

Padishahlar «1»

Dawut padishah oghli Sulaymanni öz ornigha textke olturghuzidu

¹ Dawut padishah xéli yashinip qalghanidi; uni yotqan-ediyal bilen yapsimu, u issimaytti.

² Xizmetkarliri uninggha: — Ghojam padishah özliri üçhün, aldilirida turidighan bir pak qiz tapquzayli; u padishahtin xewer élip, silining quchaqlirida yatsun; shuning bilen ghojam padishah issiyla — dédi.

³ Ular pütkül Israil zéminini kézip güzel bir qizni izdep yürüp, axiri Shunamliq Abishagni tépip padishahning aldigha élip keldi. □ ⁴ Qiz intayin güzel idi; u padishahtin xewer élip uning xizmitide bolatti, emma padishah uninggha yéqinchiliq qilmaytti. □

⁵ Emma Haggitning oghli Adoniya mertiwisini kütürmekchi bolup: «Men padishah bolimen» dédi. U özige jeng harwiliri bilen atliqlarni we aldida yüridighan ellik eskerni teyyar qildi □ ■ ⁶ (uning atisi héchqachan: «Némishqa bundaq qilisen?» dep, uninggha tenbih-terbiye béripmu baqmighanidi hem u nahayiti kélishken yigit bolup, anisi uni

□ **1:3** «Shunamliq **Abishag**» — yaki «Shunemlik Abishag». □ **1:4** «padishah **uninggha yéqinchiliq qilmaytti**» — ibraniiy tilida «padishah uni tonumaytti» dégen ibare bilen ipadiliniidu. □ **1:5** «Haggitning **oghli Adoniya**» — Adoniya Dawutning oghulliridin biri. Haggit Dawutning ayalliridin biri idi («2Sam.» 3:4) «**Öz aldida yüridighan... eskerler**» — démek, ular özlirining xususiy muhapizetchiliri idi. ■ **1:5** 2Sam. 15:1

Abshalomdin kéyin tughqanidi). □ ■⁷ U Zeruiyaning oghli Yoab we kahin Abiyatar bilen meslihet qiliship turdi. Ular bolsa Adoniyagha egiship uninggha yadem béretti. ■⁸ Lékin kahin Zadok we Yehoyadaning oghli Binaya, Natan peyghember, Shimey, Rey we Dawutning öz palwanliri Adoniyagha egeshmidi.

⁹ Adoniya qoy, kala we bordighan torpaqlarni En-Rogelning yénidiki Zohélet dégen tashta soydurup, hemme aka-ukilirini, yeni padishahning oghulliri bilen padishahning xizmitide bolghan hemme Yehudalarni chaqirdi. □ ■¹⁰ Lékin Natan peyghember, Binaya, palwanlar we öz inisi Sulaymanni u chaqirmidi.

¹¹ Natan bolsa Sulaymanning anisi Bat-Shébagha: — «Anglimidingmu? Haggitning oghli Adoniya padishah boldi, lékin ghojimiz Dawut uningdin xewersiz. ¹² Emdi mana, öz jéning we oghlung Sulaymanning jénini qutquzushqa méning sanga bir meslihet bérishimke ijazet bergeysen. ¹³ Dawut padishahning aldigha béríp uninggha: — Ghojam padishah özliri qesem qilip öz kemnilirige wede qilip: «Séning oghlung Sulayman

□ **1:6** «uning atisi ... uninggha , yeni Adoniyagha tenbih-terbiye bérípmu baqmighanidi hem u ... kélishken yigit bolup, anisi uni Abshalomdin kéyin tughqanidi» — Abshalom Dawutning yene bir ayali Maakahdin tughulghan oghli idi. Adoniya Dawutning tötinchi oghli bolup, shu chaghda belkim Dawutning oghulliri arisida «chongi» hésablinatti. (2:15ni körüng). Adoniya belkim atisi teripidin erke chong qilin'ghanliqi hem özining kélishkenlikidin shundaq meghrurlinip ketken oxshaydu. ■ **1:6** 1Tar. 3:2 ■ **1:7** 1Pad. 2:22, 28 □ **1:9** «En-Rogel» — buning menisi belkim «Rogelning buliqi» yaki «Pak qizning buliqi». ■ **1:9** Ye. 15:7; 18:16

mendin kéyin padishah bolup textimde olturidu» dégen emesmidile? Shundaq turuqluq némishqa Adoniya padishah bolidu? — dégin. ¹⁴ Mana, padishah bilen sözlishop turghiningda, menmu séning keyningdin kirip sözüngni ispatlaymen, — dédi.

¹⁵ Bat-Shéba ichkiri öyge padishahning qéshigha kirdi (padishah tolimu qérip ketkenidi, Shunamliq Abishag padishahning xizmitide boluwatatti).

¹⁶ Bat-Shéba padishahqa éngiship tezim qildi. Padishah: — Néme teliping bar? — dep soridi.

¹⁷ U uninggha: — I ghojam, sili Perwerdigar Xudaliri bilen öz dédeklirige: «Séning oghlung Sulayman mendin kéyin padishah bolup textimde olturidu» dep qesem qilghanidila. ¹⁸ Emdi mana, Adoniya padishah boldi! Lékin i ghojam padishah, silining uningdin xewerliri yoq.

¹⁹ U köp kalilarni, bordaq torpaqlar bilen qoylarni soydurup, padishahning hemme oghullirini, Abiyatar kahinni we qoshunning serdari Yoabni chaqirdi. Lékin qulliri Sulaymanni u chaqirmidi.

²⁰ Emdi, i ghojam padishah, pütkül Israilning közliri silige tikilmekte, ular ghojam padishahning özliridin kéyin textliride kimning olturidighanliqi toghrisida ulargha xewer bérishlirini kütishiwatidu;

²¹ bir qarargha kelmisile, ghojam padishah öz ata-bowiliri bilen bille uxlashqa ketkendin kéyin, men bilen oghlum Sulayman gunahkar sanilip qalarmizmikin, — dédi.

²² Mana, u téxi padishah bilen sözlishop turghinida Natan peyghembermu kirip keldi. ²³ Ular padishahqa: — Natan peyghember keldi, dep xewer berdi. U padishahning aldigha kiripla,

yüzini yerge yéqip turup padishahqa tezim qildi.

²⁴ Natan: — I ghojam padishah, sili Adoniya mendin kéyin padishah bolup méning textimde olturidu, dep éytqanidilimu? ²⁵ Chünki u bügün chüshüp, köp buqa, bordighan torpaqlar bilen qoylarni soydurup, padishahning hemme oghullirini, qoshunning serdarlirini, Abiyatar kahinni chaqirdi; we mana, ular uning aldida yep-ichip: «Yashisun padishah Adoniya!» — dep tovlashmaqta. ²⁶ Lékin qulliri bolghan méni, Zadok kahinni, Yehoyadaning oghli Binayani we qulliri bolghan Sulaymanni u chaqirmidi.

²⁷ Ghojam padishah kimning özliridin kéyin ghojam padishahning textide olturidighanliqini öz qullirigha uqturmay u ishni buyrudilimu? — dédi.

²⁸ Dawut padishah: — Bat-Shébani aldingha qichqiringlar, dédi. U padishahning aldigha kirip, uning aldida turdi. ²⁹ Padishah bolsa: — Jénimni hemme qiyinchiliqtin qutquzghan Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, ³⁰ men eslide Israilning Xudasi Perwerdigar bilen sanga qesem qilip: «Séning oghlung Sulayman mendin kéyin padishah bolup ornumda méning textimde olturidu» dep éytqinimdek, bügünki künde men bu ishni choqum wujudqa chiqirimen, — dédi.

³¹ We Bat-Shéba yüzini yerge yéqip turup padishahqa tezim qilip: — Ghojam Dawut padishah ebediy yashisun! — dédi.

³² Dawut padishah: — Zadok kahinni, Natan peyghembarni, Yehoyadaning oghli Binayani aldingha chaqiringlar, dédi. Ular padishahning aldigha keldi.

³³ Padishah ulargha: — Ghojamlarning xizmetkarlarini özünlarga qoshup, Sulaymanni öz qéchirimga mindürüp, Gihon'gha élip béringlar; ³⁴ u yerde Zadok kahin bilen Natan peyghember uni Israilning üstige padishah bolushqa mesih qilsun. Andin kanay chélip: — Sulayman padishah yashisun! dep towlanglar. □

³⁵ Andin u textimde olturushqa bu yerge kelgende, uninggha egiship ménginglar; u méning ornumda padishah bolidu; chünki men uni Israil bilen Yehudaning üstige padishah bolushqa teyinlidim, — dédi.

³⁶ Yehoyadaning oghli Binaya padishahqa jawab béríp: — Amin! Ghojam padishahning Xudasi Perwerdigarmu shundaq buyrusun! ³⁷ Perwerdigar ghojam padishah bilen bille bolghandek, Sulayman bilen bille bolup, uning textini ghojam Dawut padishahningkidin téximu ulugh qilghay! — dédi.

³⁸ Zadok kahin, Natan peyghember, Yehoyadaning oghli Binaya we Keretiylar bilen Peletiyler chüshüp, Sulaymanni Dawut padishahning qéchirigha mindürüp, Gihon'gha

□ **1:34 «Zadok kahin bilen Natan peyghember uni Israilning üstige padishah bolushqa mesih qilsun»** — «mesih qilish»: — Xudaning yolyoruqi bilen Israilgha yéngi bir padishah békitish üçün uning béshigha kahin yaki peyghember teripidin zeytun méyi sürülüshi kérek idi. Mushu murasim «mesih qilish» yaki «mesihlesh» déyilgen. Shu murasimdin kéyin mushu padishah «Xudaning mesih qilghini» dep atilip, höküm sürüşke Xudaning hoquqigha ige, dep qarilatti. Kahinlar we bezi waqitlarda peyghembernimu öz wezipisige békitish üçün «mesih qilinish» murasimi ötküzülettii.

élip bardī. □ 39 Zadok kahin ibadet chédiridin may bilen tolghan bir münggüzni élip, Sulaymanni mesih qildi. Andin ular kanay chaldi. Xelqning hemmisi: — Sulayman padishah yashisun! — dep towlashti. ■

40 Xelqning hemmisi uning keynidin egiship, sunay chélip zor shadliq bilen yer yérilghudek tentene qilishi. □ 41 Emdi Adoniya we uning bilen jem bolghan méhmanlar ghizalinip chiqqanda, shuni anglidi. Yoab kanay awazini anglighanda: — Némishqa sheherde shunche qiyqas-süren sélinidu? — dep soridi. 42 U téxi sözini tügetmeyla, mana Abiyatar kahinning oghli Yonatan keldi. Adoniya uninggha: — Kirgin, qeyser ademsen, choqum bizge xush xewer élip kelding, — dédi.

43 Yonatan Adoniyagha jawab bérip: — Undaq emes! Ghojimiz Dawut padishah Sulaymanni padishah qildi! 44 We padishah özi uninggha Zadok kahinni, Natan peyghemberni, Yehoyadaning oghli Binayani we Keretiylar bilen Peletiyarlarni hemrah qilip ewitip, uni padishahning qéchirigha mindürdi; 45 andin Zadok kahin bilen Natan peyghember uni padishah bolushqa Gihonda mesih qildi. Ular u yerdin chiqip shadliq qilip,

□ 1:38 «Keretiylar **bilen Peletiyarlar**» — bular bolsa Dawutning xususiy muhapizetchiliridin idi («2Sam.» 8:18ni körüng). Keretiylar eslide Krét arilidin kelgen bolushi mumkin idi. ■ 1:39 1Sam. 20:24

□ 1:40 «Xelqning **hemmisi ... sunay chélip zor shadliq bilen yer yérilghudek tentene qilishi**» — ibraniy tilida: «Xelqning hemmisi ... sunay chélip zor shadliq bilen tentene qiliship yerni yérewetti». Mumkinchiligi barki, yer derweqe awazlar bilen yérilip ketkenidi. Mesihning kélidimu chong yer tewresh bolidu («Zek.» 14:5, «Weh.» 6:12, 16:18).

pütkül sheherni qiyqas-süren bilen lertzige saldi. Siz anglawatqan sada del shudur. ⁴⁶ Uning üstige Sulayman hazir padishahliq textide olturiwatidu. ⁴⁷ Yene kélip padishahning xizmetkarliri kélip ghojimiz Dawut padishahqa: «Xudaliri Sulaymanning namini siliningkidin ewzel qilip, textini siliningkidin ulugh qilghay!» dep bext tilep mubarekleshke kélishti. Padishah özi yatqan orunda sejde qildi ⁴⁸ we padishah: — «Bügün méning textimge olturghuchi birsini teyinligen, öz közlimge shuni körgüzgen Israilning Xudasi Perwerdigar mubareklensun!» — dédi — dédi.

⁴⁹ Shuni anglap Adoniyaning barliq méhmanliri hoduqup, ornidin qopup herbiri öz yoligha ketti.

⁵⁰ Adoniya bolsa Sulaymandin qorqup, ornidin qopup, *ibadet chédirigha* béríp qurban'gahning münggüzlirini tutti. □

⁵¹ Sulayman'gha shundaq xewer bérilip: — «Adoniya Sulayman padishahtin qorqidu; chünki mana, u qurban'gahning münggüzlirini tutup turup: — «Sulayman padishah бүгүн manga shuni qesem qilsunki, u öz qulini qilich bilen öltürmeslikke wede qilghay» dédi», — déyildi.

⁵² Sulayman: — U durus adem bolsa béshidin bir tal chach yerge chüshmeydu. Lékin uningda rezillik tépilsa, ölidu, dédi.

⁵³ Sulayman padishah adem ewitip uni qurban'gahdin élip keldi. U kélip Sulayman padishahning aldida éngiship tezim qildi. Sulayman uning-

□ **1:50 «Adoniya ... Sulaymandin qorqup, ... ibadet chédirigha béríp qurban'gahning münggüzlirini tutti»** — shu chaghlarda «qurban'gahning münggüzlirini tutush» padishahtin himaye tilesni bildürüshning ipadisi idi.

gha: — Öz öyüngge ketkin, — dédi.

2

Dawut Sulayman'gha axirqi nesihetni qilidu

¹ Dawutning ölidighan waqti yéqinlashqanda, oghli Sulayman'gha tapilap mundaq dédi: —

² «Emdi yer yüzidikilerning hemmisi baridighan yol bilen kétimen. Yüreklik bolup, erkektek bolghin!

³ Sen barliq qiliwatqan ishliringda hemde barliq niyet qilghan ishliringda rawaj tépishing üçün Musagha chüshürülgen qanunda pütülgendek, Perwerdigar Xudayingning yollirida méngip, Uning belgilimiliri, Uning emrliri, Uning hökümliri we agah-guwahliqlirida ching turup, Uning tapshuruqini ching tutqin. □ ■ ⁴ Shundaq qilghanda Perwerdigar manga: «Eger ewladliring öz yoligha köngül bölüp, Méning aldimda pütün qelbi we pütün jéni bilen heqiqette mangsa, sanga ewladingdin Israilning textide olturushqa bir zat kem bolmaydu» dep éytqan sözige emel qilidu. ■

⁵ Emma Zeruiyaning oghli Yoabning manga qilghinini, yeni uning özi qandaq qilip Israilning qoshunidiki ikki serdarni, yeni Nériyaning oghli Abner bilen Yeterning oghli Amasani urup öltürüp, tinch mezigilde jengde tökülgendek qan töküp, bélige baghligan kemerge we putigha kiygen keshige jengde tökülgendek qan

□ **2:3** «barliq niyet qilghan ishliringda...» — ibraniy tilida: «sen qeyerge burulsang,...» dégen sözler bilen ipadiliniidu. ■ **2:3** Qan. 17:18; 29:9; Ye. 1:7 ■ **2:4** 2Sam. 7:12; Zeb. 132:12

chéchip, dagh qilghanliqini bilisen. ■ 6 Sen uni danaliqingha muwapiq bir terep qilip, uning aq béshining görge salamet chüshüshige yol qoymighaysen.□

7 Lékin Giléadliq Barzillayning oghullirigha méhribanliq körsitip, dastixiningdin nan yégüzgin; chünki men akang Abshalomdin qachqinimda, ular yéningha kélip manga shundaq qilghan.■

8 We mana Bahurimdin kelgen Binyamin qebilisidin Géraning oghli Shimey yéningda turidu. U men Mahanaingha baridighanda, esheddiy lenet bilen méni qarghidi. Kéyin u Iordan deryasigha bérip méning aldimgha kelgende, men Perwerdigarning *nami* bilen uninggha: «Séni qilich bilen öltürmeymen» dep qesem qildim. ■ 9 Emma hazir uni gunahsiz dep sanimighin. Özüng dana kishi bolghandin kéyin uninggha qandaq qilishni bilisen; herhalda uning aq béshini qanitip görge chüshürgin».□

10 Dawut öz ata-bowliri bilen bir yerde uxlidi. U

■ 2:5 2Sam. 3:27; 20:10 □ 2:6 «uning aq béshining görge salamet chüshüshige yol qoymighaysen» — mushu yerde «gör» «tehtisara» dégeni bildüridu. ■ 2:7 2Sam. 17:27; 19:31 ■ 2:8 2Sam. 16:5; 19:19 □ 2:9 «...herhalda uning aq béshini qanitip görge chüshürgin» — mushu yerde «gör» «tehtisara» dégeni bildüridu. «Zeruiyaning oghli Yoab... Binyamin qebilisidin Géraning oghli Shimey» — bu ikki ademning Sulayman'gha düşmen bolidighanliqigha Dawut padishahning közi yetti. Eslide u ularni jazalashqa toghra kéletti; biraq özi éghir gunah sadir qilghanliqi tüpeylidin («2Sam.» 11-bab) xijalette qélip, qoli bu ishlargha héch barmaytti.

«Dawutning shehiri» *dégen jayda* depne qilindi. □ ■
 11 Dawutning Israilgha seltenet qilghan waqti qiriq yil idi; u Hébronda yette yil seltenet qilip, Yérusalémda ottuz üç yil seltenet qildi. ■

Sulaymanning orni mustehkemlinidu

12 Sulayman atisi Dawutning textide olturdi; uning selteniti xéli mustehkemlendi. ■ 13 Emma Haggitning oghli Adoniya Sulaymanning anisi Bat-Shébaning qéshigha bardı. U uningdin: — Tinchliq meqsitide keldingmu? — dep sorıdı. U: — Shundaq, tinchliq meqsitide, dédı.

14 U yene: — Sanga bir sözüm bar idi, dédı. U: — Sözüngni éytqın, dédı.

15 U: — Bilisenki, padishahliq eslide méningki idi, we pütün Israil méni padishah bolidu dep, manga qaraytti. Lékin padishahliq mendin kétip, inimning ilkige ötti; chünki Perwerdigarning iradisi bilen u uningki boldı. ■ 16 Emdi sanga bir iltimasim bar. Méni yandurmighin, dédı. U: — Éytqın, dédı.

17 U: — Sendin ötünimen, Sulayman padishahqa men üçün éytqınki — chünki u sanga yaq démeydu! — U Shunamliq Abishagni manga xotunluqqa bersun, dédı.

□ **2:10** «Dawut öz ata-bowiliri bilen bir yerde uxlıdı» — mushundaq ibariler üstide «Yarıtılısh» tiki «qoshumche söz» imizde toxtılımis. ««Dawutning shehiri» dégen jay» — «Dawutning shehiri»: — Zionni, yeni Yérusalémdiki égiz döngge jaylashqan, Dawut qurghan qel'eni körsitidu. ■ **2:10** Ros. 2:29; 13:36 ■ **2:11** 1Tar. 29:27 ■ **2:12** 1Tar. 29:23; 2Tar. 1:1 ■ **2:15** 1Tar. 22:9; 28:5

18 Bat-Shéba: — Maqul; sen üçhün padishahqa söz qilay, dédi.

19 Bat-Shéba Adoniya üçhün söz qilghili Sulayman padishahning aldigha bardı. Padishah qopup aldigha bérip, anisigha tezım qıldı. Andin textige bérip olturup padishahning anisigha bir textni keltürdi. Shuning bilen u uning ong yénida olturup, uninggha: — 20 Sanga kichikkine bir iltimasım bar. Méni yandurmıghın, dédi. Padishah uninggha: — I ana, sorawergin, men séni yandurmaymen, dédi.

21 U: — Akang Adoniyagha Shunamliq Abishagni xotunluqqa bergüzgin, dédi.

22 Sulayman padishah jawab bérip anisigha: — Némishqa Adoniya üçhün Shunamliq Abishagni soraysen? U akam bolghanıken, uning üçhün, Abiyatar kahin üçhün we Zeruiyaning oghli Yoab üçhün padishahliqnimu sorımamsen! — dédi.□

23 Sulayman padishah Perwerdigar bilen qesem qilip mundaq dédi: — Adoniya shu sözni qilghini üçhün ölmise, Xuda méni ursun yaki uningdin artuq jazalisun! 24 Méning ornumni mustehkem qilghan, atamning textide olturghuzghan, Öz we-disi boyiche manga bir öyni qurghan Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, Adoniya

□ 2:22 «Némishqa Adoniya üçhün Shunamliq Abishagni soraysen? U akam bolghanıken, uning üçhün, ... padishahliqnimu sorımamsen!» — mumkinchiliki barkı, Adoniya atisining kénizikini emrige alsa, xelq uni atisigha barawer iken, shunga padishah bolushqa layıq dep qaraytti. Sulaymanning közliri bu ishqa yetti.

bügün ölümge mehküm qilinidu, dédi. □ ■

²⁵ Shuning bilen Sulayman padishah Yehoyadaning oghli Binayani bu ishqa ewetti; u uni chépip öltürdi.

²⁶ Padishah Abiyatar kahin'gha: — Mang, Anatotiki öz étizliqinggha barghin. Sen ölümge layiqsen, lékin sen Reb Perwerdigarning ehde sanduqini atam Dawutning aldida kötürgenliking tüpeylidin, we atamning tartqan hemme azab-oqubetliride uninggha hemderd bolghining üçün, men hazir séni ölümge mehküm qilmaymen, dédi. ■

²⁷ Andin Sulayman Abiyatarni Perwerdigargha kahin bolushtin juda qilip heydidi. Shuning bilen Perwerdigarning Elining jemeti toghruluq Shilohda éytqan sözi emelge ashuruldi. □ ■

²⁸ Buning xewiri Yoabqa yetkende (chünki Yoab Abshalomgha egeshmigen bolsimu, Adoniyagha egeshkenidi) Yoab Perwerdigarning chédirigha qéchip qurban'gahning münggüzlirini tutti. ■

²⁹ Sulayman padishahqa: «Mana, Yoab Perwerdigarning chédirigha qéchip bérip, qurban'gahning yénida turidu» dégen xewer yetküzüldi. Sulayman Yehoyadaning oghli Binayani shu yerge ewetip: — Mang, uni öltürüwetkin, dédi.

³⁰ Binaya Perwerdigarning chédirigha bérip un-

□ **2:24** «Perwerdigar... Öz wedisi boyiche manga bir öyni qurghan...» — «öy» mushu yerde Sulaymandin bolidighan shahane sulalini körsitidu. ■ **2:24** 2Sam. 7:12, 13 ■ **2:26** 1Sam. 22:20-23; 2Sam. 15:24 □ **2:27** «Perwerdigarning Elining jemeti toghruluq Shilohda éytqan sözi emelge ashuruldi» — bu söz «1Sam.» 2:27-36de we 3:11-14de xatirilen'gen. ■ **2:27** 1Sam. 2:31-36 ■ **2:28** 1Pad. 1:50

inggha: — «Padishah séni buyaqqa chiqsun!» dédi, dédi. U: — Yaq, mushu yerde ölimen, dédi. Binaya padishahning yénigha qaytip uninggha xewer bérip: — Yoab mundaq-mundaq dédi, manga shundaq jawab berdi, dédi.

³¹ Padishah uninggha: — U özi dégendek qilip, uni chépip öltürgin we uni depne qilghin. Shuning bilen Yoab tökken naheq qan mendin we atamning jemetidin kötürülüp ketkey. ³² Shundaq qilip atam Dawut bixewer ehwalda u özidin adil we ésil ikki ademni, yeni Israilning qoshunining serdari nerning oghli Abner bilen Yehudaning qoshunining serdari Yeterning oghli Amasani qilichlighini üçhün, Perwerdigar u tökken qanni öz béshigha yanduridu. ³³ Ularning qéni Yoabning béshi we neslining béshigha menggü yan'ghay; lékin Dawut, uning nesli, jemeti we textige ebedil'ebedgiche Perwerdigardin tinch-xatirjemlik bolghay, dédi.

³⁴ Yehoyadaning oghli Binaya chiqip uni chépip, ölümge mehkum qildi. Andin u chöldiki öz öyide depne qilindi.

³⁵ Padishah Yehoyadaning oghli Binayani uning ornigha qoshunning serdari qildi; padishah Abiyatarning ornigha Zadokni kahin qilip teyinlidi. ■

³⁶ Andin kéyin padishah Shimeyni chaqirip uninggha: — Yérusalémda özüngge bir öy sélip u yerde olturghin. Bashqa héch yerge chiqma. ³⁷ Eger sen chiqip Kidron jilghisidin ötseng, shuni éniq bilip qoyki, shu künde sen sheksiz ölesen. Séning qéning öz béshinggha chüshidu, dédi.

³⁸ Shimey padishahqa: — Ghojamning sözi berheqtur. Ghojam padishah éytqandek qulliri shun-

daq qilidu, dédi. Shuning bilan Shimey uzun vaqitqiche Yérusalémda turdi.

³⁹ Üch yildin kéyin shundaq boldiki, Shimeyning qulliridin ikkisi qéchip Maakahning oghli, Gatning padishahi Aqishning qéshigha bardî. Shimeyge: — Mana qulliring Gat shehiride turidu, dégen xewer yetküzüldi. ⁴⁰ Shimey éshikini toqup qullirini izdigili Gatqa, Aqishning yénigha bardî. Andin u yénip öz qullirini Gattin élip keldi.

⁴¹ Sulayman'gha: — Shimey Yérusalémdin Gatqa bérip keldi, dep xewer yetküzüldi. ⁴² Padishah Shimeyni chaqirtip uninggha: — Men séni Perwerdigar bilen qesem qildurup: — Shuni éniq bilip qoyki, sen qaysi küni chiqip birer yerge barghan bolsang, sen shu künide sheksiz ölisen, dep agahlandurup éytmighanmidim? Özüngmu, men anglighan söz berheq, dégenidingghu? ⁴³ Shundaq bolghaniken, némishqa özüng Perwerdigar aldida qilghan qesimingni buzup, men sanga buyrughan buyruqumnimu tutmiding? — dédi.

⁴⁴ Padishah Shimeyge yene: Sen atam Dawutqa qilghan hemme rezillikni obdan bilisen, u könglüngge ayandur. Mana Perwerdigar rezillikingni öz béshinggha yanduridu. ■

⁴⁵ Lékin Sulayman padishah bolsa beriketlinip, Dawutning texti Perwerdigarning aldida ebedil'ebed mustehkem qilinidu, dédi.

⁴⁶ Andin padishahning buyruqi bilen Yehoyadaning oghli Binaya chiqip uni chépip öltürdi. Padishahliq bolsa Sulaymanning qolida

mustehkem qilindi.■

3

Perwerdigar Sulayman'gha danaliq béridu

2Tar. 1:1-12

¹ Sulayman Misirning padishahi Pirewn bilen ittipaq tüzüp Pirewnning qizini xotunluqqa aldi. Öz ordisi, Perwerdigarning öyi we Yérusalémning chörisidiki sépilni yasap pütüzgüchilik u uni «Dawutning shehiri»ge apirip turghuzdi.■

² Shu waqitlarda Perwerdigarning nami üçün bir ibadetxana yasalmighini üçün xelq «yuqiri jaylar»da qurbanliqlirini qilatti.□ ■

³ Sulayman Perwerdigarni söyüp, atisi Dawutning belgiligenliride mangatti. Peqet «yuqiri jaylar»da

■ **2:46** 2Tar. 1:1 ■ **3:1** 1Pad. 7:8 □ **3:2** «xelq «yuqiri jaylar»da qurbanliqlirini qilatti» — «yuqiri jaylar»: — Tewrattiki «Qan.» 12:5-14de we bashqa munasiwetlik yerlerde, Xuda Israillargha: — Birsu manga atap qurbanliq qilsa, peqet «Özüm tallighan jay»da qurbanliq qilsun, dep tapilaydu. Israilning tarixida Xuda mushundaq qurbanliq qilidighan birnechche jayni békitkenidi (bir waqitta peqet birla jayni békitetti). Biraq Israillar belkim öz qolayliqini közlep (we belkim butpereslarning ish-heriketlirini dorap) Xudaning emrini neziridin saqit qilib tagh choqqiliri qatarliq yuqiri jaylarda Xudagha ibadet qilib qurbanliq qilatti. Buning shundaq bir xetiri bar idiki, ular etrapidiki butpereslarning tesirini qobul qilib, shu yerde herxil butlarchimu choqunup, hetta butpereslerge egiship «insan qurbanliq»larnimu qilishi mumkin we derweqe köp waqitlarda shundaq qilatti (mesilen, «Ez.» 16:21, 20:26ni körüng).

■ **3:2** Qan. 12:5

qurbanliq qilip xushbuy yaqatti.□

⁴ Padishah qurbanliq qilghili Gibéon'gha bard; chünki u yer «ulugh yuqiri jay» idi. Sulayman u yerdiki qurban'gahda bir ming köydürme qurbanliq sundi. ■ ⁵ Perwerdigar Gibéonda Sulayman'gha kéchisi chüshide körüندی. Xuda uninggha: — Méning sanga néme bérishimni layiq tapsang, shuni tiligin, dédi.■

⁶ Sulayman jawaben mundaq dédi: — Qulung atam Dawut Séning aldingda heqiqet, heqqaniylik we könglining semimiylik bilen mangghanliqi bilen Sen uninggha zor méhribanliqni körsetkeniding; we Sen shu zor méhribanliqni dawam qilip, bügünki kündikidek öz textide olturghili uninggha bir oghul berding.

⁷ Emdi i Perwerdigar Xudayim, qulungni atam Dawutning ornida padishah qilding. Emma men peqet bir gödek bala xalas, chiqish-kirishnimu bilmeymen. ■ ⁸ Öz qulung Sen tallighan xelqing, köplükidin sanap bolmaydighan hésabsiz ulugh bir xelq arisida turidu. ■ ⁹ Shunga Öz qulunggha xelqingning üstide höküm qilishqa yaxshi-yamanni perq étidighan oyghaq bir qelbni bergeysen; bolmisa, kim bu ulugh xelqing üstige höküm qilalisun? — dédi.

□ **3:3** «Sulayman Perwerdigarni söyüp, atisi Dawutning belgiligenliride mangatti; peqet «yuqiri jaylar»da ... xushbuy yaqatti» — «Dawatning belgiligenliri»: — shübbhisizki, Musa peyghemberge chüshürülgen barliq belgilimilerni öz ichige alghan. Ularning ichide, qurbanliq qilish «yuqiri jaylar»da emes, belki Perwerdigar békitken jaydila bolushi kérek, dep békitilgen («Qan.» 12:10-14). ■ **3:4** 2Tar. 1:3 ■ **3:5** 1Pad. 9:2 ■ **3:7** 2Tar. 2:7 ■ **3:8** 2Tar. 1:9

¹⁰ Sulaymanning shuni tilikini Rebni xush qildi.

¹¹ Xuda uninggha: — Sen shuni tiligining üçün — Ya özüng üçün uzun ömür tilimey, ya özüng üçün dölet-bayliq tilimey, ya düşmenliringning janlirini tilimey, belki toghra höküm qilghili oyghaq bolushqa özüng üçün eqil-parasetni tiligining üçün, ■ ¹² mana, sözüng boyiche shundaq qildim. Mana sanga shundaq dana we yorutulghan qelbni berdimki, sendin ilgiri sanga oxshaydighini bolmighan, sendin keyinmu sanga oxshaydighini bolmaydu. ■ ¹³ Men sen tilimigen nersinimu, yeni dölet-bayliq we shan-shöhretni sanga berdim. Shuning bilen barliq künliringde padishahlarning arisida sanga oxshash bolidighini chiqmaydu. ■ ¹⁴ Eger atang Dawut mangghandek Méning yollirimda méngip, belgilimilirim we emrlirimni tutsang künliringni uzartimen, dédi.

¹⁵ Sulayman oyghan'ghanda, mana bu bir chüsh idi. U Yérusalémgha kélip Perwerdigarning ehde sanduqining aldigha kélip, öre turup köydürme qurbanliqlarni qilip, teshekkür qurbanliqlirini ötküzüp, hemme xizmetkarlirigha ziyapet qilip berdi.

Sulaymanning danaliqi ayan bolidu

¹⁶ Shuningdin keyin ikki pahishe ayal padishahning qéshigha kélip uning aldida turdi.

¹⁷ Birinchi ayal: — I ghojam! Men we bu xotun bir öyde olturimiz; u men bilen öyde turghinida bir balini tughdum. ¹⁸ Men balini tughup üç kündin

kéyin u xotunmu bir bala tughdi. Biz ikkiylen u yerde olturduq; öyde bizdin bashqa héch yat adem yoq idi, yalghuz biz ikkiylen öyde iduq. ¹⁹ Shu kéchide bu xotunning balisi öldi; chünki u balisini bésip öltürüp qoyghanidi. ²⁰ U yérim kéchide qopup dédekliri uxlap qalghanda, yénimdin oghlumni élip öz quchiqigha sélip, özining ölgen oghlini méning quchiqimgha sélip qoyuptu. ²¹ Etisi qopup balamni émitey désem mana ölük turidu. Lékin etigende qarisam, u men tughqan bala emes idi, dédi.

²² Ikkinchi ayal: — Yaq, undaq emes. Tirik qalghini méning oghlum, ölgini séning oghlung, dédi. Lékin birinchi ayal: — Yaq, ölgini séning oghlung, tirik qalghini méning oghlum, dédi. Ular shu halette padishahning aldida taliship turatti.

²³ Padishah: — Biri: «Tirik qalghini méning oghlum, ölgini séning oghlung» deydu. Emma yene biri: «Yaq, ölgini séning oghlung, tirik qalghini méning oghlum» deydu, dédi.

²⁴ Padishah: Manga bir qilich élip kélinglar, dédi. Ular qilichni padishahqa élip kelgende

²⁵ padishah: Tirik balini otturidin késip ikki parche qilip yérimini birige, yene bir yérimni ikkinchisige béringlar, dédi.

²⁶ U waqitta tirik balining anisi öz balisigha ichini aghritip padishahqa: — Ah ghoham! Tirik balini uninggha bersile, hergiz uni öltürmigeyle! — dep yalwurdi. Lékin ikkinchisi: — Uni ne méningki ne séningki qilmay, otturidin késinglar, dédi.

²⁷ Padishah jawaben: — Tirik balini uninggha béringlar, uni héch öltürmenglar; chünki bu balining anisi shudur, dédi.

28 Pütkül Israil padishahning qilgan hökümi toghrisida anglidi we ular padishahtin qorqti, chünki ular Xudaning adil hökümlerni chiqirish danaliqining uningda barliqini kördi.

4

Sulaymanning emeldarliri we xizmetkarliri

¹ Sulayman padishah pütkül Israilgha padishah boldi.

² Uning chong emeldarliri munular: — Zadokning oghli Azariya kahin idi; ³ Shishaning oghul-liri Élixoref we Axiyah katiplar idi; Ahiludning oghli Yehoshafat diwanbégi idi; ⁴ Yehoyadaning oghli Binaya qoshunning bash serdari idi. Zadok bilen Abiyatar kahinlar idi; ⁵ Natanning oghli Azariya nazaret bégi, Natanning yene bir oghli Zabud hem kahin we padishahning meslihetchisi idi. ⁶ Axishar ordining ghojidari, Abdaning oghli Adoniram baj-alwan bégi idi. ■

⁷ Pütkül Israil zéminida Sulayman padishahning özi üçün we ordidikiliri üçün yémek-ichmek teminleydighan, on ikki nazaretchi teyinlen'genidi; ularning herbiri yilda bir aydin yémek-ichmek teminleshke mes'ul idi.

⁸ Ularning ismi töwende xatirilen'gen: Efraim taghliq rayonigha Ben-Xur; ⁹ Makaz, Shaalxim, Beyt-Shemesh we Élon-Beyt-Hanan'gha Ben-Deker; ¹⁰ Arubotqa Ben-Xesed; u yene Sokoh we Xefer dégen barliq yurtqimu mes'ul idi;

□ 11 yene Nafat-Dorgha Ben-Abinadab (u Sulaymanning qizi Tafatni xotunluqqa alghan);¹² Taanaq, Megiddo we Yizreelning töwenki teripidiki Zaretanning yénida bolghan pütkül Beyt-Shan'gha, shundaqla Beyt-Shandin tartip Abel-Meholahghiche, Joknéamdin ötküche bolghan zéminlarga Ahiludning oghli Baana; ¹³ Ramot-Giléadqa Ben-Geber; u yene Giléad yurtigha jaylashqan, Manassehning oghli Yairgha tewe bolghan kentler we hem Bashandiki yurt Argob, jümlidin u yerdiki sépili, mis baldaqliq qowuqliri bolghan atmish chong shehergimu mes'ul idi.

¹⁴ Mahanaimgha Iddoning oghli Ahinadab; ¹⁵ Naftaligha Aximaaz (u Sulaymanning qizi Basimatni xotunluqqa alghanidi). ¹⁶ Ashir we Alotqa Hushayning oghli Baanah; ¹⁷ Issakargha Paruahning oghli Yehoshafat; ¹⁸ Binyamin zéminigha Élaning oghli Shimey; ¹⁹ Giléad zéminigha (eslide Amoriylarning padishahi Sihon we Bashanning padishahi Ogning zémini idi) Urining oghli Geber. U shu yurtqa birdinbir nazaretchi idi.

Sulaymanning dölieti we shöhriti

²⁰ Yehuda bilen Israilning ademliri déngiz sahilidiki qumdek nurghun idi. Ular yep-ichip, xushalliq qilatti. ²¹ We Sulayman bolsa *Efrat* deryasidin tartip Filistiylarning zéminigha we Misirning chégralirighiche bolghan hemme padishahliqlarning üstide seltenet qilatti. Ular ulpan keltürüp Sulaymanning pütün ömrude uning

□ 4:10 «Sokoh» — yaki «Soko».

xizmitide bolatti. ²² Sulaymanning ordisigha kétidighan künlük teminat üçün ottuz kor tasqighan aq un, atmish kor qara un, □ ²³ on bordighan uy, yaylaqtin keltürülgen yigirme uy, yüz qoy kétetti; buningdin bashqa bughilar, jerenler, kiyikler we bordighan toxular lazim idi. ²⁴ Chünki u Tifsahdin tartip Gazaghiche, *Efrat* deryasining bu teripidiki hemme yurtlarning üstide, yeni *Efrat* deryasining bu teripidiki barliq padishahlarning üstide höküm süretti; uning töt etrapı tinch idi. ²⁵ Sulaymanning pütkül künliride Dandin tartip Beer-Shébaghiche Yehuda bilen Israil ademlirining herbiri öz üzüm téli we öz enjür derixining tégide aman-ésen olturatti. ■

²⁶ Sulaymanning jeng harwilirining atliri üçün töt ming atxanisi, on ikki ming chewendizi bar idi. □ ■

²⁷ Mezkur nazaretchilerning herbiri özige békitilgen ayda Sulayman padishahqa we uning dastixinigha kelgenlerning hemmisining yémek-ichmeklirini kémeymey teminleytti. ²⁸ Xelq bolsa herbiri özige békitilgen norma boyiche at-qéchirlar üçün arpa bilen samanlarni *nazaretichiler bar* yerge élip kéletti.

²⁹ Xuda Sulayman'gha déngiz sahilidiki qumdek danaliq, intayin mol pem-paraset ata qilip, uning

□ **4:22** «ottuz kor» — bir kor on litr, 30 kor 300 litr. ■ **4:25** Law. 26:5 □ **4:26** «töt ming atxanisi» — köp kona köchürmilerde «qiriq ming atxanisi» déyilidu. Lékin biz bu sannı köchürgüchilerning xatalıqı dep qaraymız. «2Tar.» 9:25de we bu tékistning bezi grék terjimiliride «töt ming» déyilidu. «on ikki ming chewendizi» — yaki «on ikki ming éti». ■ **4:26** 1Pad. 10:26; 2Tar. 1:14; 9:25

qelbini keng qilip zor yorutti. □ ³⁰ Shuning bilan Sulaymanning danaliqi barliq sherqtikilerning danaliqidin we Misirdiki barliq danaliqtin ashti. ³¹ Chünki u barliq ademlerdin, jümlidin ezrahliq Étan bilen Maxolning oghulliri Héman, Kalkol we Darda dégenlerdin dana idi; we uning shöhriti etrapidiki hemme eller arisida yéyildi. ³² U éytqan pend-nesihet üç ming idi; uning shéir-küyliri bir ming besh idi. ³³ U Liwandiki kédir derixidin tartip tamda ösidighan lépekgülgiche derex-giyahlarning hemmisini bayan qilip xatiriligenidi; u yene mal we haywanlar, qushlar, hasharet-ömiligüchiler we béliqlar toghrisida bayan qilip xatiriligenidi. ³⁴ Sulaymanning danaliqini anglighili kishiler barliq ellerdin kéletti, shundaqla uning danaliqi toghruluq xewer tapqan yer yüzidiki hemme padishahlardin kishiler kelmekte idi.

5

Ibadetxanini qurushqa matéryallarni toplash

2Tar. 2:1-17

¹ Turning padishahi Hiram Sulaymanni atising ornigha padishah bolushqa mesih qilin'ghan dep anglap, öz xizmetkarlirini uning qéshigha ewetti; chünki Hiram Dawutni izchil söygüchi idi. ■ ² Sulayman Hiramgha adem ewitip mundaq uchuorni yetküzdi: —

□ **4:29** «uning qelbini keng qilip zor yorutti» — yaki «uning köksi-qarnini bek keng qildi». ■ **5:1** 2Sam. 5:11; 1Tar. 14:1

³ «Özüng bilisenki, atam Dawutning dūshmenlirini Perwerdigar uning puti astigha qoyghuche, u etrapida her terepte jeng qilghanliqi tüpeylidin Perwerdigar Xudasning namigha bir ibadetxana yasiyalmidi. ■ ⁴ Emdi hazir Perwerdigar Xudayim manga hemme tereptin aram berdi; héchbir dūshminim yoq, héchbir bala-qaza yoq. ⁵ Mana, Perwerdigarning atam Dawutqa: «Men séning ornunggha öz textingge olturghuzghan oghlung bolsa, u méning namingha bir ibadetxana yasaydu» dep éytqinidek, men Perwerdigar Xudayimning namigha bir ibadetxana yasay dep niyet qildim; ■ ⁶ emdi men üçhün *adamliringge* Liwandin kédir derexlirini késinglar, dep yarliq chūshürgin; méning xizmetkarlirim séning xizmetkarliringgha hemdemde bolidu. Séning békitkining boyiche xizmetkarliringgha bérilidighan ish heqqini sanga töleymen; chünki özüngge ayanki, derex késishte arimizda héchkim Zidondikilerdek usta emes».

⁷ Hiram Sulaymanning sözini anglighanda intayin xushal bolup: — Bügün bu ulugh xelq üstige höküm sürüşke Dawutqa shundaq dana bir oghul bergen Perwerdigargha teshekkür éytlsun! — dédi. ⁸ Hiram Sulayman'gha adem ewitip: — Sen manga qoyghan telepliringni anglap qobul qildim. Men séning kédir yaghichi we archa yaghichi toghruluq arzu qilghanliringning hemmisini ada qilimen; ⁹ Méning xizmetkarlirim shularni Liwandin déngizgha apiridu; men ularni sal qilip baghlap, déngiz bilen sen manga

békitten yerge yetküzimen, andin shu yerde ularni yeshküzimen. Shuning bilen sen ularni tapshuruwélip, élip kétisen. Buning hésabigha sen teleplirim boyiche ordidikilirim üçün yémek-ichmek teminligeysen, — dédi.

¹⁰ Shundaq qilip, Hiram Sulayman'gha barliq telipi boyiche kédir yaghachliri we archa yaghachlirini berdi. ¹¹ Sulayman Hiramgha ordidikilirining yémek-ichmikige yigirme ming kor bughday we yigirme bat sap zeytun méyini ewetip berdi. Her yili Sulayman Hiramgha shundaq béretti. □ ¹² Perwerdigar Sulayman'gha wede qilghandek uninggha danaliq bergenidi. Hiram bilen Sulaymanning arisida inaqliq bolup, ikkisi ehde tüzüshti.■

¹³ Sulayman padishah pütün Israildin hashargha ishlemchilerni békitti, ularning sani ottuz ming idi. ¹⁴ U bularni nöwet bilen her ayda on mingdin Liwan'gha ewetetti; shundaq qilip, ular bir ay Liwanda tursa, ikki ay öyide turdi. Adoniram hasharchilaning üstide turatti. ¹⁵ Sulaymanning yetmish ming hammili, taghlarda ishleydighan seksen ming tashchisi bar idi. ¹⁶ Uningdin bashqa Sulaymanning menseparliridin ish üstige qoyulghan üç ming üç yüz ish béshi bar idi; ular ishlemchilerni bashquratti.

¹⁷ Padishah yarliq chüshürüshi bilen ular ibadetxanining ulini sélishqa yonulghan, chong we qimmetlik tashlarni késip keltürdi. ¹⁸ We Sulaymanning tamchiliri bilen Hiramning tamchiliri we Geballiqlar qoshulup tashlarni oyup, öyni yasash

□ **5:11 «yigirme bat»** — bir «bat» texminen 27 litr, 20 bat 540 litr.

■ **5:12** 1Pad. 3:12

üchün yaghach hem tashlarni teyyarlap qoydi.□

6

Muqeddes ibadetxanining qurulushi

2Tar. 3:1-14

¹ Israillar Misirdin chiqqandin kéyinki töt yüz seksinchi yili, Sulaymanning Israilning üstidiki seltenitining tötinchi yilining ikkinchi éyida, yeni Zif éyida u Perwerdigarning öyini yasashqa bashlidi.■

Sulayman qurghan ibadetxana — bu sûret yan témi qurwétılıp, ichi éniq kórsitilgen sûret

Sulayman padishah miqyadidin Iqritni 560-yil «Perwerdigarning öyini» Yerusalimda Moriya téghigha qurushqa bashlidi («Padishahlar (1)» 6:1, «Tara-tézkiye (2)» 3:1-2). Yette yildin keyin u uni póllázdı («Padishahlar (1)» 6:3). Ibadetxanining keremiy usulidiki (chóshádkı) ichi qurvetılı hújjetlari Ibadetxanahana sóz gez, kengliki 20 gez, éǵárlı 30 gez. Ibadetxanining hoytisi étrafigha chong pastı tam chórlengen.

Ibadetxanidiki «muqeddes jay»ning uzunluǵı 40 gez, kengliki 20 gez («Padishahlar (1)» 6:15, 17-18, «Tara-tézkiye (2)» 3:5-7nimu kóring). Ibadetxana usulidiki «muqeddes jay»ning namı óquyulıǵınan alıu óire we on alıu chiqqandan (beshi shımarı terlepge, beshi jenus terlepge) ayıulıǵın («Padishahlar (1)» 7:48-49, «Tara-tézkiye (2)» 4:7).

Shımarı terlepge kássak táwır, a yagın, dep jenus terlepge kássak táwır, «Boraz» dep atıladı («Padishahlar (1)» 7:21, «Tara-tézkiye (2)» 3:17).

«Muqeddes jay»ning alıdiki aywanıning uzunluǵı 20 gez, kengliki 10 gez idi («Padishahlar (1)» 6:3, «Tara-tézkiye (2)» 3:4).

«Chéng» dep atılǵınan yorǵın das, éǵárlı 5 gez, dırametli 10 gez boıu, unınggha kıl mıng batı (40000) tır sa ıǵıttı. Das on ikki kúsa shehi (sáde) turǵuzılǵınan kúsa chókimichin boıu, töt terlepge yórlengen («Padishahlar (1)» 7:23-26, «Tara-tézkiye (2)» 4:2-5).

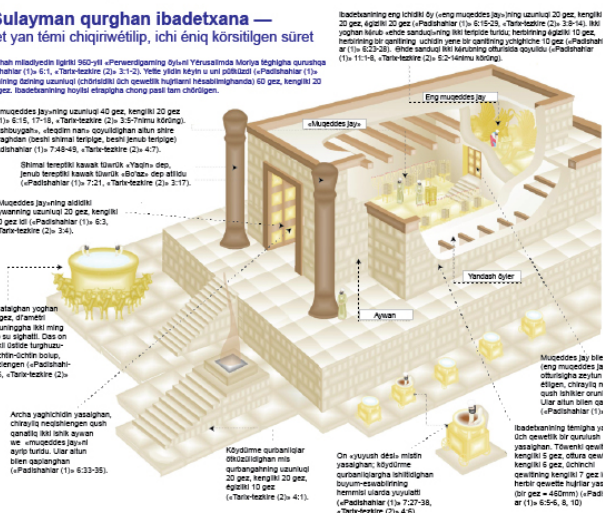
Archa yagınchidin yasılǵınan, chıyılıq neqshilengen ósh qursetı kıl kúsa óıyın we «muqeddes jay»ni kılıp turıdı. Ular alıu hıjjet óqarǵınan («Padishahlar (1)» 6:33-35).

Kóyürme qurbanlılar óqarılǵınan mis qurbanlıǵınunı 20 gez, kengliki 20 gez, éǵárlı 10 gez («Tara-tézkiye (2)» 4:1).

On «yuxun desı» mıdn yasılǵınan kóyürme qurbanlıǵına ishıtlıǵınan búyım-esabıńnıń heremisi usıde yoyıttı («Padishahlar (1)» 7:27-38, «Tara-tézkiye (2)» 4:6).

Muqeddes jay biten kalamana (eng muqeddes jay)ning óttürıǵına ayulın yagınchidin éttigen, chıyılıq neqshilengen qursh ishıker órumıstıurılǵınan. Ular alıu biten óqarılǵınan («Padishahlar (1)» 6:33-32).

Ibadetxanining temigha yandash ósh ósettek bir ómúshı yasılǵınan. Temeni ósetteń kengliki 5 gez, óshı ósetteń kengliki 6 gez idi; her bir ósette hıjjet yasılǵınan (on gez = 460mm) («Padishahlar (1)» 6:5-6, 8, 10).

Sulayman padishah qurghan ibadetxana

□ **5:18** «Geballıqlar» — yaki «Bıblısluqlar», yaki «gırewklerni kesküchiler». ■ **6:1** 2Tar. 3:2; Ros. 7:47

2 Sulayman padishah Perwerdigargha yasighan ibadetxanining uzunluqi atmish gez, kengliki yigirme gez we égizliki ottuz gez idi. □ 3 Ibadetxanidiki «muqeddes jay»ning aldidiki aywanning uzunluqi ibadetxanining kengliki bilen barawer bolup, yigirme gez idi. Ibadetxanining aldidiki aywanning kengliki on gez idi.■

4 U ibadetxanigha rojeklik dérize-penjirilerni ornatti. □ 5 Ibadetxana témigha, yeni muqeddes jay we «kalamxana»ning témigha yandash *üch qewetlik* bir imaretni saldi we uning ichige hujrilarni yasidi.□

6 *Tashqiriqi imaretning* töwenki qewitining kengliki besh gez, ottura qewitining kengliki alte gez, üçinchi qewitining kengliki yette gez idi. Chünki ibadetxanining tashqi témida limlarni ornatqan töshükler bolmasliqi üçün u tamgha

□ 6:2 «ibadetxanining uzunluqi...» — ibraniy tilida «öyning uzunluqi...». «Perwerdigargha yasighan ibadetxanining uzunluqi atmish gez...» — muqeddes kitabta ishlatilgen «gez»ni belkim bir «jeynek» déyishke toghra kélidu — Yeni ademning jeynikidin barmaqlirining uchighiche bolghan ariliq (texminen 45 santimétr) idi. ■ 6:3 Yuh. 10:23; Ros. 3:11; 5:12 □ 6:4 «U ibadetxanigha rojeklik dérize-penjirilerni ornatti» — bashqa birnechche xil terjimiler uchrishi mumkin bolghini bilen herhalda bu sözler dérízilerni körsitidu. □ 6:5 «Ibadetxana témigha, yeni muqeddes jay we «kalamxana»ning témigha...» — mushu yerde «kalamxana» «eng muqeddes jay»ning bashqa birxil ismidur. 6:16ni we izahatini körüng. «Kalamxana» déyilishining sewebi, «eng muqeddes jay» ichide «ehde sanduqi» bar idi, «ehde sanduqi» ichide Xudaning Israil bilen tüzgen ehdinamisi saqlaqliqi idi.

tekche chiqirilghanidi. □

⁷ Ibadetxana pütünley teyyar qilip élip kélin'gen tashlardin bina qilin'ghanidi. Shundaq qilghanda, uni yasighan waqitta ne bolqa ne palta ne bashqa tömür eswablarning awazi u yerde héch anglanmaytti.

⁸ Töwenki qewetning hujrilirining kirish ishiki ibadetxanining ong teripide idi; bir aylanma pelempey ottura qewetke andin ottura qewettin üçinchi qewetke chiqatti. □

⁹ Shundaq qilip *Sulayman* ibadetxanini yasap püttürdi. Ibadetxanining üstige xar-limlarni békitip, uni kédir taxtaylar bilen qaplidi. ¹⁰ U ibadetxanigha yandash imaretning qewetlirining égzlikini besh gezdin qildi. Shu imaretning qewetliri ibadetxanigha kédir limliri arqiliq tutushuqluq idi.

¹¹ Perwerdigarning sözi Sulayman'gha kélip mundaq déyildiki: —

¹² «Sen Manga yasawatqan bu ibadetxanigha kelsek, eger sen belgilimilirimde méngip, hökümlirimge riaye qilip, barliq emrlirimni tutup ularda mangsang, Men atang Dawutqa

□ **6:6** «...ibadetxanining **tashqi témida limlarni ornatqan töshükler bolmasliqi** üçün **u tamgha tekche chiqirilghanidi**» — limning yene bir uchi «tashqi imaret»ning tashqi témigha békitilishi üçün shu terepte töshük téshilgen bolsa kérek. «Ibadetxana sxémisi»ni körüng. □ **6:8** «Töwenki **qewetning hujrilirining kirish ishiki ibadetxanining ong teripide idi**» — biz mushu yerde («töwenki qewet» dégen sözler bilen) kona grék tilidiki terjimige egeshtuq. «ibadetxanining ong teripi» ibadetxanining jenubiy teripidir.

sen toghruluq éytqan sözümgé emel qilimen; ■
13 Men Israillarning arisida makan qilip öz xelqim
Israilni esla tashlimaymen».

14 Sulayman ibadetxanini yasap püttürdi.
15 Ibadetxanining tamlirining ich teripini u kédir
taxtayliri bilen yasap, ibadetxanining tégidin
tartip torusning limlirighiche yaghach bilen
qaplıdı; we archa taxtayliri bilen ibadetxanigha
pol yatquzdi.

16 U ibadetxanining arqa témidin yigirme gez
ölchep ara tam yasap, ichkiriki xanini hasil qıldı;
u tégidin tartip torus limlirighiche kédir taxtayliri
bilen qaplıdı. Bu eng ichkiriki xana bolup, yeni
«kalamxana», «eng muqeddes jay» idi. □

17 Uning aldidiki öy, yeni muqeddes xanining
uzunluqi qiriq gez idi. 18 Ibadetxanining ichki
tamlirigha qapaq we chéhekning nusxiliri neqish
qilin'ghanıdı. Ibadetxana pütünley kédir taxtaylar
bilen qaplan'ghanıdı. Héch tash körünmeytti.

19 Perwerdigarning ehde sanduqini u yerde
qoyush üçün, u ibadetxanining ichkiridiki
kalamxanini yasıdı. 20 Kalamxanining uzunluqi
yigirme gez, toghrisi yigirme gez, égizliki
yigirme gez idi; u uni sap altundin qaplıdı,
shundaqla uning aldidiki kédir yaghachliq

■ **6:12** 2Sam. 7:13; 1Pad. 2:4; 9:4; 1Tar. 22:10, 19 □ **6:16** «Bu eng ichkiriki xana bolup, yeni «kalamxana», «eng muqeddes jay» idi» — «eng muqeddes jay»ning «kalamxana» dep atilishining sewebi, uningda Xuda Musa peyghemberge tapshurghan «ehde tash taxtiliri» (Xudaning kalamı) «ehde sanduqi» ichide turatti; we uning üstige belkim bezi waqtida, bash kahin shu «eng muqeddes jay»gha kirgende, Xudaning bésharetliri ulargha kélishi mumkin idi.

qurban'gahnimu shundaq qaplidi. □ 21 Sulayman ibadetxanining ichini sap altun bilen qaplidi; u ichki kalamxanining aldini altun zenjirler bilan tosidi; kalamxanini altun bilen qaplidi.

22 Shu teriqide u pütkül ibadetxanini, yeni pütkül ibadetxanining ichini altun bilen toluq qapliganidi. Kalamxanigha teelluq bolghan qurban'gahnimu pütünley altun bilen qapliganidi. □

23 Kalamxanigha u zeytun yaghichidin ikki kërubning sheklini yasidi. Herbirining égizliki on gez idi. □ ■ 24 Bir kërubning bir qanitining uzunluqi besh gez we yene bir qanitining uzunluqi hem besh gez bolup, bir qanitining uchidin yene bir qanitining uchighiche on gez idi. 25 Ikkinchi kërubning ikki qaniti qoshulup on gez idi. Ikki kërubning chong-kichiklikli we shekli oxshash idi. 26 Bir kërubning égizliki on gez bolup, ikkinchi kërubningkimu hem shundaq idi. 27 U kërublarni ichkiriki xanida qoydi. Kërublarning qanatliiri yéyilip turatti. Birsining bir qaniti bir tamgha tégip, ikkinchisining qaniti udulidiki tamgha tégip turatti; ikkisining ichidiki qanatliiri xanining otturisida bir-birige tégiship turatti. ■

□ **6:20** «u ... uning aldidiki kédir yaghachliq qurban'gahnimu shundaq qaplidi» — bu ichidiki qurban'gahqa qurbanliqlar sunulmaytti; u «xushbuydan» yaki «xushbuygah» idi. □ **6:22**

«Kalamxanigha teelluq bolghan qurban'gah» — bu «qurban'gah», yeni «xushbuydan» adette kalamxanining sel aldida, «muqeddes jay»ning ichide idi. □ **6:23** «Kërubarlar» — kërubar bolsa Xudan-ning höküm-jazalirini yetküzidighan, intayin küchlük perishtilerdur.

Mesilen, «Yar.» 3:24 we «Ez.» 10-babni körüng. ■ **6:23** Mis. 25:18

■ **6:27** Mis. 25:20

28 U k erublarni altun bilan qaplidi.

29 U ibadetxanining tamlirining p tk l ich ch rsini, yeni ichkiriki xanining we hem tashqiriqi xanining ch risini k erub bilan xorma derexlirining shekilliri we ch chek nusxiliri bilan neqish qildi. ³⁰ Ibadetxanining polini, yeni ichkiriki xanining hem tashqiriqi xaniningkini altun bilan qaplidi.

31 Kalamxanining kirish  ghizigha u zeytun yaghichidin  tilgen qosh ishiklarni yasidi. Ishiklarning k shekliri we b shi  yning toghrisining beshtin bir qismi idi. □ ³² Bu qosh ishikler zeytun yaghichidin  tilgenidi; u ishiklarning  stige k erublar, xorma derexliri we ch chek nusxiliri neqish qilinip zinnetlen'genidi; u ishiklarni, j mlidin k erub bilan xorma derexlirining neqishlirini altun bilan qaplidi.

33 Ibadetxanining tashqi xanisining ishikining k sheklirini zeytun yaghichidin yasidi; ular  yning toghrisining t ttin bir qismi idi; □ ³⁴ qosh qanatliq ishik bolsa archa yaghichidin yasaldi. Bir qaniti y yilip qatlinatti, ikkinchi qanitimu y yilip qatlinatti. ³⁵ U ularning  stige k erublar, xorma derexliri we ch chek nusxilirini neqish qildi; andin ularning  stige, j mlidin neqishler  stige altun qaplidi.

36 Ichkiriki hoylining t mini bolsa u  ch qewet yonulghan tash bilan bir qewet k dir yaghichidin

□ **6:31** «Ishiklarning k shekliri we b shi  yning toghrisining beshtin bir qismi idi» — bashqa terjimisi: «Ishiklarning k shekliri besh chasiliq idi». Ibraniy tilini ch shinish tes. □ **6:33** «*k shekler*  yning toghrisining t ttin bir qismi idi» — bashqa terjimisi: «ular (k shekler) t t chasiliq idi». Ibraniy t kistni ch shinish tes.

yasidi.

³⁷ *Sulaymanning seltenitining* tötinchi yilining Zif éyida Perwerdigarning ibadetxanisining uli sélindi. □ ³⁸ We on birinchi yilining Bul éyida, yeni sekkizinchi ayda ibadetxanining héchyéri qaldurulmay, layihe boyiche pütünley tamam boldi. Shundaq qilip uning öyni yasishigha yette yil ketti.□

7

Ordining qurulushi

¹ Sulayman öz ordisini bolsa, on üç yilda yasap püttürdi.□ ■

² U yasighan bu «Liwan ormini sariyi»ning uzunluqini yüz gez, kenglikini ellik gez we égzlikini ottuz gez qildi. Kédir yaghichi tüwrükidin töt qatar we tüwrüklerning üstige kédir limliri qoyulghanidi.

□ **6:37** «**tötinchi yilining Zif éyida...**» — «Zif» éyi ikkinchi ay. Bu belkim miladiyedin ilgiriki 966-yili, Aprél yaki May ayliri bolushi mumkin idi. □ **6:38** «**layihe boyiche pütünley tamam boldi**» — mushu yerde «layihe» belkim Dawut Muqeddes Rohning körsetmisi arqiliq aldın körsetken sxémisini körsitidu «1Tar.» 28:19). □ **7:1** «**Sulayman öz ordisini bolsa, on üç yilda yasap püttürdi**» — Sulayman ibadetxanini qurushqa 7 yil, öz ordisini qurushqa 13 yil waqit serp qildi. Pütkül muqeddes kitabta «7» dégen raqem bezide Xuda we uning mukemmellikige baghliq, «13» bolsa gunah we asiqliq bilen baghliq bolidu. Bizde héch guman yoqki, Sulaymanning öz ordisigha 13 yil serp qilishi uning alliqachan tekebbur bolup ketkenlikini puritip béridu. Héch bolmighanda, u köprek waqtini öz öyi üstige serp qilghan. ■ **7:1** 1Pad. 9:10

□ 3 Tüwrüklerning üstidiki lim kötürüp turghan ögzisimu kédir yaghichidin idi. Limlar jemiý qiriq besh bolup her qatarda on beshtin idi. ⁴ Uning üç gewet dérizisi bar idi, üç qewettiki dériziler bir-birige udulmu'udul idi. □

⁵ Barliq ishikler we késhekler töt chasiliq qilin'ghandi; ishikler üç közneklilik bolup, ishikler bir-birige udulmu'udul idi. □

⁶ U uzunluqini ellik gez, toghrisini ottuz gez qilip, tüwrüklük bir dehliz yasidi; uning aldida yene bir dehliz bar idi, we uning aldida yene tüwrüklük aywan bar idi. □

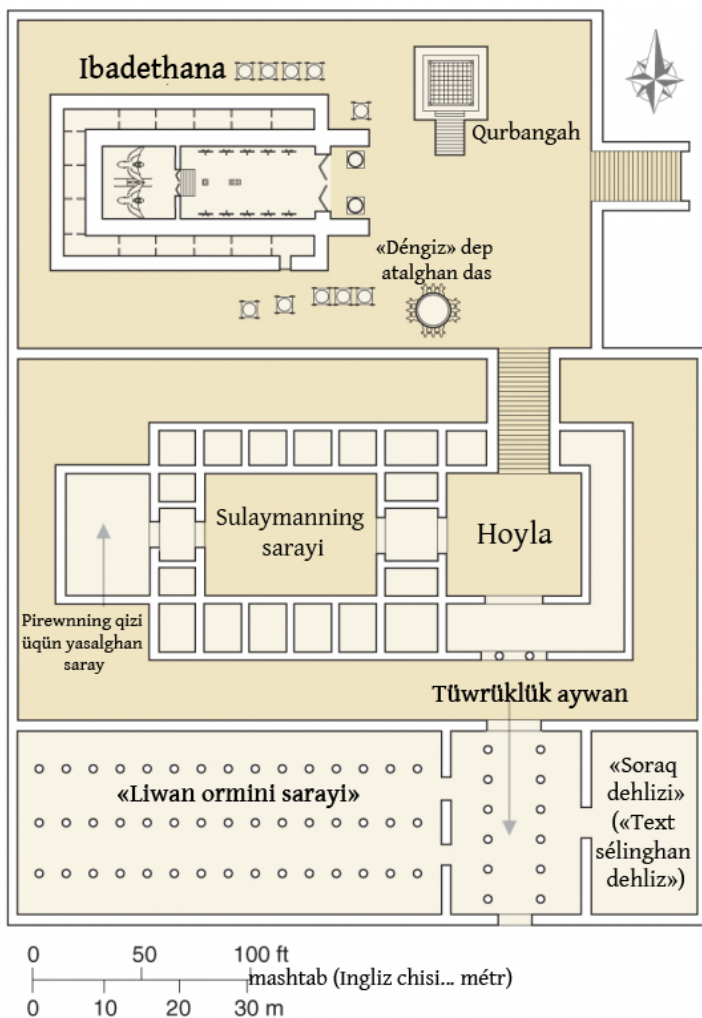
⁷ Andin kéyin u soraq soraydighan texti üçün «Soraq dehlizi» dep atalghan yene bir dehlizni yasidi. U dehlizning tégidin tartip torusning limlirighiche kédir yaghichi bilen qaplan'ghanidi.

⁸ *Sulayman* özi olturidighan saray, yeni dehlizning

□ **7:2 «Liwani ormini sariyi»** — Sulaymanning ordising «Liwani ormini sariyi» dep atilishining sewebi uning quruluşida Liwandin keltürülgen chirayliq kédir yaghachlirini köp ishletkenlikte bolghanidi. Orda ichide «kédir yaghichi tüwrükidin töt qatar» bolghini üçün «ormandek» körün'gen bolsa kérek. □ **7:4 «üch qewettiki dériziler bir-birige udulmu'udul idi»** — bu ayettiki bezi ibraniiy sözler intayin az uchraydighan bolghachqa, menisini peqet perez qilghili bolidu. Bashqa bir terjimisi belkim: «üch qewettiki herbir dérize közneklilik idi». □ **7:5 «ishikler üç közneklilik bolup, ishikler bir-birige udulmu'udul idi»** — köp bashqa xil terjimiliri uchrishimu mumkin. □ **7:6 «uning aldida yene bir dehliz bar idi, we uning aldida yene tüwrüklük aywan bar idi»** — bu ayetning ikkinchi qismidiki ibraniiyche ibariler intayin az uchraydighan bolghachqa, menisini peqet perez qilghili bolidu. «...uning aldida yene tüwrüklük aywan bar idi» dégenning bashqa birxil terjimisi «...uning aldida yene tüwrüklükler we pelempey bar idi».

arqa hoylisigha joylashaƣan sarayning layihisi «*soraq öyi*»ningkige oxshash idi. Sulayman öz em-rige alghan Pirewnning qizi üçhün shu dehlizge oxshash bir sarayni yasatti. □ ■

□ **7:8** «...yeni dehlizning arqa hoylisigha joylashaƣan sarayning...» — bashqa birxil terjimisi «...yeni shu öydin ayrim bolghan, bir hoyliliq, dehliz ichige joylashƣan öyning...». ■ **7:8** 1Pad. 3:1

Sulayman kurgan ibadethana wə dergah-saray

Dawut padishah qaytidin salghan sheherdin Sulayman yéngi qurup salghan yurt-mehellige kirish üçün, kona sheherdiki qowuqtin ötüp chiqish kérek. Shimalgha qarap mangghanda, kishiler awwal bir dehlizgha, yeni «Tüwrüklük aywan»gha kiridiken («1Pad.» 7:6). Sol terepte «Liwan ormini sarayi» tépildi (5-7:2). Bu saray asasen sawut-qorallar saqlaqliq orun idi (17-10:16); uningdiki chong zal bolsa töt qatar kédir tüwrüklär üstige sélinghan, tamlargha altun qalqan-siparlar ésilghan. Ong terepte «Soraq Dehlizi» tépildi; shu zalda Sulayman soraq qilip hêlq ütün hóküm qiqaratti. Zalda uning intayin nepis ishlangen chong tehti sélinghan.

«Tüwrüklük aywan»din ötkende kishiler Sulaymanning orda-sarayining

ordisi we ibadetxana

⁹ Bu imaretlarning hemmisi ichkiriki tamliridin tartip chong hoylining tamlirighiche, ulidin tartip ögzining pewazighiche qimmat tashlardin, yeni ölchem boyiche oyulup andin ich-téshi here bilen késilgen tashlardin yasalghanidi. ¹⁰ Ulliri bolsa chong we qimmat tashlardin, uzunluqi on gez we sekkiz gez bolghan tashlardin qilin'ghanidi. ¹¹ Ullarning üstige yene békitilgen ölchem boyiche oyulghan qimmat ésil tashlar we kédir limliri qoyulghanidi. ¹² Chong hoylining chörisidiki tam üç qewet oyulghan tash we bir qewet yonulghan kédir limliridin yasalghanidi. Perwerdigarning ibadetxanisining ichkiriki hoylisining témi we yene ordidiki dehlizining témimu shundaq yasalghanidi.□

Usta misker Hiramning ibadetxanidiki ishliri
2Tar. 3:15-17; 2Tar. 4; 2Tar. 5:1

¹³ Sulayman padishah adem ewetip Hiramni turdin keltürdi. ■ ¹⁴ U kishi Naftali qebilisidin bolghan bir tul xotunning oghli bolup, atisi turluq bir misker idi. Hiram miskerchilikte türlük ishlarni qilishqa tolimu usta, pem-parasetlik we bilimlik idi. U Sulayman padishahning qéshigha kélip, uning hemme ishini qildi. ■ ¹⁵ U özi ikki tüwrükni mistin yasidi. Herbir tüwrükning égziligi on sekkiz gez bolup, aylanmisi on ikki gez idi.■

¹⁶ Bu tüwrüklerning üstige qoyush üçün mistin ikki tajni quyup yasap, uning üstige qoydi. Bir

□ **7:12** «ordidiki dehlizining témi...» — yaki «ibadetxanidiki aywinining témi...» ■ **7:13** 2Tar. 2:12 ■ **7:14** Mis. 31:3

■ **7:15** 2Pad. 25:16, 17; Yer. 52:21

tajning égziligi besh gez, ikkinchi tajning égzilikimu besh gez idi. ¹⁷ Tüwrüklarning töpisdiki tajlar torlarga oxshash zinnatlinip, zenjirler we torlan'ghan halqilar bilen toquqluq idi. Bir tajning shundaq yette qatar tor halqiliri bar idi, ikkinchi tajningmu hem shundaq yette qur tor halqiliri bar idi. ¹⁸ U yene anarlarni, yeni tüwrüklarning üstidiki herbir tajni yépip turidighan tor halqilarning üstige ikki qatar anarni yasidi. U birinchi we ikkinchi tajghimu oxshashla shundaq qildi. ¹⁹ Aywandiki tüwrüklarning üstidiki tajliri niluper shekillik bolup, égziligi töt gezdin idi. ²⁰ Ikki tüwrükning tajliridiki tor halqilirigha yéqin tompiyip chiqqan jayning üstide qewetmu-qewet chöridigen ikki yüz anar nusxisi bar idi. Ikkinchi tajning chörisimu oxshash idi.

²¹ U tüwrüklerni ibadetxanining aldidiki aywan'gha tiklidi. Ong teripige birni tiklep namini «Yaqin», sol teripige birni tiklep, namini «Boaz» atidi. □ ²² Tüwrüklarning üsti niluper sheklide yasalghanidi. Buning bilen tüwrüklarning ishliri pütkenidi.

²³ U mistin «dégiz» dep atalghan yoghan das yasidi. Uning bir girwikidin yene bir girwikigiche on gez kéletti. Uning aylamisi ottuz gez idi. ■

²⁴ Dasning girwiki asti chöridep qapaq nusxiliri bilen zinnetlen'genidi. Bular dasning chörisining

□ **7:21** «Ong teripige birni tiklep namini «Yaqin», sol teripige birni tiklep, namini «Boaz» atidi» — «Yaqin» dégenning menisi belkim «u mustehkemleydu», «Boaz»ning menisi belkim «uningda küch bar». Ongdin solgha oqughanda «U (Perwerdigar) küch bilen uni (bu öyni) mustehkemleydu». ■ **7:23** 2Tar. 4:2; Yer. 52:20

herbir gézige undin, ikki qatar qoyulghan idi. Ular das bilen bir waqitta quyup chiqirilghanidi.

■ 25 Das on ikki buqa shekli üstide turghuzulghanidi. Bularning üchi shimal terepke, üchi gherb terepke, üchi jenub terepke, üchi sherq terepke yüzlen'genidi. «dégiz» bularning üstide idi; ularning arqisi ich teripide idi. 26 Dasning qélinliqi aliqanning kenglikidek bolup, uning girwiki piyalining girwikidek, shekli échilghan niluperdek idi. Uninggha ikki ming bat su sighthatti. □

27 Uningdin bashqa u mistin on teglikni yasidi. Herbir teglikning uzunluqi töt gez, kengliki töt gez bolup, égizliki üç gez idi. 28 Bu teglikler shundaq yasalghanidiki, ularning *resimlik* taxtiliri bar idi; taxtiliri ramkilar ichige ornitilghanidi. 29 Ramkilarning otturisidiki resim taxtaylirida we ramkilarning özidimu shirlar, buqilar we kérublarning süretlik zinnetliri bar idi; shirlar we buqilarning asti we üsti zenjirsiman gül chembirek sheklide zinnetlen'genidi. □ 30 Herbir teglikning mis oqliri bilen töt chaqi bar idi; teglikning dasni kütürüp turidighan töt burjikide jazisi bar idi; das astidiki putlirining her teripide torlan'ghan quyma gül shaxliri ornitilghanidi.

31 Her teglikning ichide chongqurluqi bir gez kélidighan «kichik teglik» bolup, aghzi dügilek idi; kichik teglikning uzunluqi bir yérim gez idi; aghzining etrapida neqishler bar idi; ularning

■ 7:24 2Tar. 4:3 □ 7:26 «**ikki ming bat**» — bir bat 22 litr bolushi mumkin idi; undaqta 2000 bat 44000 litr idi. «Dégiz»ning shekli «dangqan shekli»diki das bolsa kérek. □ 7:29 «**gül chembirek sheklide zinnetlen'genidi**» — ibraniiy tilidiki nusxisida qandaq menide ishlatilgini bizge téxi éniq emes.

ramkiliri dügilek emes, belki töt chasiliq idi. □

³² Töt chaqi resimlik taxtayliri astida bolup, ularning oqliri teglikke békitilgenidi. Herbir chaqning égzikli bir yérim gez idi. ³³ Chaqlarning qurulmisi jeng harwilirining chaqliridek idi. Ularning qazanliri, qasqanliri, chétiqliri we oqlirining hemmisi mistin quyulghanidi. ³⁴ Herbir teglikning töt burjikide birdin töt tutquchi bar idi; ular tegliktin chiqip turatti we ular teglik bilen teng quyulghan. □ ³⁵ Herbir teglikning töpisi égzikli yérim gez kélidighan bir yumilaq jaza bar idi. Herbir teglikning töpisi tirek we resimlik taxtaylar bar idi. Ular teglik bilen teng quyulghan. ³⁶ U mushu tirek we resim taxtayliridiki bosh orunlarga kérub, shir we xorma derexlirining nusxilirini we chörisige torlan'ghan gül shaxlirini neqish qildi. ³⁷ Shu teriqide u mushu on teglikni yasap boldi. Hemmisi bir nusxada quyulup, oxshash chongluqta we shekilde idi.

³⁸ U mistin on das yasighan bolup, herbir dasqa qiriq bat su sighthi; herbir dasning toghrisi töt gez idi. On teglikning herbirining töpisi birdin das bar idi. ■ ³⁹ U besh dasni ibadetxanining ong yénida we beshni ibadetxanining sol yénida qoydi; mis déngizni ibadetxanining ong teripige,

□ **7:31** «Her teglikning ichide chongqurluqi bir gez kélidighan «kichik teglik» bolup, ... ularning ramkiliri dügilek emes, belki töt chasiliq idi» — pütkül ayetning menisini alimlar téxi toluq éniqlighan emes. Bizning «pereziv sxéma»mizni körüng. □ **7:34** «Herbir teglikning töt burjikide birdin töt tutquchi bar idi» — mushu yerde ibraniv tilida «burjek» («müriliri») dégen bu sözning mushu yerde qandaq menide ishlitilgini téxi éniq emes. «Tutquchi» dégen menisi éhtimalliqqa eng yéqin. ■ **7:38** 2Tar. 4:6

yeni sherqiy jenub teripige qoydi.

⁴⁰ Hiram shulargha tealluq das, kürek we qacha-quchilarnimu yasap teyyar qildi. Shundaq qilib Hiram Sulayman padishah üçün Perwerdigarning öyining barliq quruluş xizmitini pütküzdü: —

⁴¹ ikki tüwrük, ikki tüwrükning üstidiki apqursiman ikki bash we bu ikki bashni yépip turidighan ikki torni yasitip püttürdi, ⁴² shu ikki tor üstige qaychilashturulghan töt yüz anarni yasatti. Bir torda ikki qatar anar bolup, tüwrük üstidiki; apqursiman ikki bashni yépip turatti. ⁴³ U on das tegliki we das teglikige qoyulidighan on «yuyush dési»ni, ⁴⁴ «mis déngiz» we uning astidiki on ikki mis buqini yasatquzdi, ⁴⁵ qazanlarni, küreklerni we qacha-quchilarnimu teyyar qildi. Hiram Perwerdigarning öyi üçün Sulayman padishahning emri bilen yasighan bu hemme nersiler parqiraydighan mistin idi.

⁴⁶ Padishah ularni Iordan tüzlenglikide, Sukkot bilen Zaretanning otturisida, *shu yerdiki séghizlayda qélip yasap, quydurup chiqti.*

⁴⁷ Bu nersiler shunche köp bolghachqa, Sulayman ularning éghirliqini ölchimidi. Shuning bilen misning éghirliqi melum bolmidi.

⁴⁸ Sulayman yene Perwerdigarning öyi ichidiki barliq eswablarni yasatti: — yeni altun xushbuygahni, «teqdim nan» qoyulidighan altun shireni, □ ■ ⁴⁹ Kalamxana aldida turidighan sap altun chiraghdanlarni (beshni ong yénida,

□ **7:48 «teqdim nanlar»** — bashqa xil terjimiliri: «huzuriy nan»lar, «Xudaning huzuridiki nan»lar) yaki «tizilghan nan». Ular we altun shire toghruluq «Mis.» 25:23-30 we «Law.» 24:5-9ni körüng. ■ **7:48** Mis. 25:23; 30:1

beshni sol yénida) yasatti; we shularning gülsiman zinnetlirini, chiraghlirini, chiragh qisquchlirini altundin yasatti; ⁵⁰ das-piyalilirini, pichaqlirini, qachilirini, texsilirini we küldanlarning hemmisini sap altundin yasatti; u ichkiriki xanining, yeni eng muqeddes jayning qatlinidighan, qosh qanatliq ishiklarning girelirini we öydiki muqeddes jayning *ishiklirining* girelirini altundin yasatti.

⁵¹ Sulayman padishah Perwerdigarning öyi üçhün qilduridighan hemme quruluşlar tamam bolghanda, u atisi Dawut *Xudagha* atighan nersilerni (yeni kümüş, altun we türlük bashqa buyumlarni) ekeltürüp Perwerdigarning öyining xezinilirige qoydurdi. ■

8

Sulayman ehde sanduqini ibadetxanigha ekilip qoyidu

2Tar. 5:2-14; 2Tar. 6; 2Tar. 7:1-10

¹ Shu chaghda Sulayman Perwerdigarning ehde sanduqini «Dawut shehiri»din, yeni Ziondin yötkep kélish üçhün Israil aqsaqallirini, qebile beglirini we Israil jemetlirining beglirini Yérusalémgha öz yénigha yighilishqa chaqirdi. □ ■

■ **7:51** 2Sam. 8:7, 11; 2Tar. 5:1 □ **8:1** ««Dawut shehiri»..., yeni Zion...» — «Zion» Yérusalémning ichidiki égzlik bolup, shu yerge daim qorghhan sélinip turatti. Kéyin ibadetxanimu Zionda qurulghan. ■ **8:1** 2Sam. 5:9; 6:12, 17; 2Tar. 5:2

² Buning üçün Israilning hemme ademliiri Étanim éyida, yeni yettinchi aydiki békitilgen héytta Sulayman padishahning qéshigha yighildi. □ ³ Israilning hemme aqsaqalliri yétip kelgende Lawiylar ehde sanduqini kótürüp *mangdi*. ⁴ Ular Perwerdigarning ehde sanduqini, jamaet chédiri bilen uning ichidiki barliq muqeddes buyumlarni kótürüp élip chiqti. Kahinlar bilen Lawiylar mushularni élip chiqti. □

⁵ Sulayman padishah we uning aldigha yighilghan barliq Israil jamaiti ehde sanduqining aldida méngip, köplikidin sanini élip bolmaydighan sannaqsiz qoy bilen kalilarni qurbanliq qilishatti.

⁶ Kahinlar Perwerdigarning ehde sanduqini öz jayigha, ibadetxanining ichki «kalamxana»sigha, yeni eng muqeddes jaygha élip kirip, kérublarning qanatlrining astigha qoydi. □

⁷ Chünki kérublarning yéyilip turghan qaniti ehde sanduqining orni üstide bolghachqa, ehde sanduqi bilen uni kótürüp turidighan baldaqlarni yépip turatti. ⁸ Bu baldaqlar nahayiti uzun bolghachqa, kalamxanining aldidiki muqeddes jayda turup, ehde sanduqining yénidiki ikki baldaqning uchlrini körgili bolatti, biraq öyning sirtida ularni körgili bolmaytti; bu baldaqlar taki

□ **8:2** «yettinchi aydiki békitilgen héyt» — yeni «kepiler héyti» yaki «méwe hosul héyti». Bu héyt 7-ayning 15-22 künliride ötküzülüdu («Law.» 23:34-43). Israilning erliri uninggha Yérusalémدا qatnishishi lazim idi. □ **8:4** «jamaet chédiri» — yeni «jamaet yighilidighan chédir» yaki «ibadet chédiri». □ **8:6** «kalamxana» — 6:16 we izahatini körüng.

bügün'ge qeder shu yerde turmaqta. □ 9 Ehde sanduqining ichide Musa peyghember Horeb téghida turghanda ichige salghan ikki tash taxtidin bashqa héchnerse yoq idi (Israilar Misir zéminidin chiqqandin kéyin Perwerdigar ular bilen horebde ehde tüzgenidi).□ ■

10 We shundaq boldiki, kahinlar muqeddes jaydin chiqishighila, bir bulut Perwerdigarning ibadetxanisini qapliwaldi. 11 Kahinlar bulut tüpeylidin öz wezipilirini öteshke öre turalmaytti; chünki Perwerdigarning julasi Perwerdigarning öyini toldurghanidi.■

12 Bu peyitte Sulayman: — Perwerdigar tum qaranghuluq ichide turimen, dep éytqanidi; ■

13 lékin, *i Perwerdigar*, men derweqe Séning üçün bir heywetlik makan bolsun dep, Sen menggü turidighan bir öyni yasidim, dédi.□ 14 Andin padishah burulup barliq Israil jamaitige bext tilidi; Israilning barliq jamaiti uning aldida turatti.

15 U mundaq dédi: — «Israilning Xudasi Perwerdigargha teshekkür-medhiye bolghay! U Öz aghzi bilen atam Dawutqa wede qilghanidi we Öz qoli

□ **8:8** «**bu baldaqlar taki бүгүн'ге qeder shu yerde turmaqta**» — «bügün'ge qeder...» dégen sözler ibadetxana téxi öz jayida turghan waqtda xatirilen'gen, elwette, we shunglashqa shuni ispatlayduki, «Padishahlar»ning köp qisimliri Yehudadikilerning sürgün bolushidin ilgiri yézilghan. «2pad.» 24-25 bablirini belkim kéyinki bir pütükchi qoshup yazghan bolushi mumkin.

□ **8:9** «**Horeb téghi**» — Sinay téghining bashqa bir ismidur. ■ **8:9** Mis. 34:27 ■ **8:11** Mis. 40:34, 35; 2Tar. 7:2 ■ **8:12** Mis. 20:21; Law. 16:2; Qan. 4:11; 5:22; 2Tar. 6:1 □ **8:13** «**séning üçün bir heywetlik makan**» — yene birxil terjimisi «séning üçün bur turalghu makan». «heywetlik **makan**» — yene birxil terjimisi «turalghu makan».

bilen uni emelge ashurdi. U Dawutqa yene: —

¹⁶ «Men Öz xelqim Israilni Misir zéminidin élip chiqqan kúndin buyan namim úchún bu yerde bir öy salay dep Israilning herqaysi qebililirining sheherliridin héchqaysisini tallimidim; biraq xelqim bolghan Israilgha hókümranliq qilsun dep Dawutni tallidim» dégenidi. ■

¹⁷ Emdi atam Dawutning Israilning Xudasi Perwerdigarning namigha atap bir öy sélish arzu-niyiti bar idi. ■

¹⁸ Biraq Perwerdigar atam Dawutqa: «Könglüngde Méning namingha bir öy yasashqa qilghan niyiting yaxshidur; ¹⁹ emma shu öyni sen yasimaysen, belki séning pushtungdin bolidighan oghlung, u Méning namingha atap shu öyni salidu», dégenidi.

²⁰ Mana emdi Perwerdigar Öz sözige emel qildi. Men Perwerdigar wede qilghinidek, atamning ornini bésip, Israilning textige olturdum; Israilning Xudasi Perwerdigarning namigha atap bu öyni saldim. ²¹ Öyde ehde sanduqi úchún bir jayni rastlidim; ehde sanduqi ichide Perwerdigarning ata-bowilirimizni Misir zéminidin élip chiqqanda, ular bilen tüzgen ehde *taxtiliri* bardur».

Sulayman Israil úchún dua qilidu

²² Andin Sulayman Israilning barliq jamaitige yüzlinip, Perwerdigarning qurban'gahining aldida turup, qollirini asman'gha qaritip kótürüp

■ ²³ mundaq dua qildi: — «I Israilning Xudasi Perwerdigar! Ne yuqiriqi asmanda ne töwenki yerde sendek Xuda yoqtur; aldingda pütün qelbi

■ **8:16** 2Sam. 7:6; 2Tar. 6:5 ■ **8:17** 2Sam. 7:2; 1Tar. 17:1; 2Tar. 6:7 ■ **8:22** 2Tar. 6:12

bilen mangidighan qulliring üçhün ehdengde turup özgermes muhebbitingni körsetküchisen.

²⁴ Chünki Sen Öz qulung atam Dawutqa bergen wedide turdung; Sen Öz aghzing bilen éytqan sözüngge mana бүгүnkidek Öz qolung bilen emel qilding. ²⁵ Emdi hazir, i Israilning Xudasi Perwerdigar, Öz qulung atam Dawutqa: — «Eger séning ewladliring öz yollirigha segek bolup sen Méning aldimda mangghandek mangidighan bolsa, sanga ewladingdin Israilning textide olturidighan bir zat kem bolmaydu» dep bergen wedengde turghaysen. ■ ²⁶ Emdi hazir, i

Israilning Xudasi, Sen qulung Dawutqa éytqan sözliring emelge ashurulghay, dep ötünimen!

²⁷ Lékin Xuda Özi rastla yer yüzide makan qilamdu? Mana, asmanlar bilen asmanlarning asmini séni sighthuralmighan yerde, men yasighan bu öy qandaqmu Séning makaning bolalisun?! ■

²⁸ Lékin i Perwerdigar Xudayim, qulungning duasi bilen iltijasigha qulaq sélip, qulungning bugün Sanga kötürgen nidasi we tilikini anglighaysen;

²⁹ shuning bilen Öz közliringni kéche-kündüz bu öyge, yeni Sen: «Méning namim u yerde ayan bolsun» dep éytqan jaygha kéche-kündüz tikkeysen;

Öz qulungning u jaygha qarap qilghan duasigha qulaq salghaysen. □ ■ ³⁰ qulung we xelqing Is-

rail bu jaygha qarap dua qilghan chaghda, ularning iltijisigha qulaq sélip, Öz makaning qilghan

■ **8:25** 2Sam. 7:12, 16; 1Pad. 2:4; Zeb. 132:12 ■ **8:27** 2Tar. 2:5;

Yesh. 66:1; Yer. 23:24; Ros. 7:49 □ **8:29** «u jaygha qarap qilghan

duasigha...» — yaki bolmisa: «u jay toghrisidiki duasi...». ■ **8:29**

Qan. 12:11

asmanlardin turup anglighaysen, anglighiningda ularni kechürgeysen.

³¹ Eger birsi öz qoshnisigha gunah qilsa we shundaqla ishning rast-yalghanliqini békitish üçün qesem ichküzülse, bu qesem bu öydiki qurban'gahingning aldigha kelse, □ ³² Sen qesemni asmanda turup anglap, amal qilip öz bendiliring otturisida höküm chiqarghaysen; gunahi bar ademni gunahqa tartip, öz yolini öz béshigha yandurup, gunahsiz ademni aqlap, öz adilliqigha qarap uninggha heqqini bergeysen.

³³ Öz xelqing Israil Séning aldingda gunah qilghini üçün düshmendin yéngilse, Sanga qaytip bu öyde turup, namingni étirap qilip, Sanga dua bilen iltija qilsa, ³⁴ Sen asmanda anglap, Öz xelqing Israilning gunahini kechürüp, ularni Sen ata-bowilirigha teqdim qilghan zémin'gha qayturup kelgeysen.

³⁵ Ular Sanga gunah qilghini üçün asman étilip yamghur yaghmaydighan qiliwétilgen bolsa, lékin ular bu jaygha qarap Sanga dua qilip namingni étirap qilip, Séning ularni qiyinchiliqqa salghining tüpeylidin öz gunahidin yénip towa qilsa, ³⁶ Sen asmanda turup qulaq sélip, qulliringning we xelqing Israilning gunahini kechürgeysen;

□ **8:31 «Eger birsi öz qoshnisigha ... ishning rast-yalghanliqini békitish üçün qesem ichküzülse, bu qesem bu öydiki qurban'gahingning aldigha kelse...»** — bundaq qesem toghruluq «Chöl.» 5:11-31ni körüng. «Qesem bu öydiki qurban'gahning aldigha kelse...» — mumkinchiligi barki, Israilda mushundaq qesemlerni ichish üçün qurban'gahning aldigha kélish kérek emes idi, peqet: «Xudaning qurban'gahi aldida qesem qilimenki...» dégendek sözler éytilghan bolsa «qurban'gah öz aldida turghandek» hésablinatti.

chünki Sen ulargha méngish kérek bolghan yaxshi yolni ögitisen we Öz xelqingge miras qilip bergen zéminning üstige yamghur yaghdurisen!

³⁷ Eger zéminda acharchiliq ya waba bolsa, ya ziraetler Dan almisa ya hal chüshse ya uni chéketkiler yaki chéketke lichinkiliri bésiwalsa, ya dühmenler ularning zémindiki sheherlirining qowuqlirigha hujum qilip qorshiwalsa, ya herqandaq apet ya késellik bolsa, ³⁸ Séning xelqing bolghan Israildiki herqandaq kishi öz könglidiki wabani bilip, ulardin herqaysi kishi qollirini bu öyge sunup, herqandaq dua yaki iltija qilghan bolsa, ³⁹ emdi Sen turuwatqan makaning asmanda turup anglap, kechürüm qilghaysen; Sen herbir ademning qelbini bilgechke, amal qilip özining yollirini özige yandurghaysen (chünki Senla, yalghuz Senla hemme insan balilirining qelblirini bilgüchidursen); ⁴⁰ shundaq qilip, ular Sen atabowilirimizgha teqdim qilghan zéminda olturup ömrining hemme künliride sendin qorqidighan bolidu.

⁴¹ Öz xelqing Israildin bolmighan, Séning ulugh naming tüpeylidin yiraq-yiraqlardin kelgen musapir bolsa ⁴² (chünki ular Séning ulugh naming, qudretlik qolung we sozghan biliking toghrisida angliylaydu), — undaq birsi kélip bu öy terepke qarap dua qilsa, ⁴³ Sen turuwatqan makaning bolghan asmanlarda uninggha qulaq sélip, u musapir Sanga nida qilip tiliginining hemmisige muwapiq qilghaysen; shuning bilen yer yüzidiki barliq eller namingni tonup yétip, Öz xelqing Israildek Sendin qorqidighan bolup,

men yasighan bu öyning Séning naming bilen atalghinini bilidu.□

⁴⁴ Eger Séning xelqing Séning tapshuruqung bilen düshmini bilen jeng qilishqa chiqqanda, Sen tallighan bu sheherge, shundaqla men naminggha atap yasighan bu öy terepke qarap Sen Perwerdigargha dua qilsa, ⁴⁵ Sen asmanlarda turup ularning duasi bilen iltijasigha qulaq sélip, ularni nusretke érishtürgeysen.

⁴⁶ Eger ular sanga gunah sadir qilghan bolsa (chünki gunah qilmaydighan héchkishi yoqtur) Sen ulargha ghezeplinip, ularni düshmenlirining qoligha tapshurghan bolsang, bular ularni yiraq-yéqin'gha, özlirining zéminigha sürgün qilip élip barghan bolsa, ■ ⁴⁷ lékin ular sürgün qilin'ghan yurtta es-hoshini tépip towa qilip, özi sürgün bolghan yurtta Sanga: — Biz gunah qilip, qebihlikke bérilip Sendin yüz örüp kettuq, dep yélinisa, ⁴⁸ — eger ularni sürgün qilghan düshmenlirining zéminida pütün qelbi we pütün jénidin Séning teripingge yénip, Sen ularning ata-bowilirigha teqdim qilghan zémin'gha, Sen tallighan sheher terepke we men naminggha atap yasighan bu öy terepke yüzini qilip, Sanga qarap dua qilsa, ⁴⁹ Sen turuwatqan makaning bolghan asmanlarda turup ularning duasi we iltijasini anglap ular üçhün höküm chiqirip, ⁵⁰ Öz xelqingning Sanga sadir qilghan gunahini, Sanga ötküzgen

□ **8:43** «bu öy Séning naming bilen atilidu» — bu ibare Xudaning ibadetxanisi toghruluq «bu öy Méningkidur» we «bu öyde Méning kim ikenlikim ayan qilinidu» dégendek ikki meqsitini körsitidu.

■ **8:46** 2Tar. 6:36; Pend. 20:9; Top. 7:20; 1Yuh. 1:8, 10

hemme itaetsizliklirini kechürüm qilghaysen we ularni sürgün qilghanlarning aldidida ulargha rehim tapquzghaysenki, shular ulargha rehim qil-sun ⁵¹ (chünki ular Özüng Misirdin, yeni tömür tawlash péchidin chiqarghan Öz xelqing we Öz mirasingdur); ⁵² Séning közliring Öz qulungning iltijasigha we Öz xelqingning iltijasigha ochuq bolghay, ular her ishta sanga nida qilip tiliginide ulargha qulaq salghaysen; ⁵³ chünki Sen ata-bowilirimizni Misirdin chiqarghiningda Öz qulung Musa arqiliq éytqiningdek, Sen xelqingni Özüngge xas mirasing bolsun dep, yer yüzidiki hemme eller arisidin ularni ayrim élip talliding, i Reb Perwerdigar!»■

⁵⁴ Sulayman Perwerdigargha shu barliq dua we iltijalirini qilip bolghanda, qollirini asman'gha qarap kötürüp Perwerdigarning qurban'gahining aldidida tizlinip turghan yerdin qopup, ⁵⁵ öre turup Israilning barliq jamaitige yuqiri awazda bext tilep mundaq dédi: — ⁵⁶ «Uning barliq wede qilghini boyiche Öz xelqi Israilgha aram bergen Perwerdigar mubarektur! U Öz quli Musaning wasitisi bilen qilghan hemme méhribane wedilerning héchbiri yerde qalmidi!»■

⁵⁷ Perwerdigar Xudayimiz ata-bowilirimiz bilen bolghandek biz bilen bille bolghay; U ne bizdin waz kechmisun ne bizni tashlimisun; ⁵⁸ buning bilen U qelbimizni Uning yollarida méngishqa, Özi ata-bowilirimizgha buyrughan emrler, belgilimiler we hökümlerni tutushqa

Özige mayil qilghay; ⁵⁹ méning Perwerdigarning aldida iltija qilghan bu sözlirim kéche-kündüz Perwerdigar Xudayimizning yénida tursun; shuning bilen Öz qulung üçün toghra höküm qilip, xelqing Israil üçün toghra höküm qilip, her kündiki derdige yetkeysen; ⁶⁰ shuning bilen yer yüzidiki hemme eller Perwerdigar Özi Xudadur, Uningdin bashqisi héchqaysisi yoqtur dep bilgey, ■ ⁶¹ shundaqla bügün qilghininglarga oxshash Uning belgilimiliride méngishqa we emrlirini tutushqa qelbinglar Perwerdigar Xudayimizgha mukemmel bolghay!».

Sulayman ibadetxanini Xudagha ataydu

⁶² We padishah pütün Israil bilen bille Perwerdigarning aldida qurbanliqlarni qildi. ⁶³ Sulayman Perwerdigargha inaqliq qurbanliqi süpitide yigirme ikki ming kala we bir yüz yigirme ming qoy qurbanliq qildi. Padishah bilen barliq Israilar shundaq qilip Perwerdigarning öyini uninggha béghishlidi. ■ ⁶⁴ Shu küni padishah Perwerdigarning öyining aldidiki hoylisining otturisini ayrip muqeddes qilip, u yerde köydürme qurbanliqlar, ashliq hediyeleiri we inaqliq qurbanliqilirining yaghlirini sundi; chünki Perwerdigarning aldida turghan mis qurban'gah köydürme qurbanliqlar, ashliq hediyeleiri we inaqliq qurbanliqilirining yaghlirini qobul qilishqa kichik keldi. ■ ⁶⁵ Shuning bilen u waqıtta Sulayman we uning bilen bolghan pütün Israil, yeni Xamat

rayonigha kirish éghizidin tartip Misir éqinighiche hemme yerlerdin kelgen zor bir jamaet Perwerdigar Xudayimizning aldida yette kün we yene yette kün, jemiý on töt kün'gichilik héyt ötküzdi. □ 66 Sekkizinchi künide u xelqni qayturdi; ular padishahning bextini tilidi; andin ular Perwerdigarning Öz quli Dawutqa we xelqi Israilgha qilghan yaxshiliqliri üçün qelbide shad-xuram bolup öz öy-chédirlirige qaytip ketti.□

9

Perwerdigar Sulayman'gha wede hem agah béridu

2Tar. 7:11-22

1 Sulayman Perwerdigarning öyi, padishah ordisi we shundaqla qurushni arzu qilghan bashqa quruluşlarni könglidikidek pütüzüp bolghanda, ■ 2 Perwerdigar Sulayman'gha Gibéonda körün'gendek emdi ikkinchi qétim uninggha körüdi.■

3 Perwerdigar uninggha mundaq dédi: — «Sen Méning aldinda qilghan dua we iltijayingni anglidim; Méning namim uningda ebedgiche ayan qilinishi üçün, sen yasighan bu öyni Özümge

□ 8:65 «Xamat **rayonigha kirish éghizidin tartip...**» — yaki «Libo-Xamattin tartip». «...jamaet **Perwerdigar Xudayimizning aldida yette kün we yene yette kün, jemiý on töt kün'gichilik héyt ötküzdi**» — «kepiler héyti»ning békitilgen waqti yette kün idi. Israillar mushu waqitqa yene yette kün qoshti. □ 8:66 «**Sekkizinchi künide**» — démek, ikkinchi «yette kün»din kényinki künde. ■ 9:1 2Tar. 7:11 ■ 9:2 1Pad. 3:5

muqeddes qildim. Méning közlim we könglüm shu yerde hemishe bolidu. ■ ⁴ Sen bolsang, atang Dawutning aldimda mangghinidek, senmu sanga buyrughinimning hemmisige muwapiq emel qilish üçün, belgilimilirim we hökümlirimni tutup, pak köngül we durusluq bilen aldimda mangsang, ⁵ Men emdi atang Dawutqa: «Israilning textide sanga ewladingdin olturushqa bir zat kem bolmaydu» dep wede qilghinimdek, Men padishahliq textingni Israilning üstide ebedgiche mehkem qilimen. ■ ⁶ Lékin özüng ya oghulliring Manga egishishtin waz kéchip Men aldinglarda qoyghan emrlirim bilen belgilimilirimni tutmay, belki bashqa ilahlarning qulluqigha kirip ulargha sejde qilsanglar, ■ ⁷ shu chaghda Men Israilni ulargha teqdim qilghan zéminidin üzüp chiqirimen; we Öz namimni körsitishke Özümge muqeddes qilghan bu öyni nezirimdin tashlaymen we Israil hemme xelqler arisida söz-chöcek we tapa-tenining obyékti bolidu; ■ ⁸ Bu öy gerche hazir körkem körünsimu, shu zamanda uningdin ötkenlarning hemmisi zor heyran qéliship üshqirtip: «Perwerdigar bu zémin'gha we bu öyge némishqa shundaq qildi?» dep soraydu. □ ■

⁹ Kishiler: — Chünki *zémindiki xelqler* öz atabowilirini Misir zéminidin chiqarghan Perwerdigar Xudasini tashlap, özlirini bashqa ilahlargha

■ **9:3** Qan. 12:11; 1Pad. 8:29 ■ **9:5** 2Sam. 7:12, 16; 1Pad. 6:12; 2:4; 1Tar. 22:10; Zeb. 89:28-29; 132:12 ■ **9:6** 2Sam. 7:14; Zeb. 89:30-32 ■ **9:7** Qan. 28:37; Yer. 7:15 □ **9:8** «**bu öy gerche hazir körkem körünsimu,...**» — bashqa birxil terjimisi (bezi kona tékistlerge egiship): «bu öy bir xarabe bolidu,...» ■ **9:8** Qan. 29:23; 2Tar. 7:21; Yer. 22:8

baghlap, ulargha sejde qilip qulluqida bolghanliqi üçün, Perwerdigar bu pütkül külpetni ularning béshigha chüshürüptu, dep jawab béridu.

Tashqi ishlar we bashqa quruluşlar

2Tar. 8:1-18

¹⁰ Shundaq boldiki, yigirme yil ötüp, Sulayman u ikki öyni, yeni Perwerdigarning öyi bilen padishah öyini yasap bolghandin kéyin, ■ ¹¹ Turning padishahi Hiram Sulayman'gha barliq telepliri boyiche kédir derexliri, archa derexliri we altun teminligini üçün Sulayman padishah uninggha Galiliye ölkisidin yigirme sheherni berdi. ¹² Hiram Sulayman uninggha bergen sheherlerni körüşke Turdin chiqip keldi; lékin ular uninggha héch yaqmidi. ¹³ U: — Hey buradirim, sen mushu manga bergining zadi qandaq sheherler?! — dédi. U ularni «Kabulning yurti» dep atidi, we ular бүгünki күн'giche shundaq atilidu. □ ¹⁴ Hiram bolsa padishahqa bir yüz yigirme talant altun ewetkenidi.□

¹⁵ Sulayman padishah Perwerdigarning öyini, öz öyini, Milloni, Yérusalémning sépilini, Hazorni, Megiddoni we Gezer sheherlirini yasash üçün hashargha tutqan ishligüchilerning ishliri

■ **9:10** 2Tar. 8:1 □ **9:13 «Kabulning yurti»** — «kabal» dégenning menisi belkim «cheklik» bolushi mumkin. Ibraniy tilida sözning ahangi «erzimes»ke yéqin kélidu. □ **9:14 «bir yüz yigirme talant altun»** — bir talant (altun) belkim 27 kilogram idi. 120 talant 3240 kilogram; hazirqi pulda bolsa (2008-yili) 100 milyon dollar bolidu.

mundaq: — □ 16 (Misirning padishahi Pirewn chiqip Gezerge hujum qilib élip, uni otta köydürüp, sheherde turuwatqan Qanaaniylarni qirip, sheherni toy sowghisi süpitide Sulaymanning xotuni bolghan öz qizigha bergenidi) 17 Sulayman Gezer bilen töwenki Beyt-Horonni bina qildi; 18 u Baalat bilen öz zéminidiki chölge jaylashqan Tadmornimu yéngidin yasidi, ■ 19 shundaqla özige xas hemme ambar sheherlirini, «jeng harwisi sheherliri»ni, «atliqlar sheherliri»ni we Yérusalémda, Liwanda we özi soraydighan barliq zéminda xalighinini bina qildi.

20 Israillardin bolmighan Amoriylar, Hittiylar, Perizziylar, Hiwiylar we Yebusiylardin *Israil* zéminida qélip qalghanlarning hemmisini bolsa, 21 Sulayman bularni, yeni Israillar pütünley yoqitalmighan ellerning qalduq ewladlirini qulluq hashargha tutti. Ular bügünki kün'giche shundaq bolup keldi. □

22 Lékin Sulayman Israillardin héchkimni qul qilmay, belki ularni leshker, xizmetkar, hökümdar-emeldar, harwa bilen atliqlarning serdarliri qildi. ■ 23 Bulardin Sulaymanning ishlerini bashquridighan, yeni ishligüchilerning

□ 9:15 «Millo» — belkim Yérusalémdiki égzilikke jaylashqan bir qel'e yaki istihkam idi. ■ 9:18 2Tar. 8:6 □ 9:21 **Israillar pütünley yoqitalmighan ellerning qalduq ewladliri...** — bu ishlarining tarixi «Yeshua peyghember» dégen qismida pütülgen. Tewrattiki «Yeshua»ni körüng. Mushu hasharchilar 13:5-16de xatirilen'genlerdin bashqa hasharchilar bolsa kérek idi. «Ular **(Qanaaniylar qatarliqlar) bügünki kün'giche shundaq bolup keldi**» — bu söz Israillar téxi öz wetinide turghan waqıtida xatirilen'gen, elwette. ■ 9:22 Law. 25:39

üstige qoyulghan chong nazarechiler besh yüz ellik idi.

²⁴ Pirewning qizi Dawutning shehiridin köchüp Sulayman uning üçhün yasighan öyde olturghinida, u Millo qel'esini yasidi. ■ ²⁵ Sulayman Perwerdigargha yasighan qurban'gahda yilda üç qétim köydürme qurbanliqlar bilen inaqliq qurbanliqlirini sunatti we Perwerdigarning aldidiki *xushbuygah*ta xushbuy yaqatti. Shu teriqide u ibadetxanining ishlerini pütküzdü. □

²⁶ Sulayman padishah Ézion-Geberde bir türküm kémilerni yasidi. U yer bolsa Édom zéminida, Qizil déngiz boyidiki Élatning yénida idi. □ ²⁷ Hiram öz xizmetkarliri, yeni déngizchiliqni obdan bilidighan nechche kémichilerni Sulaymanning xizmetkarlirigha qoshulup kémilerde ishleshke ewetti. ²⁸ Ular Ofirgha bérip, u yerdin töt yüz yigirme talant altunni élip kélip, Sulayman padishahqa apardi. □

10

■ **9:24** 2Tar. 8:11 □ **9:25** «**Shu teriqide u ibadetxanining ishlerini pütküzdü**» — bu jümlining menisi belkim Sulayman héytlerni mushu ibadetxanida ötközüshliri bilen herbir bashqa «ibadet jayliri», bolupmu «yuqiri jaylar»ning inawetsizlikini körsetti. Démek, shu chaghdin bashlap Perwerdigar qurbanliqlarni qobul qilghan jay peqet Yérusalémdiki ibadetxanila idi. □ **9:26** «**Qizil déngiz boyidiki Élat**» — yaki «Qizil déngiz boyidiki Élat» (hazirqi nami «Élat»). □ **9:28** «**töt yüz yigirme talant altun**» — bir talant (altun) belkim 27 kilogram idi. Undaqta 420 talant 11340 kilogram.

Shébaning ayal padishahi Sulaymanni izdep kélidu

2Tar. 9:1-12

¹ Shébaning ayal padishahi bolsa Sulaymanning Perwerdigarning nomi bilen baghlinishliq bolghan dangq-shöhritini anglap, uni qiyin chigishsoallar bilen sinighili keldi. ² U xushbuy buyumlar, intayin tola altun we yaqut-göherler artilghan tögilerni élip, chong debdebe bilen Yérusalémgha keldi. Sulaymanning qéshigha kelgende öz könglige pükken hemme ish toghruluq uning bilen sözleshti.

■ ³ Sulayman uning hemme sorighanlirigha jawab berdi. Héchnéme padishahqa qarangghu emes idi, belki hemmiside uninggha jawab berdi.

⁴ Shébaning ayal padishahi Sulaymanning danaliqigha, yasighan orda-saraygha, ⁵ dastixandiki taamlargha, emeldarlarning qatar-qatar olturushlirigha, xizmetkarlirining qatar-qatar turushlirigha, ularning kiygen kiyimlirige, uning saqiylirigha we uning Perwerdigarning öyide atap sun'ghan köydürme qurbanliqlirigha qarap, üni ichige chüshüp ketti.□

⁶ U padishahqa: — Men öz yurtumda silining ishliri we danaliqliri toghrisida anglighan xewer rast iken; ⁷ Emma men kélip öz közlim bilen körmigüche bu sözlerge ishenmigenidim; we mana, men yériminimu anglimighan ikenmen; silining danaliqliri bilen beriket-bayashatliqliri men anglighan xewerdin ziyade iken. ⁸ Silining

■ **10:2** 2Tar. 9:1; Mat. 12:42; Luqa 11:31 □ **10:5** «.. uning, *yeni Shébaning ayal padishahning*... üni ichige chüshüp ketti» — ibraniy tilida «uningda roh qalmidi». Démek, intayin heyran qaldı.

adamliri némidégen bextlik-he! Hemişhe silining aldilirida turup danaliqlirini anglaydighan bu xizmetkarlar neqeder bextliktur! ⁹ Silidin söyün'gen, silini Israilning textige olturghuzghan Perwerdigar Xudaliri mubarektur! Perwerdigar Israilgha menggülük baghlighan muhebbiti üçün, U silini toghra höküm we adalet sürgili padishah qildi, dédi.

¹⁰ U padishahqa bir yüz yigirme talant altun, intayin köp xushbuy buyumlar we yaqut-göherlerni sowgha qildi. Shébaning ayal padishahi Sulayman padishahqa sun'ghan shunche zor miqdardiki xushbuy buyumlar uningdin kéyin héch körün'gen emes ¹¹ (Hiramning Ofirdin altun epkélidighan kémilirimu Ofirdin yene intayin zor miqdardiki sendel yaghichi we yaqut-göherlerni élip keldi. ¹² Padishah sendel yaghichidin Perwerdigarning öyi üçün we padishahning ordisi üçün pelempey-salasanlar yasatti hem neghme-nawachilar üçün chiltarlar we sazlarini shuningdin yasatti. Shu waqittin kéyin shundaq zor miqdardiki ésil sendel yaghichi bu waqitqiche héch keltürülmidi ya körülüp baqmidi). ■ ¹³ Sulayman padishah Shébaning ayal padishahigha öz shahane saxawitidin bergendin bashqa, ayal padishahning köngli tartqan hemmini — néme sorisa, shuni berdi; andin u xizmetkarliri bilen yolgha chiqip öz yurtigha qaytip ketti.

*Sulaymanning bayliqliri**2Tar:9:13-28*

¹⁴ Sulayman'gha her yili keltürülgen altunning özi alte yüz atmish alte talant idi. □ ¹⁵ Bu kirimdin bashqa, tijarechilerdin, oqetchilerning sodisidin, barliq Erebiye padishahliridin we öz zéminidiki emeldarlardin hem altun keltürüldi.

¹⁶ Sulayman padishah ikki yüz chong siparni soqturdi we her sipargha alte yüz shekel altun ketti; □ ■ ¹⁷ shundaqla üç yüz qalqanni yapilaqlan'ghan altundin yasidi; herbir qalqanni yasashqa üç mina altun ishlitildi; padishah ularni «Liwan ormini sariyi»gha ésip qoydi. □ ■

¹⁸ Padishah pil chishliridin chong bir textni yasap, uni tawlan'ghan altun bilen qaplatti.

■ ¹⁹ Textning alte qewetlik pelempiyi bar idi. Textning bash yölenchüki yumilaq bolup, orunduqning ikki yénida tayan'ghuchisi bar idi, herbir tayan'ghuchning yénida birdin öre turghan shirning heykili bar idi. ²⁰ Alte qewetlik pelempeyning üstide, ong we sol teripide öre turghan on ikki shirning heykili bolup, herbir basquchning ong-sol teripide birdin bar idi; bashqa héchqandaq elde uninggha oxshash yasalghini yoq idi.

²¹ Sulayman padishahning barliq jam-piyaliliri altundin yasalghan; «Liwan ormini sariyi»diki barliq qacha-quchilar tawlan'ghan altundin

□ **10:14** «666 talant» — 22 tonna. □ **10:16** «600 shekel» — 600 shekel belkim 7 kilogramgha yéqin. ■ **10:16** 1Pad. 14:26 □ **10:17** «üch mina altun» — «mina» éghirliq birligi idi, hazirqi birliklerde qanche ikenliki éniq emes. ■ **10:17** 1Pad. 7:2 ■ **10:18** 2Tar. 9:17

yasalghan; ularning héchqaysisi kümüshtin yasalmighan; Sulaymanning künliride kümüş héchnémige erzimeytti. ²² Chünki padishahqa qarashliq déngizda yüridighan, Hiramning kémilirige qoshulup «Tarshish kéme» etritimu bar idi; «Tarshish kéme etriti» üç yilda bir qétim kélip altun-kümüş, pil chishliri, maymunlar we tozlarni ekéletti. □

²³ Sulayman padishah yer yüzidiki barliq padishahlardin bayliqta we danaliqta üstün idi. ■

²⁴ Xuda Sulaymanning könglige salghan danaliqni anglash üçün yer yüzidikiler hemmisi uning bilen didarlishish arzusi bilen kéletti. ²⁵ Kelgenlarning hemmisi öz sowghitini élip kéletti; yeni kümüş qacha-quchilar, altun qacha-quchilar, kiyim-kéçekler, dubulgha-sawutlar, tétitqular, atlar we qéchirlarni élip kéletti. Ular her yili belgilik miqdarda shundaq qilatti. □

²⁶ We Sulayman jeng harwiliri we atliq eskerlerni yighdi; uning bir ming töt yüz jeng harwisi, on ikki ming atliq eskiri bar idi; u ularni «jeng harwisi sheherliri»ge we özi turuwatqan Yérusalémgha orunlashturdi. ■

²⁷ Padishah Yérusalémnda kümüşhni tashtek köp, kédir derexilirini jenubiy tüzlenliktiki üjme

□ **10:22** «Tarshish kéme» —Belkim Tarshish dégen portqa béríp kélish sepirige chidamliq bolghan kémini körsitetti. «Tarshish» dégen isim Ispaniye, shimaliy Afriqa yaki Britaniyeni yaki üçining hemmisini körsitidu. Bezi ilmlar Somaliyening (sherqiy Afriqaning) déngiz boyida tötinchi bir Tarshishmu bolghan, dep qaraydu.

■ **10:23** 1Pad. 3:12, 13 □ **10:25** «tétitqular» — yaki «xushbuy buyumlar». «Ular her yili belgilik miqdarda shundaq qilatti» — yaki «yilmuyil ular shundaq qilatti». ■ **10:26** 1Pad. 5:20; 2Tar. 1:14; 9:25

dereqlirige oxshash nurghun qildi. □ ■

28 Sulayman alghan atlar Misirdin we Kuwedin idi; padishahning tijaretiliri ularni Kuwedin békitilgen bahada alatti. □ ■ 29 Misirdin élip kelgen bir jeng harwisining bahasi alte yüz kúmüş tengge, her at bolsa yüz ellik tengge idi; we ular yene Hittiylarning padishahliri hem Suriye padishahliri üçünmu oxshash bahada élip chiqti. □ ■

11

Sulayman köp ayallarni élip, ularning ézitquluqi bilen butpereslikke téyilip kétidu

¹Lékin Sulayman padishahning köngli Pirewnning qizidin bashqa köp chetellik ayallargha, jümlidin Moabiy, Ammoniy, Édomiy, Zidoniy, Hittiy

□ **10:27** «kédir dereqlirini...» — yaki «kédir yaghichini...». Lékin bizningche Sulayman kédir yaghichini ishliptla qalmay, shu chirayliq dereqlerdin Yérusalém etrapigha köp tiktürdi («Top.» 2:5ni körüng). «jenubiy tüzlenliktiki...» — ibraniy tilida «Shefelahdiki...». «Shefelah» bu yerning (tüzlenlikning) ismi. ■ **10:27** 2Tar. 1:15; 9:27 □ **10:28** «padishahning tijaretiliri ularni Kuwedin békitilgen bahada alatti» — Bu jümlining bashqa birxil terjimisi: «padishahning tijaretiliri ularni karwan'gha qoshup alatti». «Kuwe» bolsa hazirqi Türkiyening jenubiy teripide. ■ **10:28** 2Tar. 1:16; 9:28 □ **10:29** «bir jeng harwisining bahasi alte yüz kúmüş tengge...» — mushu ayettiki «tengge»ning qimmiti hazirghiche éniq emes. Eger «shekel» bolsa 11.4 gramni körsitidu. ■ **10:29** 2Tar. 1:17

ayallirigha chüshkenidi. □ ■ 2 Perwerdigar eslide mushu eller toghruluq Israillargha: «Ularning qizlirini izdep barmanglar, we ularni silerningkilerge kirgüzmenglar; chünki ular köngülliringlarni choqum öz mebudlirigha azduridu» dep agahlandurghan. Biraq Sulaymanning köngli del shulargha baghlendi.

■ 3 Uning yette yüz ayali, yeni xanishi we üç yüz kéniziki bar idi; ayalliri uning könglini azdurup buriwetkenidi.

4 Shundaq boldiki, Sulayman yashan'ghanda, uning ayalliri uning könglini bashqa ilahlargha azdurup buruwetti; shuning üçün uning köngli atisi Dawutningkidek Perwerdigar Xudasigha mutleq sadiq bolmidi.

5 Shunga Sulayman Zidoniylarning mebudi Ashtarotni, Ammoniylarning yirginchlik mebudi Milkomni izdidi; ■ 6 Shuning bilen Sulayman Perwerdigarning neziride rezillik qildi; u atisi Dawut Perwerdigargha egeshkendek izchilliq bilen egeshmidi.

7 Andin Sulayman Yérusalém aldidiki édirliqta Moabiylarning yirginchlik mebudi Kémosh hem Ammoniylarning yirginchlik mebudi Milkom üçün bir «yuqiri jay»ni yasidi; □ ■

□ **11:1** «Lékin Sulayman padishahning köngli Pirewning qizidin bashqa köp chetellik ayallargha, jümlidin Moabiy, Ammoniy, Édomiy, Zidoni, Hittiy ayallirigha chüshkenidi» — bu babta xatirilen'gen hemme ishlar «Qanun Sherhi»diki emrlerge xilap. «Qan.» 17:16-20ni körüng. ■ **11:1** Qan. 17:17 ■ **11:2** Mis. 34:16; Qan. 7:3 ■ **11:5** Hak. 2:13; 2Pad. 23:13 □ **11:7** «yirginchlik mebud Milkom» — «Milkom» ibraniy tilida mushu yerde «Moleq» dep ipadilinidu. ■ **11:7** 2Pad. 23:13

8 shuningdek özining mebudlirigha xushbuy yaqidighan we qurbanliq qilidighan herbir yat ellik ayali üçünmu u shundaq qildi; 9-10 Shunga Perwerdigar Sulaymandin renjidi; gerche U uninggha ikki qétim körün'gen bolsimu, shundaqla uninggha del mushu ish toghruluq, yeni bashqa ilahlarni izdimeslikini tapilighan bolsimu, uning köngli Israilning Xudasi Perwerdigardin aynip ketti; u Perwerdigarning tapilighinigha emel qilmidi. ■ 11 Shuning üçün Perwerdigar Sulayman'gha mundaq dédi: — «Sen shundaq qiliwérip, Méning sanga buyrughan ehdem bilen belgilirimni tutmighining üçün, Men jezmen padishahliqni sendin yirtiwétip xizmetkaringgha bérimen. □ ■ 12 Lékin atang Dawutning wejidin séning öz künliringde Men shundaq qilmaymen, belki oghlungning qolidin uni yirtiwétimen. 13 Lékin pütün padishahliqni uningdin yirtiwetmeymen, belki qulum Dawutning wejidin we Özüm tallighan Yérusalém üçün oghlunggha bir qebilini qaldurup qoyimen».

14 Emma Perwerdigar Sulayman'gha bir düshmen, yeni Édomluq Hadadni qozghidi, u kishi Édomning padishahining neslidin idi. 15-16 Eslide Dawut Édom bilen *jeng qilghan* waqitta, qoshunning serdari Yoab Édomning hemme

■ 11:9-10 1Pad. 3:5; 9:2; 1Pad. 6:12 □ 11:11 «Men jezmen padishahliqni sendin yirtiwétip xizmetkaringgha bérimen» — «yirtiwétip ... bérimen» — démek, Perwerdigar padishahliqini Sulaymandin zorawanliq bilen tartiwérip uning qol astidiki birsige bermekchi. 28-33-ayetni körüng. ■ 11:11 1Pad. 12:15

erlirini yoqatqanidi (chünki Édomdiki hemme erlerni yoqatquche, Yoab bilen barliq Israillar u yerde alte ay turghanidi); u öltürülgenlerni kömgili chiqqanda □ ■ 17

Hadad atisining birnechche Édomiy xizmetchiliri bilen Misirgha qéchip ketkenidi. Hadad u chaghda kichik bala idi.

18 Ular Midiyan zéminidin chiqip Paran'gha keldi.

Ular Parandin birnechche ademni élip özlirige qoshup Misirgha, yeni Misirning padishahi Pirewnning qéshigha keldi. Pirewn uninggha bir öy teqsim qilip, ozuq-tülükmu teminlidi hemde bir parche yernimu uninggha teqdim qildi.

19 Hadad Pirewnning neziride köp iltipat tapqan bolup, u öz xotunining singlisini, yeni Tahpenes xanishning singlisini uninggha xotun qilip berdi.

20 Tahpenesning singlisi uninggha bir oghul, Génubatni tughup berdi. Tahpenes Pirewnning ordisida uni özi chong qildi. Andin Génubat Pirewnning ailisi, yeni Pirewnning oghulliri arisida turdi.□

21 Hadad Misirda: «Dawut ata-bowilirining arisida uxlap qaldi» we «Qoshunning serdari Yoabmu öldi» dep anglighanda Pirewn'ge: — Méning öz yurtumgha bérishimgha ijazet qilghayla, dédi.

22 Pirewn uninggha: — Séning öz yurtumgha baray déginging néme déginging, méning qéshimda sanga néme kemlik qilidu? — dédi. U jawaben: — Héch

□ **11:15-16** «*Dawut* öltürülgenlerni kömgili chiqqanda...» — öz ademlirini kömüsh üçün, démek. Bu sözge qarighanda Yoabning Édomlarni shundaq öltürüshi qisas meqsitide idi. ■ **11:15-16**

2Sam. 8:14; 1Tar. 18:12, 13 □ **11:20** «*Tahpenes Pirewnning ordisida uni özi chong qildi*» — yaki «Tahpenes Pirewnning ordisida uni özi emchektin ayridi».

nerse kem emes, emma némila bolmisun méni ketkili qoyghayla, dédi.

²³ Xuda Sulayman'gha yene bir dūshminini qozghidi; u bolsa ghojisi, yeni Zobahning padishahi Hādad'ézerning yénidin qéchip ketken Éliadaning oghli Rezon idi. ■ ²⁴ Dawut

Zobahliqlarni qetl qilghanda Rezon ulardin bir top ademni özige toplap ularning serdari boldi. Andin kéyin bular Demeshqge bérip u yerde turup, Demeshq üstidin hōküm sürdi. □ ■ ²⁵ Shuning bilen Hadad Israilgha awarichilik tughdurghandin bashqa, Rezon Sulaymanning barliq künliride Israilning dūshmini idi; u Israilni öch köretti, özi Suriye üstide padishah idi.

²⁶ Sulaymanning Yeroboam dégen bir xizmetkari bar idi. U Zeredahdin kelgen Efraimiy Nibatning oghli bolup, anisi Zeruah isimlik bir tul ayal idi. Yeroboammu padishahqa qarshi chiqti.

□ ■ ²⁷ Uning padishahqa qarshi chiqishtiki sewebi mundaq idi: Sulayman Millo qel'esini yasighanda, atisi Dawutning shehiridiki sépilning bir bösükini yasawatatti; ²⁸ Yeroboam qawul qeyser yigit idi; Sulayman yigitning ishchan we chaqqan ikenlikini körüp, uni Yüsüpning jemetige buyrulghan ishning üstige qoydi. ²⁹ Shu

■ **11:23** 2Sam. 8:3; 10:18 □ **11:24** «Dawut **Zobahliqlarni qetl qilghanda Rezon ulardin bir top ademni özige toplap ularning serdari boldi. Andin kéyin bular Demeshqge bérip...**»

— bashqa birxil terjimisi: «Rezon bir top ademni özige qoshup ularning serdari boldi. Dawut ularni öltürmekche bolghanda, ular Demeshqge bérip...». ■ **11:24** 2Sam. 8:3 □ **11:26** «Efraimiy **Nibat**» — mushu ayette «Efraimiy» ibraniy tilida «Efratliq» dégen söz bilen ipadilidunu. ■ **11:26** 2Tar. 13:6

künlerde Yeroboam Yérusalémdin chiqiwatqanda, uni izdewatqan Shilohluq Axiyah peyghember uni yolda uchratti. Axiyah yipyéngi bir tonni kiywalghanidi. Ikkisi dalada yalghuz qalghanda ³⁰ Axiyah üstidiki tonni qoligha élip, uni yirtip on ikki parche qilip ³¹ Yeroboamgha mundaq dédi: — «Özüngge on parchini alghin; chünki Israilning Xudasi Perwerdigar mundaq deydu: — «Mana, padishahliqni Sulaymanning qolidin yirtiwétip on qebilini sanga bérimen. ■ ³² Biraq Qulum Dawutning wejidin we Yérusalém, yeni Israilning hemme qebililiridin tallighan sheher üçün bir qebile uninggha qalidu. ³³ — Chünki ular Méni tashlap Zidoniylarning ayal mebudu Ashtarotqa, Moabiylarning mebudu Kémoshqa we Ammoniylarning mebudu Milkomgha sejde qilip, uning atisi Dawutning qilin'ghinidek qilmay, Méning belgilimilirim bilen hökümlirimge emel qilmay, nezirimde durus bolghanni qilmidi, Méning yollirimda mangmidi; ³⁴ lékin pütkül padishahliqni uning qolidin tartiwalmaymen; chünki Men tallighan, Öz emrlirim we belgilimilirimni tutqan qulum Dawutni dep, uning ömrining barliq künliride uni höküm sürgüchi qilip qaldurimen. ³⁵ Emma padishahliqni uning oghlining qolidin tartip élip, sanga bérimen, yeni on qebilini bérimen. ³⁶ Lékin Méning namimning shu yerde bolushigha Özüm tallighan sheher Yérusalémda, Méning aldimda qulum Dawut üçün hemishe yoruq bir chiragh bolsun dep, uning oghligha bir qebilini

bérey. □ ■ ³⁷ Men séni tallap, séni barliq xalighan yerler üstide höküm sürgüzimen, sen Israilgha padishah bolisen. ³⁸ We shundaq boliduki, eger sen hemme buyrughanlirimni anglap, Méning yollirimda méngip, nezirimde durus bolghanni qilip, qulum Dawut qilghandek Méning belgilirim bilen emrlirimni tutsang, emdi Men sen bilen bille bolimen we Dawutqa bir jemet tikliginimdek, sangimu mustehkem bir jemet tikleymen we Israilni sanga teqdim qilimen. □ ³⁹ Dawutning neslini shu ishlar tüpeylidin xarlap pes qilimen, lékin menggülük emes»».

⁴⁰ Shuning üçün Sulayman Yeroboamni öltürüşke purset izdeytti. Lékin Yeroboam qéchip Misirning padishahi Shishakning qéshigha bardı; Sulayman ölgüche u Misirda turdı.

⁴¹ Sulaymanning bashqa ishliri, uning hemme qilghan emelliri we uning danalığı bolsa «Sulaymanning Emelliri» dégen kitabqa pütülgen emesmidi? □ ■ ⁴² Sulaymanning Yérusalémda Israilning üstide höküm sürgen waqti qiriq yil boldı. ■ ⁴³ Sulayman

□ **11:36** «Méning aldimda qulum Dawut üçün yoruq bir chiragh bolsun» — bu köchme menilik söz bolup, Dawutning xandanini körsitidu; xandanning mewjut bolghanlıqı (1) Dawutning Xudagha sadıq bolghanlıqıgha guwahlıq bérıdighan «chiragh» bolıdu; (2) Xudaning Dawutqa, sen arqılıq pütkül dunyani soraydighan Mesih tughulıdu, dep bergen wedıside turıdighanlıqıgha guwahlıq bérıdighan «chiragh» bolıdu. ■ **11:36** 1Pad. 15:4; Zeb. 132:17-18; Pend. 13:4 □ **11:38** «Dawutqa bir jemet tikliginimdek...» — ıbranıy tilıda «Dawutqa bir öy tikliginimdek...». □ **11:41** ««Sulaymanning Emelliri» dégen kitab» — bu kitabtin hazır xewirimız yoq. ■ **11:41** 2Tar. 9:29-31 ■ **11:42** 2Tar. 9:30

ata-bowilirining arisida uxli di we atisi Dawutning shehiride depne qilindi. Andin oghli Rehoboam ornida padishah boldi.

12

Rehoboam padishahliqidin mehrum bolidu

2Tar. 10:1-19; 11:1-4

¹ Rehoboam Sheqemge bard; chünki pütkül Israil uni padishah tikligili Sheqemge kelgenidi.

■ ² Nibatning oghli Yeroboam shu ishni anghighanda, shundaq boldiki, u téxi Misirda idi (chünki Yeroboam Sulayman padishahtin qéchip Misirda turuwatatti).

■ ³ Emdi ular adem ewetip uni chaqirtip keldi. Shuning bilen Yeroboam we pütkül Israil jamaiti kélip Rehoboamgha söz qilip:

⁴ — Silining atiliri boynimizgha salghan boyunturuqini éghir qildi. Sili emdi atilirining bizge qoyghan qattiq telepliri bilen éghir boyunturuqini yéniklitip bersile, silining xizmetliride bolimiz, déyishti.■

⁵ U ulargha: — Hazirche qaytip üç kündin kéyin andin qéshimgha yene kélinglar, dédi. Shuning bilen xelq tarilip ketti.

⁶ Rehoboam padishah öz atisi Sulayman hayat waqtida uning xizmitide turghan moysipitlardin meslihet sorap: — Bu xelqge bérédighan jawabim toghrisida néme meslihet körsitisiler? — dédi.

⁷ Ular uninggha: — Eger sili raziliq bilen бүгүн bu xelqning xizmitide bolimen désile, (we derweqe

ularning xizmitide bolsila) ulargha yaxshi sözler bilen jawab qilsila, ular silining barliq künliride xizmetliride bolidu, dédi.

⁸ Lékin u moysipitlarning körsetken meslihetini qayrip qoyup, özi bilen chong bolghan, aldida xizmitide boluwatqan yashlardin meslihet sorap

⁹ ulargha: — Manga «Silining atiliri bizge salghan boyunturuqni yénikletkeyla» dep tiligen bu xelqge jawab bérishimiz toghruluq qandaq meslihet bérisiler? — dédi.

¹⁰ Uning bilen chong bolghan bu yashlar uningha: — «Silining atiliri boyunturuqimizni éghir qildi, emdi sili uni bizge yénik qilghayla» dep éytqan bu xelqge söz qilip: — «Méning chimchilaq barmiqim atamning bélidin tomraqtur. ¹¹ Atam silerge éghir boyunturuqni salghan, lékin men boyunturuqunlarni téximu éghir qilimen. Atam silerge qamchilar bilen tenbih-terbiye bergen bolsa, men silerge «chayanliq qamchilar» bilen tenbih bérimen», dégeyla, — dédi. □

¹² Rehoboam padishah ulargha: «Üch kündin kéyin andin qéshimgha yene kélinglar» déginidek, Yeroboam we barliq xelq üçinchi küni uning qéshigha keldi.

¹³ Padishah moysipitlarning uningha bergen meslihetini tashlap, xelqge qattiqliq bilen jawab berdi. ¹⁴ U yashlarning mesliheti boyiche ulargha: — Atam silerge éghir boyunturuqni salghan, lékin men boyunturuqunlarni téximu éghir qilimen. Atam silerge qamchilar bilen tenbih-terbiye

□ **12:11 «chayanliq qamchilar»** — yaki bolmisa «chayanlar» dégenning néme ikenliki hazir melum emes, héch bolmighanda padishahning intayin qattiq muamilisini körsitidu.

bergen bolsa men silerge «chayanliq qamchilar» bilen tenbih-terbiye bérimen, dédi.

¹⁵ Shuning bilen padishah xelqning sözini anglimidi. Bu ish Perwerdigar teripidin bolghan; chünki buning bilen Perwerdigarning Shilohluq Axiyahning wasitide Nibatning oghli Yeroboamgha éytqan sözi emelge ashurulidighan boldi.■

¹⁶ Pütkül Israil padishahning ularning sözige qulaq salmighinini körgende xelq padishahqa jawab bérrip: — Dawuttin bizge néme nésiwe bar? Yessening oghlida bizning héch mirasimiz yoqtur! Öz öy-chédirlirlinglarga qayinglar, i Israil! I Dawut, sen öz jemetinggila ige bol, — dédi. Shuning bilen Israillar öz öy-chédirlirigha qaytip kétishti.□ ■

¹⁷ Emma Yehuda sheherliride olturghan Israillargha bolsa, Yeroboam ularning üstige höküm sürdi. □ ¹⁸ Rehoboam padishah baj-alwan bégi Adoramni Israillargha ewetti, lékin pütkül Israil uni chalma-késekk qilip öltürdi. U chaghda Rehoboam padishah aldirap, özining jeng harwisigha chiqip, Yérusalémgha tikiwetti.■

¹⁹ Shu teriqide Israil Dawutning jemetidin yüz örüp, бүгүн'ge qeder uninggha qarshi chiqip keldi. □ ■ ²⁰ Israilning hemmisi Yeroboamning

■ **12:15** 1Pad. 11:11, 31 □ **12:16** «...Israillar öz öy-chédirlirigha qaytip kétishti» — ibraniiy tilida «Israillar öz chédirlirigha qaytip kétishti». ■ **12:16** 2Sam. 20:1 □ **12:17** «Yehuda sheherliride olturghan Israillar» — bularning köpinchisi Yehuda we Binyamin qebililiridin bolghan. ■ **12:18** 1Pad. 4:6; 5:14 □ **12:19** «Shu teriqide Israil Dawutning jemetidin yüz örüp, ... uninggha qarshi chiqip keldi» — bu tarixta mushu yerdin bashlap «Israil» dégen söz adette «shimaliy padishahliq», yeni «on qebile»ni körsitidu. ■ **12:19** 2Pad. 17:21

yénip kelgenlikini anglighanda, adem ewetip uni xelqning jamaitige chaqirdi. Ular uni pütkül Israilning üstige resmiy padishah qildi. Yehuda qebilisidin bashqa héchkim Dawutning jemetige egeshmidi.

21 Rehoboam Yérusalémgha qaytip kélip, Israilning jemeti bilen jeng qilip, padishahliqni Sulaymanning oghli bolghan özige qayturup ekilish üçün Yehudaning pütkül jemetidin we Binyamin qebilisidin bir yüz seksen ming xillan'ghan jenggiwar eskerni toplidi. ■

22 Lékin Xudaning sözi Xudaning adimi Shémayagha kélip: — ■

23 «Yehudaning padishahi, Sulaymanning oghli Rehoboamgha, pütün Yehuda bilen Binyaminning jemetige we xelqning qalghanlirigha söz qilip: — **24** «Perwerdigar mundaq deydu: — Hujumgha chiqmanglar, qérindashliringlar Israillar bilen jeng qilmanglar; herbiringlar öz öyünlargha qaytip kétinglar; chünki bu ish Mendindur», dégin» — déyildi.

Ular Perwerdigarning sözige qulaq saldi. Perwerdigarning sözi boyiche ular öylirige qaytip ketti.

Kanaan (Pelestin) zémini — «Padishahlar»ning dewri

«Israil» we «Yehuda» dégen ikki padishahlik (bir-biridin bölün'gen)

Yeroboam altun mozaylarni yasaydu

²⁵ Yeroboam bolsa Efraim taghliqidiki Sheqem shehirini yasap shu yerde turdi; kéyin u yerdin chiqip Penuelni yasidi. ■ ²⁶ Rehoboam könglide öz-özige: — Emdi padishahliq Dawutning jemetige yénishi mumkin. ²⁷ Eger bu xelq Perwerdigarning öyide qurbanliq qilishqa Yérusalémgha chiqsa, bu xelqning qelbi öz ghojisi, yeni Yehuda padishahi Rehoboamgha yene mayil bolidu, andin ular méni öltürüp yene Yehuda padishahi Rehoboamning teripige yanarmikin, dédi. ²⁸ Padishah meslihet sorap, altundin ikki mozay heykilini yasitip xelqge: — Yérusalémgha chiqish silerge éghir kélidu. I Israil, mana silerni Misir zéminidin chiqarghan ilahlar! — dédi.■

²⁹ Birini u Beyt-Elde, yene birini Danda turghuzup qoydi. ³⁰ Bu ish gunahqa seweb boldi, chünki xelq mozaylirining birining aldida bash urghili hetta Dan'ghiche baratti.

³¹ U hem «égiz jaylar»da *ibadet* öylirini yasidi we hem Lawiydin bolmighan ademlerni kahin qilip teyinlep qoydi.□ ■

³² Yeroboam yene sekkizinchi ayning on beshinchi künini xuddi Yehudaning zéminidiki héytké oxshash bir héyt qilip békitti. U özi qurban'gah üstige qurbanliq qilghili chiqti. Shundaq qilip u Beyt-Elde özi etküzgen mozay mebudlirige qurbanliq ötküzdi. U yene Beyt-Elde saldurghan

■ **12:25** Mis. 32:30 ■ **12:28** Mis. 32:8; 2Pad. 17:16 □ **12:31** «u hem ... *ibadet öylirini yasidi*» — yaki «u hem ibadet öyini yasidi». Emma 32-ayetni körüng. ■ **12:31** Chöl. 3:10; 1Pad. 13:33; 2Pad. 17:32; 2Tar. 11:15

shu «égiz jaylar» üçün kahinlarni teyinlidi. □
³³ U Beyt-Elde yasighan qurban'gah üstige sekkiz-
 inchi ayning on beshinchi küni (bu ay-künni u öz
 meyliche tallighanidi) qurbanliqlarni sunushqa
 chiqti; shu teriqide u Israillargha bir héyt yaratti;
 u özi qurban'gah üstige qurbanliqlarni sundi we
 xushbuy yaqti. □

13

*Namsiz bir peyghember Beyt-El toghruluq
 bésharet béridu*

¹ We mana, Perwerdigarning buyruqi bilen Xu-
 daning bir adimi Yehudadin chiqip Beyt-Elge
 keldi; shu peyette Yeroboam xushbuy yéqishqa
 qurban'gahning yénida turatti; ² shu adem qur-
 ban'gahga qarap Perwerdigarning emri bilen
 chaqirip: — I qurban'gah, i qurban'gah! Per-
 werdigar mundaq deydu: — Mana Dawutning
 jemetide Yosiya isimlik bir oghul tughulidu. U
 bolsa séning üstüngde xushbuy yaqqan «yuqiri jay-
 lar»diki kahinlarni soyup qurbanliq qilidu; shun-
 daqla séning üstüngde adem söngekliri köydürülidu!
 — dédi. □ ■

□ **12:32** «Yehudaning zéminidiki héyt» — mushu yerde «héyt»
 yettinchi ayning on beshinchi künide ötküzülgen «orma héyti» yaki
 «kepiler héyti» idi. □ **12:33** «*Yeroboam* özi qurban'gah

üstige qurbanliqlarni sundi we xushbuy yaqti» — mushundaq
 ishlarni peqet Lawiy qebilisi, Harunning jemetidin bolghanlar,
 yeni heqiqiy kahinlar qilishqa bolatti, elwette. □ **13:2** «*séning*

üstüngde adem söngekliri köydürülidu» — mushu heriket bu
 qurban'gahni «napak» yaki «haram» qiliwetken bolatti. ■ **13:2**
 2Pad. 23:15-20

³ U küni u bir bésharetlik alametni jakarlap: Perwerdigarning mushu sözini ispatlaydighan alamet shu boliduki: — Mana, qurban'gah yérilip, üstidiki küller tökülüp kétidu, — dédi.

⁴ We shundaq boldiki, Yeroboam padishah Xudaning adimining Beyt-Eldiki qurban'gahqa qarap jakarlighan sözini anglighanda, u qurban'gahta turup qolini sozup: — Uni tutunglar, dédi. Lékin uninggha qaritip sozghan qoli shuning bilen shu péti qurup ketti, uni özige yene yighalmidi.

⁵ Andin Xudaning adimi Perwerdigarning sözi bilen éytqan möjizilik alamet yüz bérip, qurban'gah hem yérilip üstidiki küller tökülüp ketti. ⁶ Padishah Xudaning adimidin: — Perwerdigar Xudayingdin méning heqqimde ötün'geysenki, qolumni eslige keltürgey, dep yalwurdi. Xudaning adimi perwerdigarning iltipatini ötün'ginide, padishahning qoli yene özige yighilip eslige keltürüldi.■

⁷ Padishah Xudaning adimige: — Méning bilen öyümge bérip özüngni qutlandurghin, men sanga in'am bérey, dédi.

⁸ Lékin Xudaning adimi padishahqa jawab bérip: — Sen manga ordangning yérimini bersengmu, séning bilen barmaymen yaki bu yerde nan yep su ichmeymen. ■ ⁹ Chünki Perwerdigar Öz sözini yetküzüp manga buyrup: «Sen ne nan yéme ne su ichme, barghan yolung bilen qaytip kelme» dégen, dédi.

¹⁰ Shuning bilen u Beyt-Elge kelgen yol bilen emes, belki bashqa bir yol bilen qaytip ketti.

¹¹ Lékin Beyt-Elde yashan'ghan bir peyghember

■ 13:6 Mis. 8:4; 9:28; 10:17; Chöl. 21:7; Ros. 8:24 ■ 13:8 Chöl. 22:18

turatti. Uning oghulliri kélip Xudaning adimining u küni Beyt-Elde qilghan barliq emellirini uninggha dep berdi, shundaqla uning padishahqa qilghan sözlirini mu atisigha éytip berdi.

¹² Atisi ulardin, u qaysi yol bilen ketti, dep soridi; chünki oghulliri Yehudadin kelgen Xudaning adimining qaysi yol bilen ketkinini körgenidi. □

¹³ U oghullirigha: — Manga éshekni toqup béringlar, dep tapilidi. Ular uninggha éshekni toqup bergende u uninggha minip ¹⁴ Xudaning adimining keynidin qoghlap ketti. U uni bir dub derixining astida olturghan yéridin tépip uningdin: — Yehudadin kelgen Xudaning adimi senmu? — dep soridi. U: — Men shu, dep jawab berdi.

¹⁵ U uninggha: — Méning bilen öyümge bérip nan yégin, dédi. □

¹⁶ U jawaben: — Men ne séning bilen qaytalmaymen, ne séningkige kirelmeymen; men ne bu yerde séning bilen nan yep su ichelmeymen; ¹⁷ chünki Perwerdigar öz sözi bilen manga tapilap: «U yerde nan yéme, su ichmigin; barghan yolung bilen qaytip kelmigin» dégen, dédi.

¹⁸ *Qéri peyghember* uninggha: — Men hem sendek bir peyghemberdurmen; we bir perishte Perwerdigarning sözini manga yetküzüp: — «Uninggha nan yégürüp, su ichküzgili özüng bilen öyümge yandurup kel» dédi, dep éytti. Lékin u shuni dep

□ **13:12** «...chünki **oghulliri ... qaysi yol bilen ketkinini körgenidi**» — yaki, «andin oghulliri ... qaysi yol bilen ketkinini uninggha körsetti». □ **13:15** «**öyümge bérip nan yégin**» — «nan yégin» uyghurlarning «chay iching» déginidek, «tamaq yégin» dégen menide.

uninggha yalghan éytiwatatti.■

¹⁹ Shuning bilen *Xudaning adimi* uning bilen yénip öyde nan yep su ichti. ²⁰ Lékin ular dastixanda olturghinida, Perwerdigarning sözi uni yandurup ekelgen qéri peyghemberge keldi. ²¹ U Yehudadin kelgen Xudaning adimini chaqirip: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Sen Perwerdigarning sözige itaetsizlik qilip, Perwerdigar Xudayingning buyrughan emrini tutmay, ²² belki yénip, U sanga: — Nan yéme, su ichme, dep men'i qilghan yerde nan yep su ichkining tüpeylidin, jesiting atabowiliringning qebriside kömülmeydu», dep towlidi.

²³ We shundaq boldiki, Xudaning adimi nan yep su ichip bolghanda, uninggha, yeni özi yandurup ekelgen peyghemberge éshekni toqup berdi. ²⁴ U yolgha chiqti. Kétiwatqinida, yolda uninggha bir shir uchap, uni öltürüwetti. Shuning bilen uning ölüki yolda tashlinip qaldi, éshiki bolsa uning yénida turatti; shirmu jersetning yénida turatti.■

²⁵ Mana birnechche adem ötüp kétiwétip, yolda tashlinip qalghan jeset bilen jersetning yénida turghan shirni kördi; ular qéri peyghember turghan sheherge kélip u yerde shu xewerni yetküzdi. ²⁶ Uni yoldin yandurghan peyghember buni anglap: — U del Perwerdigarning sözige itaetsizlik qilghan Xudaning adimidur. Shunga Perwerdigar uni shirgha tapshurdi; Perwerdigar uninggha qilghan sözi boyiche shir uni titmatitma qilip öltürdi, dédi.

²⁷ U oghullirigha: — Manga éshekni toqup

béringlar, dédi; ular uni toqup berdi.

²⁸ U yolda tashlaqliq jeset bilan jesetning yénida turghan éshek we shirni tapti. Shir bolsa ne jesetni yémigenidi ne ésheknimu talimighanidi.

²⁹ Peyghember Xudaning adimining jesitini élip éshekke artip yandi. Qéri peyghember uning üçün matem tutup uni depne qilghili sheherge kirdi.

³⁰ U jesetni öz qebristanliqida qoydi. Ular uning üçün matem tutup: — Ah buradirim! — dep peryard kötürdi.

³¹ Uni depne qilghandin kéyin u öz oghullirigha: — Men ölgende méni Xudaning adimi depne qilin'ghan görge depne qilinglar; méning söngeklirimni uning söngeklirining yénida qoyunglar; ³² chünki u Perwerdigarning buyruqi bilen Beyt-Eldiki qurban'gahqa qarighan we Samariyediki sheherlarning «yuqiri jay»liridiki *ibadet* öylirige qarighan, uning jar qilghan sözi emelge ashurulmay qalmaydu, — dédi. □ ■

³³ Lékin Yeroboam bu weqedin kéyinmu öz rezil yolidin yanmay, belki «yuqiri jaylar»gha herxil xelqtin kahinlarni teyinlidi; kim xalisa, u shuni «muqeddes qilip» *kahinliq mensipige* béghishlaytti; shuning bilen ular «yuqiri jaylar»da *qurbanliq qil-*

□ **13:32** «chünki *peyghember* Perwerdigarning buyruqi bilen ... jar qilghan sözi emelge ashurulmay qalmaydu, — dédi» — bu sirliq weqe üstide «qoshumche söz»imizde toxtilimiz. ■ **13:32** 2Pad. 23:16

ishqa kahin bolatti. □ ■ ³⁴ Shu ish tüpeylidin Yeroboam jemetining hésabigha gunah bolup, ularning yer yüzidin üzüp élinip halak bolushigha seweb boldi.

14

Xuda yene Yeroboamni agahlanduridu

¹ U waqitta Yeroboamning oghli Abiyah késel bolup qaldi. ² Yeroboam ayaligha: — Ornungdin qopup, héchkim séning Yeroboamning ayali ikenlikingni tonumighudek qilip öz qiyapitingni özgertip, Shilohqa barghin. Mana manga: «Bu xelqning üstide padishah bolisen» dep éytqan Axiyah peyghember u yerde olturidu. ■ ³ Qolunggha on nan, birnechche poshkal, bir quta heselni élip uning qéshigha barghin. U yigitimizning néme bolidighanliqini sanga dep béridu, dédi.

⁴ Yeroboamning ayali shundaq qilip, Shilohqa bérip Axiyahning öyige keldi. Axiyahning közliri qériliqtin kor bolup körelmeytti. ⁵ Lékin Perwerdigar Axiyahqa: — Mana, Yeroboamning ayali öz oghli toghrisida sendin sorighili kélidu, chünki u késeldur. Uninggha mundaq-mundaq dégin;

□ **13:33** «...u **shuni** «muqeddes **qilip**» **kahinliq mensipige béghishlaytti**» — mushu yerde «muqeddes qilip» (kahinliq mensipige béghishlash) intayin kinayilik gep. Xudagha kahin bolush üçün «muqeddes qilip Xudagha atilishi» kérek idi. Lékin mushu yerde mushu «kahinlar» butlarga atilidu. ■ **13:33** 1Pad. 12:31, 32 ■ **14:2** 1Pad. 11:31

chünki u kelgende bashqa qiyapetke kiriwalghan bolidu, dep éytqanidi.

⁶ U ishiktin kirgende Axiyah ayagh tiwishini anglap mundaq dédi: — «Hey, Yeroboamning ayali, kirgin; némishqa bashqa qiyapetke kiriwalding? Sanga bir shum xewerni bérish manga buyruldi. □ ⁷ Béríp Yeroboamgha mundaq dégin: — «Israilning Xudasi Perwerdigar mundaq deydu: — «Men séni xelqning arisidin élip kótürüp, öz xelqim Israilgha hökümran qilip ■ ⁸ Padishahliqni Dawutning jemetidin yirtiwétip, sanga berdim; lékin sen Méning emrlirimni tutup, nezirimde peqet durus bolghannila qilishta pütün qelbidin manga egeshken qulum Dawutqa oxshash bolmiding, ⁹ Belki özüngdin ilgiri kelgenlarning hemmisidin artuq rezillik qilip, méning ghezipimni qozghap, Méni arqanggha tashlap, béríp özüngge gheyriy ilahlarni, quyma mebudlarni yasatting. ¹⁰ Shuning üçün Men Yeroboamning jemetige bala chüshürüp, Yeroboamning Israildiki xandanidin hemme erkekni, hetta ajiz yaki méyip bolsimu hemmisini üzüp tashlaymen, ademler poq-tézeklerni süpürgendek Yeroboamning jemetidin qalghinini

□ **14:6** «Sanga bir shum xewerni bérish manga buyruldi» — «manga buyruldi» dégenlik ibraniy tilida: «men ewetildim» dégen bilen ipadilinidu. ■ **14:7** 1Pad. 12:15

yoq bolghuche süpürimen. □ ■

11 Yeroboamdin bolghanlardin sheherde ölgini itlar yeydu; sehrada ölgini asmandiki qushlar yeydu. Chünki Perwerdigar shundaq söz qilghandur. 12 Emdi sen bolsang, qopup öz öyüngge barghin; ayighing sheherge kirgen hamam, bala ölidu. 13 Pütün Israil uning üçün matem tutup uni depne qilidu. Chünki Yeroboamning jemetidin qebrige qoyulidighan yalghuz shula bolidu; chünki Yeroboamning jemetining arisida Israilning Xudasi Perwerdigarning aldida peqet shuningda pezilet tépildi.

14 Emdi Perwerdigar Özige Yeroboamning jemetini üzüp tashlaydighan, Israilning üstige höküm süridighan bir padishahni tikleydu. Derheqiqet, u pat arida bolidu! ■ 15 Perwerdigar Israilni urup, xuddi suda lingship qalghan qumushtek qilip qoyidu, ata-bowilirigha teqdim qilghan bu yaxshi zémindin qomurup, ularni *Efrat* deryasining u teripige tarqitidu; chünki ular özige «Asherah butlar»ni yasap Perwerdigarning ghezipini qozighidi. □ ■ 16 Yeroboamning sadir

□ **14:10** «hemme **erkek**» — ibraniy tilida: «tamgha qarap siyidighan herbiri» dégenlik bilen ipadilinidu. «...hetta **ajiz yaki méyip bolsimu hemmisini üzüp tashlaymen**» — bashqa birxil terjimisi: «... yaki kichik yaki chong bolsa, hemmisini tashlaymen». «adimler **poq-tézeklerni süpürgendek ... yoq bolghuche süpürimen**» — yaki «adimler tézek köydürgendek ... yoq bolghuche köydüriwétimen». ■ **14:10** 1Sam. 25:22, 34; 1Pad. 15:29; 16:11; 21:21; 2Pad. 9:8 ■ **14:14** 1Pad. 15:28, 29 □ **14:15** «Asherah **butlar**» — belkim butpereslikke béghishlan'ghan derexliklerdur. Derexler belkim ayal but sheklide oyulghan yaki neqishlen'gen bolushi mumkin idi. ■ **14:15** 2Pad. 17:18

qilgan gunahliri tüpeylidin, uning Israilni gunah qildurghini tüpeylidin, Xuda Israilni tashlap béridu!»».

¹⁷ Shuning bilen Yeroboamning ayali qopup, yolgha chiqip Tirzahqa qaytip keldi. U öyining bosughisidin atlishigha bala öldi. ¹⁸ Ular uni depne qildi. Perwerdigarning Öz quli Axiyah peyghember arqiliq éytqan sözidek, pütün Israil uning üçün matem tutti.

¹⁹ Emdi Yeroboamning bashqa ishliri, yeni jengliri we qandaq seltenet qilghanliri toghrisida mana, «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgendur. □ ²⁰ Yeroboamning seltenet qilghan waqti yigirme ikki yil bolup, u öz ata-bowilirining arisida uxlidi. Oghli Nadab uning ornida höküm sürdi.

Rehoboamning selteniti

2Tar. 12:1-16

²¹ We Sulaymanning oghli Rehoboam bolsa Yehudaning üstige höküm sürdi. Rehoboam padishah bolghanda qiriq bir yashqa kirgenidi; u Perwerdigarning Öz namini ayan qilish üçün, Israilning hemme qebililiri arisidin tallighan Yérusalém shehiride on yette yil höküm sürdi; uning anisining ismi Naamah bolup, Ammoniy idi. ■ ²² Yehudalar bolsa Perwerdigarning neziride yamanliq qildi; ular öz ata-bowiliri sadir qilghanliridin ziyade gunahlarni qilip, uning

□ **14:19** «Israil **padishahlirining tarix-tezkiriliri**» — bu kitab Tewrattiki «Tarix-Tezkire» dégen kitab emes, biraq shübbhisizki, Tewrattiki «Tarix-Tezkire»ning muellipliri uningdin köp uchurlarni alghanidi. ■ **14:21** 2Tar. 12:13

hesetlik ghezipini qozghiganidi. ²³ Chünki ular «yuqiri jaylar»ni, «but tüwrük»larni we hem herbir égiz dönglar üstide, herbir kök derexlarning astida «Asherah» butlarni yasidi. ²⁴ We zéminda kespiy bechchiwazlarmu bar idi. Ular Perwerdigar eslide Israillarning aldidin heydep chiqarghan ellerning barliq yirginchlik haram ishlirini qilatti.

□

²⁵ Rehoboam padishahning seltenitining beshinchi yilida shundaq boldiki, Misirning padishahi Shishak Yérusalémgha hujum qildi. ■

²⁶ U Perwerdigarning öyidiki göher-bayliqlarni hem padishahning ordisidiki göher-bayliqlarni élip ketti; u hemmisini, jümlidin Sulayman yasatqan altun siparlarnimu élip ketti. ■ ²⁷ Ularning ornida Rehoboam padishah mistin birmunche sipar-qalqanlar yasitip, ularni padishah ordising kirish yolini saqlaydighan pasiban beglirining qoligha tapshurdi. ²⁸ Shundaq qilip, padishah her qétim Perwerdigarning öyige kiridighan chaghda, pasibanlar u sipar-qalqanlarni kütürüp chiqatti, andin ularni yene pasibanxanigha ekirip qoyushatti. ²⁹ Emma Rehoboamning bashqa ishliri we qilghinining hemmisi «Yehuda padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?□

□ **14:24** «kespiy **bechchiwazlar**» — bu kishiler butpereslikke yaki butxanilargha munasiwetlik bolup, pul üçün bechchiwazliq qilatti. ■ **14:25** 2Tar. 12:2 ■ **14:26** 1Pad. 10:16, 17; 2Tar. 9:15 □ **14:29** «Yehuda **padishahlirining tarix-tezkiriliri**» — bu kitab Tewrattiki «Tarix-Tezkire» dégen kitab emes, biraq shübhisizki, Tewrattiki «Tarix-Tezkire»ning muellipliri uningdin köp uchurlar alghanidi.

³⁰ Rehoboam bilan Yeroboam barliq künliride biri-biri bilan jeng qiliship turghanidi. ³¹ Rehoboam öz ata-bowilirining arisida uxlidi we «Dawutning shehiri»de depne qilindi. Uning anisining ismi Naamah bolup, bir Ammoniy idi. Rehoboamning oghli Abiyam atisining ornida padishah boldi. □

15

Abiyah Yehudagha höküm süridu

2Tar. 13:1-23

¹ Nibatning oghli Yeroboam padishahning seltenitining on sekkizinchi yilida Abiyam Yehudaning üstige padishah bolup □ ■
² Yérusalémda üç yil seltenet qildi. Uning anisining ismi Maakah bolup, Abishalomning qizi idi. □ ■ ³ Abiyamning qelbi bowisi Dawutning könglidek Xudasi Perwerdigargha pütünley béghishlan'ghan emes idi, belki atisi Rehoboamning uningdin ilgiri qilghan barliq gunahlirida mangatti. ⁴ Shundaqtimu Dawutning sewebidin Xudasi Perwerdigar Yérusalémda uninggha *yoruq* bir chiraghni qaldurush üçün, Dawutning ewladini uningdin kéyinmu

□ **14:31** «Rehoboamning **oghli Abiyam**» — mushu yerde we 15:1-8de ibraniy tilida «Abiyah»ning imlasi «Abiyam» bolidu.

□ **15:1** «Abiyam» — bashqa xil shekli «Abiyah». ■ **15:1** 2Tar. 13:1 □ **15:2** «Abishalomning **qizi**» — yaki «Abshalomning qizi».

Bu «Abishalom» Dawutning oghli Abshalom bolushi mumkin.

■ **15:2** 2Tar. 13:2

tiklep turghuzdi we Yérusalémni qoghdidi. □ ■

⁵ Chünki Dawut Perwerdigarning neziride durus bolghanni qilip, Hittiy Uriyagha qilghanliridin bashqa ömrining hemme künliride Perwerdigar uninggha emr qilghanliridin chiqmidi. ■

⁶ Emdi *Abiyamning* pütün ömrinde Rehoboam bilen Yeroboam bir-biri bilen jeng qiliship turdi. □

⁷ Abiyamning bashqa ishliri we qilghanlirining hemmisi «Yehuda padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi? Abiyam bilen Yeroboam bir-biri bilen jeng qiliship turatti.

⁸ Abiyam öz ata-bowilirining arisida uxlidi; ular uni «Dawutning shehiri»de depne qildi. Andin oghli Asa ornida padishah boldi. ■

□ **15:4** «Dawutning ewladi» — ibraniy tilida «Dawutning oghli». «Shundaqtimu **Dawutning sewebidin Xudasi Perwerdigar Yérusalémda uninggha yoruq bir chiraggni qaldurush üçün, Dawutning ewladini ... turghuzdi we Yérusalémni qoghdidi**» — Xudaning Dawutqa bir «chiragh» qaldurghanliqi, belkim uning kényinki köp dewrlerge: «Dawut Méning sadıq qulum idi» dep ispatlash üçün daim uning xandanidikilerdin birini Yérusalémdiki textide olturghuzup kéliwatqanliqini körsitidu. Shuningdek, Xuda bu ish arqiliq (Dawutning ewladlirining uzun'ghiche textte olturushi), eslide Dawutqa: Kelgüsi bir zamanda séning ewlading (Mesih) dunyagha kélip, dunyani Xudaning padishahliqi qilidu» dégen wedemni choqum emelge ashurimen, depmu körsitidu. ■ **15:4** 1Pad. 11:36 ■ **15:5** 2Sam. 11:4, 15; 12:9

□ **15:6** «Abiyamning pütün ömrinde **Rehoboam bilen Yeroboam bir-biri bilen jeng qiliship turdi**» — shühbisizki, mushu ayette «Rehoboam» bolsa Rehoboam jemetini we «Yeroboam» bolsa Yeroboam jemetini körsitidu. ■ **15:8** 2Tar. 13:23

*Asa Yehudagha höküm süridu**2Tar. 14:1-2; 15:16; 16:6,11-14*

⁹ Israilning padishahi Yeroboam seltenitining yigirminchi yilida Asa Yehudaning üstige padishah bolup ¹⁰ Yérusalémda qiriq bir yil seltenet qildi. Uning chong anisining ismi Maaqah bolup, Abishalomning qizi idi. □ ¹¹ Asa atisi Dawut qilghandek Perwerdigarning neziride durus bolghanni qildi. ¹² U kespiy bechchiwazlarni zémindin heydep, ata-bowiliri yasatqan hemme yirginchlik mebudlarni yoqitiwetti. □ ■ ¹³ U yene chong anisi Maaqahni yirginchlik bir «Asherah» tüwrükni yasighini üçhün xanishliq mertiwisidin chüshürüwetti. Asa bu yirginchlik butni késip Kidron jilghisida köydürüwetti. □ ■ ¹⁴ «Yuqiri jaylar» yoqitilmisimu, Asaning qelbi ömrining barliq künliride Perwerdigargha pütünley béghishlan'ghanidi. ¹⁵ Hem atisi hem u özi *Perwerdigargha* atap yasighan nersilerni, jümlidin kümüş bilen altunni we türlük qacha-quchilarni Perwerdigarning öyige keltürdi. ■ ¹⁶ Emdi Asa we Israilning padishahi Baasha barliq künliride bir-biri bilen jeng qiliship turdi.

□ **15:10** «uning chong anisining ismi Maaqah bolup...» — bu ibaride ibraniy tilida «chong anisi» dégen «uning anisi» bilen ipadilinidu. Ibraniy tilida gahi waqitlarda «ata» yaki «ana» ademning ejdadini körsitidu. Mesilen, 11-ayetni körüng. □ **15:12** «kespiy bechchiwazlar» — bu kishiler butpereslikke yaki butxanilargha munasiwetlik idi. ■ **15:12** 1Pad. 22:47 □ **15:13** «u yene chong anisi Maaqahni ... xanishliq mertiwisidin chüshürüwetti» — «xanishliq mertiwisi»: Bu sözge qarighanda uning chong anisi Maaqah padishahliqta ikkinchi orunda turatti. ■ **15:13** 2Tar. 15:16 ■ **15:15** Law. 5:15

17 Israilning padishahi Baasha Yehudagha qarshi hujum qildi; héchkim Yehudaning padishahi Asa bilen bardi-keldi qilmisun dep, Ramah shehirini mehkem qilip yasidi. ■ 18 U waqitta Asa Perwerdigarning öyidiki xezinilerde qalghan barliq altun-kümüş we padishahning ordisdiki xezinilerde qalghan altun-kümüşni élip xizmetkarlirining qoligha tapshurdi; andin Asa padishah ularni Demeshqte turushluq Suriye padishahi Hézionning newrisi, Tabrimmonning oghli Ben-Hadadqa ewetti we shular bilen bu xewerni yetküzüp: —■

19 «Méning atam bilen silining atilirining arisida bolghandek men bilen silining arilirida bir ehde bolsun. Mana, silige kümüş bilen altundin hediye ewettim; emdi Israilning padishahi Baasha bilen bolghan ehdiliridin qollirini üzsile; shuning bilen u méni qamal qilishtin qol üzsun» — dédi.

20 Ben-Hadad Asa padishahning sözige kirip, öz qoshunining serdarlirini Israilning sheherlirige hujum qilishqa ewetip, Ijon, Dan, Beyt-Maaqahdiki Abel, pütkül Kinneret yurti bilen Naftalining pütkül zéminini béqindurdi. 21 Baasha bu xewerni anglap, Ramah istihkamini yasashtin qolini yighip, Tirzahqa bérip turdi.

22 Asa padishah bolsa pütkül Yehudaning ademlirini héchbirini qoymay chaqirip yighdi; ular Baasha Ramah shehirini yasashqa ishletken tashlar bilen yaghachlarni Ramahtin toshup élip ketti. Asa padishah mushularni ishlitip Binyamin

zémínidiki Gébani we Mizpahni mehkem qilip yasidi.

²³ Emdi Asaning bashqa ishliri, uning zor qudriti, uning qilghinining hemmisi, shundaqla yasighan sheherler toghrisida «Yehuda padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi? Lékin qérighanda, uning putida bir késel peyda boldi. ²⁴ Asa öz ata-bowiliri arisida uxlidi we Dawutning shehiride depne qilindi. Andin uning oghli Yehoshafat ornida padishah boldi.■

Nadab Israil üstige höküm süridu

²⁵ Yehudaning padishahi Asaning seltenitining ikkinchi yilida Yeroboamning oghli Nadab Israil üstige höküm sürüşke bashlidi; u Israilgha ikki yil padishah boldi. ²⁶ U Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilip atisining yolida méngip, atisining Israilni gunahqa putlashturghan gunahlirida mangdi.

²⁷ Lékin Issakar jemetidin bolghan Axiyahning oghli Baasha uninggha qest qilip, uni Filistiylerning tewesidiki Gibbétonda öltürdi. Shu chaghda Nadab pütün Israillar bilen birlikte Gibbéton'gha qorshap hujum qiliwatatti.

²⁸ Yehuda padishahi Asaning seltenitining üçinchi yilida Baasha Nadabni öltürüp, özi uning ornida padishah boldi. ²⁹ We shundaq boldiki, u padishah bolghanda Yeroboamning pütkül jemetini chépip öltürdi; Perwerdigarning quli Shilohluq Axiyahning wasitisi bilen éytqan sözi

emelge ashurulup, u Yeroboamning jemetidin nepisi barlarni birinimu qoymay pütünley yoqatti. ■ ³⁰ Bu ish Yeroboamning sadir qilghan gunahliri hem uning Israilni gunahqa putlashturghan gunahliri tüpeylidin boldi; u shular bilen Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qattiq qozghiganidi. ³¹ Nadabning bashqa ishliri bilen qilghanlirining hemmisi «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

³² Asa we Israilning padishahi Baasha barliq künliride bir-biri bilen jeng qiliship turdi.

Baasha Israil üstige höküm süridu

³³ Yehudaning padishahi Asaning seltenitining üçinchi yilida Axiyahning oghli Baasha pütün Israil üstige Tirzahta höküm sürüşke bashlidi; u yigirme töt yil seltenet qildi. ³⁴ U Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qildi; u Yeroboamning yolida yürüp, Israilni gunahqa patquzghan gunahida mangdi.

16

¹ Perwerdigarning sözi Hananining oghli Yehugha kélip Baashani eyiblep mundaq déyildi: — ² «Mana, Men séni topa-chang ichidin chiqirip, xelqim Israilgha hökümrän qilip qoydum. Lékin sen Yeroboamning yolida yürüp xelqim Israilni gunahqa putlashturdung, ular gunahliri bilen ghezipimni

qozghidi. ■ ³ Mana, Men Baashani öz jemeti bilan süpürüp yoqitip, jemetingni Nibatning oghli Yeroboamning jemetige oxshash qilimen. ■

⁴ Baashadin bolghanlardin sheherde ölgini itlar yeydu; sehrada ölgini asmandiki qushlar yeydu».■

⁵ Baashaning bashqa ishliri we uning qilghanliri bilan qudriti toghrisida «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabda pütülgen emesmidi? ⁶ Baasha öz ata-bowiliri arisida uxlidi we Tirzahta depne qilindi; andin uning oghli Élah ornida padishah boldi.

⁷ Baashaning Perwerdigarning neziride qilghan barliq rezilliki tüpeylidin, Perwerdigarning Baashaning béshigha we uning jemetining béshigha chüshürgini toghruluq sözi Hananing oghli Yehu peyghember arqiliq bérilgenidi. Chünki u Yeroboamning jemeti qilghinigha oxshash qilip öz qollirining ishliri (jümlidin Yeroboamning jemetini chépip öltürgenliki) bilen Perwerdigarning ghezipini qozghidi.

Élah Israil üstige höküm süridu

⁸ Yehuda padishahi Asaning seltenitining yigirme altinchi yilida, Baashaning oghli Élah Tirzahta Israilgha padishah bolup, ikki yil seltenet qildi.

⁹ Lékin uning jeng harwilirining yérimigha serdar bolghan xizmetkari Zimri uninggha qest qildi; Élah Tirzahta Tirzahtiki ordisidiki ghoidar Arzaning öyide sharab ichip mest bolghanda ¹⁰ Zimri

■ **16:2** 1Pad. 14:7 ■ **16:3** 1Pad. 15:29 ■ **16:4** 1Pad. 14:11; 15:29; 16:12

kirip uni chépip öltürdi. Bu waqit Yehudaning padishahi Asaning seltenitining yigirme yettinchi yili idi. Zimri Élahning ornida padishah boldi.■

¹¹ U padishah bolup öz textide olturushi bilenla u Baashaning barliq jemetini chépip öltürdi; u uning uruq-tughqanliri we dostliridin bir erkeknimu tirik qaldurmidi. □ ¹² Shundaq qilip Zimri Perwerdigarning Yehu peyghember arqiliq Baashani eyibligen sözini emelge ashurup, Baashaning pütkül jemetini yoqatti. ¹³ Bu ish Baashaning barliq gunahliri bilen uning oggli Élahning gunahliri, jümlidin ularning Israilni gunahqa putlashturghan gunahliri, erzimes butliri bilen Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghap, shundaq boldi.□

¹⁴ Élahning bashqa ishliri we qilghanlirining hemmisi «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

Zimri Israil üstige höküm süridu

¹⁵ Yehudaning padishahi Asaning seltenitining yigirme yettinchi yilida Zimri Tirzahta yette kün seltenet qildi. Xelq Filistiylerge tewe bolghan Gibbétonni qorshiwélip bargah tikkenidi.

¹⁶ Bargahda turghan xalayıq: — «Zimri qest qilip padishahni öltürdi» dep anglidi. Shuning bilen pütkül Israil shu küni bargahda qoshunning

■ **16:10** 2Pad. 9:31 □ **16:11** «uning **uruq-tughqanliri we dostliridin bir erkeknimu tirik qaldurmidi**» — buningda «(herbir) erkek» ibraniy tilida: «tamgha qarap siyidighan herbiri» dégenlik bilen ipadilinidu. □ **16:13** «**erzimes butliri bilen...**» — ibraniy tilida «yoq bolghan nersiliri bilen...»

serdari Omrini Israilga padishah qildi. ¹⁷ Andin Omri Israilning hemmisini yéteklep, Gibbétondin chiqip, Tirzahni qorshidi. ¹⁸ We shundaq boldiki, Zimri sheharning élin'ghanliqini körüp, padishah ordidiki qorghan'gha kirip, ordigha ot qoyuwetti, özi köyüp öldi. ¹⁹ Bu ish özining gunahliri üçün, yeni Perwerdigarning neziride rezillik qilip, Yeroboamning yolida yürüp, Israilni gunahqa putlashturghan gunahta mangghini üçün shundaq boldi. ²⁰ Zimrining bashqa ishliri we qest qilghini toghrisida «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

²¹ Emma Israil xelqi ikkige bölünüp, ularning yérimi Ginatning oghli Tibnini padishah qilishqa uninggha egeshti; bashqa yérimi bolsa Omrige egeshti. ²² Emdi Omrige egeshken xelq Ginatning oghli Tibnige egeshken xelqtin küchlük chiqti. Tibni öldi; Omri padishah boldi.

²³ Yehudaning padishahi asaning ottuz birinchi yilida Omri Israilga padishah bolup on ikki yil seltenet qildi. U Tirzahta alte yil seltenet qildi.

²⁴ U Shemerдин Samariye égzlikini ikki talant kümüşke sétiwélip, shu égzlik üstige quruluşlarni sélip bir sheher bina qilip, uni égzlikning esliy igisi Shemerning nami bilen «Samariye» dep atidi. ²⁵ Omri Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qildi, özidin ilgiriki padishahlarning hemmisidin better bolup yamanliq qildi. ²⁶ U Nibatning oghli Yeroboamning hemme yollirida, shundaqla jümlidin uning Israilni gunahqa putlashturghan gunahi ichide mangdi; ular erzimes

butliri bilen Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghidi.

²⁷ Omrining bashqa ishliri, uning qilghanlirining hemmisi, körsetken qudriti toghrisida «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

²⁸ Omri ata-bowiliri arisida uxlidi we Samariyede depne qilindi. Andin uning oghli Ahab ornida padishah boldi.

Ahab xelqni butpereslikke téximu azduridu

²⁹ Yehuda padishahi Asaning seltenitining otuz sekkizinchi yilida Omrining oghli Ahab Israilgha padishah boldi. Omrining oghli Ahab Samariyede yigirme ikki yil Israilning üstide seltenet qildi. ³⁰ Emma Omrining oghli Ahab Perwerdigarning neziride özidin ilgirikilerning hemmisidin ashurup yamanliq qildi. ³¹ We shundaq boldiki, u Nibatning oghli Yeroboamning gunahlirida yürüş anche éghir gunah emestek, u Zidoniylarning padishahi Etbaalning qizi Yizebelni xotunluqqa aldi we shuning bilen u Baal dégen butning qulluqida bolup, uninggha sejde qildi. ³² U Samariyede yasighan Baalning butxanisi ichige Baalgha bir qurban'gah yasidi.

³³ Ahab hem bir «Asherah but»nimu yasatti; Ahab shundaq qilip uningdin burun ötken Israilning hemme padishahlirining Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghighan ishliridin ashurup yamanliq qildi. ³⁴ Uning künliride Beyt-Ellik Xiel Yérixo shehirini yasidi; lékin u uning ulini salghanda tunji oghli Abiram öldi; we

derwazilirini salghanda uning kenji oghli Segub öldi; shuning bilan Perwerdigarning nunning oghli Yeshua arqiliq *Yérixo toghruluq* éytqan sözi emelge ashuruldi. □ ■

17

Iliyas peyghember meydan'gha chiqidu

¹ Emdi Giléadta turuwatqanlardin bolghan Tishbiliq Iliyas Ahabqa: — Men xizmitide turuwatqan Israilning Xudasi Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, méning sözümsiz bu yillarda ne shebnem ne yamghur chüshmeydu, dédi. □ ■

² Andin Perwerdigarning sözi uninggha kélip: —

³ Bu yerdin kétép, meshriq terepke bérip, Iordan deryasining u teripidiki qérit éqinining boyida özünгни yoshurghin; ⁴ we shundaq boliduki, sen éqinning süyidin ichisen; mana, sanga u yerde

□ **16:34** «u uning ulini salghanda tunji oghli Abiram öldi; we derwazilirini salghanda uning kenji oghli Segub öldi. Shuning bilen Perwerdigarning ... Yeshua arqiliq éytqan sözi emelge ashuruldi» — Yeshua peyghemberning Yérixo shehirige qarita leniti toghruluq «Yeshua» 6:26ni körüng. ■ **16:34** Ye. 6:26

□ **17:1** «Giléadta turuwatqanlardin bolghan Tishbiliq Iliyas...» — «Iliyas» ibraniy tilidiki «Éliyah» dégenning erebche teleppuzidur. «Éliyah»ning menisi «Perwerdigar (Yah) méning Xudayim». «Iliyas» oqurmenlerge tonush bolghachqa, peyghemberning namining erebche teleppuzini ishlettuq. «Men xizmitide turuwatqan Israilning Xudasi Perwerdigar» —Ibraniy tilida «Men uning (Xudaning) aldida turuwatqan, Israilning Xudasi Perwerdigar» dégen söz bilen ipadilinidu. Iliyas özini padishahning ordisida daim ghojisining aldida turuwatqan xizmetkargha oxshitidu. ■ **17:1** Yaq. 5:17

ozuq yetküzüp bérishke qagha-quzghunlarni buyrudum, déyildi.

⁵ Shuning bilen u Perwerdigar buyrughandek qilip, Iordan deryasining u teripidiki qérit éqinigha béríp, u yerde turdi. ⁶ Qagha-quzghunlar etigende nan bilen gösh, her kechte yene nan bilen gösh yetküzüp béretti. U özi éqinning süyidin ichetti. ⁷ Lékin zéminda yamghur yaghmighini üçhün birmezgildin kéyin éqin su qurup ketti. ⁸ U waqitta Perwerdigarning sözi uninggha kélip: — ⁹ Ornungdin turup Zidondiki Zarefatqa béríp, u yerde turghin; mana, Men u yerdiki bir tul xotunni séni béqishqa buyrudum, déyildi.■

¹⁰ U ornidin turup Zarefatqa béríp, sheherning derwazisigha kelgende, mana u yerde bir tul xotun otun térip turatti. U tul xotunni chaqirip: — Ötünimen, qachida manga ichkili azraq su élip kelgeysen, dédi.

¹¹ U su alghili mangghanda, u yene: — Ötünimen, manga qolungda bir chishlem nanmu alghach kelgeysen, dédi.

¹² Emma u: — Perwerdigar Xudayingning hayati bilen, sanga qesem qilimenki, mende héch nan yoq, peqet idishta bir changgal un, kozida azghine may bar, mana ikki tal otun tériwatimen; andin béríp özüm bilen oghlumgha nan étip, uni yep ölimiz, dédi.

¹³ Iliyas uninggha: — Qorqmighin; béríp éytqiningdek qilghin; lékin awwal bir kichik toqach étip, manga élip kelgin; andin özüng bilen oghlunggha nan etkin. ¹⁴ Chünki Israilning

Xudasi Perwerdigar mundaq deydu: — «Perwerdigar yer yüzige yamghur yaghduridighan kün'gichilik idishtiki un tügimeydu we kozidiki may kémeymeydu», dédi.

¹⁵ Shuning bilen u bérip, Iliyasning éytqinidek qildi we u, Iliyas we ayalning öyidikiler xéli künlergiche yédi. ¹⁶ Perwerdigarning Iliyas arqiliq éytqan sözi boyiche, idishtiki un tügimidi we kozidiki maymu kémeymidi. ¹⁷ Shu ishlardin kéyin shundaq boldiki, öyning igisi bolghan bu ayalning oghli késel boldi. Uning késili shundaq éghirliship kettiki, uningda nepes qalmidi.

¹⁸ Ayal Iliyasqa: — I Xudaning adimi, méning sen bilen néme alaqem bar idi? Sen gunahimni yadqa keltürüp, oghlumning jénigha zamin bolushqa keldingmu? — dédi.

¹⁹ U uninggha: — Oghlungni qolumgha bergin, dep uni uning quchiqidin élip özi olturghan balixanigha élip chiqip öz ornigha qoyup,

²⁰ Perwerdigargha peryad qilip: — I Xudayim Perwerdigar, men méhman bolghan bu tul xotunning oghlini öltürüş bilen uning béshighimu bala chüshürdungmu? — dep nida qildi.

²¹ U balining üstige üç qétim özini chaplap, Perwerdigargha peryad qilip: — I Perwerdigar Xudayim, bu balining jéni özige yene yénip kirsun! — dep nida qildi.□

²² Perwerdigar Iliyasning peryadini anglidi; balining jéni uninggha yénip kirishi bilen u tirildi.

²³ Iliyas balini balixanidin élip chüshüp, öyge

□ **17:21** «bu balining jéni özige yene yénip kirsun!» — «balining jéni»: Ibraniy tilida «jan» we «nepes» bir sözdur.

kirip, anisigha tapshurup berdi. Ilyas: — Mana oghlung tiriktur, dédi.

²⁴ Ayal Ilyasqa: — Men shu ish arqiliq emdi séning Xudaning adimi ikenlikingni, aghzingdin chiqqan Perwerdigarning sözi heqiqet ikenlikini bildim, dédi.

18

Ilyas peyghember Israilni towa qilishqa chaqiridu

¹ Uzun waqit ötüp, Perwerdigarning sözi *qurghaqchiliqning* üçinchi yilida Ilyasqa kélip: — Sen bérip özüngni Ahabning aldida ayan qilghin, we Men yer yüzige yamghur yaghdurimen, déyildi.

² Shuning bilen Ilyas özini Ahabning aldida ayan qilghili chiqip ketti. Acharchiliq bolsa Samariyede qattiq idi. ³ Ahab ordisidiki

ghojidar Obadiyani chaqirdi (Obadiya tolimu teqwadar kishi bolup Perwerdigardin intayin qorqatti. ⁴ Yizebel Perwerdigarning

peyghemberlirini öltürüp yoqitiwatqanda Obadiya yüz peyghemberni élip elliktin-elliktin ayrim-ayrim ikki ghargha yoshurup, ularni nan we su bilen baqqanidi). ⁵ Ahab Obadiyagha:

— Zéminni kézip hemme bulaq we hemme jilghilargha bérip baqqin; u yerlerde at-qéchirlarni tirik saqlighudek ot-chöp tépilmikin? Shundaq bolsa bizning ulaghlirimizning bir qismini soymay turalarmiz, dédi.

⁶ Ular herbiri jaylarga bölünüp mangdi; Ahab öz aldigha mangdi, Obadiyamu öz aldigha mangdi.

⁷ Obadiya öz yolida k tip barghanda, mana, uningha Iliyas uchridi. U uni tonup yerge yiqilip d m y tip: Bu rast sen, ghojam Iliyasmu? — dep soridi.

⁸ U uningha: — Bu men. B rip  z ghojanggha: — Iliyas qaytip keldi! dep  ytqin, d di.

⁹ U Iliyasqa mundaq d di: — «Sen qandaqsige keminengni  lt rgili Ahabning qoligha tapshurmaqchi bolisen, men zadi n me gunah qildim? ¹⁰  z Xudaying Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, ghojam adem ewetip s ni izdimigen h ch el we memliket qalmidi. Shu el, memliketler: «U bu yerde yoq» d se, padishah ulargha s ni tapalmighan'gha qesem ichk zdi. ¹¹ L kin sen manga hazir: — «B rip ghojanggha: — Iliyas qaytip keldi! d gin» — deysen! ¹² Men q shingdin ketkendin k yin, Perwerdigarning Rohi s ni men bilmigen yerge  lip baridu; shundaqta men Ahabqa xewer yetk z p, l kin u s ni tapalmisa, m ni  lt ridu. Emeliyette, kemineng yashliqimdin tartip Perwerdigardin qorqup kelgenmen. ¹³ Yizabel Perwerdigarning peyghemberlirini  lt rgende m ning qandaq qilghinim, yeni men Perwerdigarning peyghemberliridin y zni elliktin-elliktin ayrim-ayrim ikki ghargha yoshurup, ularni nan we su bilen teminlep baqqanliqim sen ghojamgha melum qilin'ghan emesmu? ¹⁴ Emdi sen hazir manga: — «B rip ghojanggha: — Mana Iliyas keldi d gin», — d ding. Shundaq qilsam u m ni  lt ridu!».

¹⁵ L kin Iliyas: — Men xizmitide turuwatqan samawi qoshunlarning Serdari bolghan Perw-

erdigarning hayati bilan qesem qilimenki, men jezmen bügün uning aldida ayan bolimen, dédi.□

¹⁶ Shuning bilan Obadiya Ahabning qéshigha bérip uninggha xewer berdi. Ahab Iliyas bilen körüshkili bardı. ¹⁷ Ahab Iliyasni körgende uninggha: — Bu senmu, i Israilgha bala keltürgüchi?! — dédi.■

¹⁸ U jawab bérip: — Israilgha bala keltürgüchi men emes, belki sen bilen atangning jemetidikiler! Chünki siler Perwerdigarning emrlirini tashlap Baal dégen butlarga tayinip egeshkensiler.

¹⁹ Emdi adem ewetip Karmel téghida pütkül Israilni yéningha jem qil, shundaqla Yizebelning dastixinidin ghizalinidighan Baalning töt yüz ellik peyghembiri bilen Asherahning töt yüz peyghembirini yighdur, — dédi.

²⁰ Shuning bilan Ahab Israillarning hemmisige ademlerni ewetip, peyghemberlerni Karmel téghigha yighdurdi.

²¹ Iliyas barliq xelqge yéqin kélip: — Qachan'ghiche ikki pikir arisida arisaldi turisiler? Eger Perwerdigar Xuda bolsa, uninggha egishinglar; Baal Xuda bolsa, uninggha egishinglar, dédi. Emma xelq uninggha jawab bermey, ün-tin chiqarmidi.■

²² Iliyas xelqge: — Perwerdigarning peyghemberliridin peqet men yalghuz qaldim. Emma Baalning peyghemberliri töt yüz ellik kishidur.

□ **18:15** «Men xizmitide turuwatqan Israilning Xudasi Perwerdigar» — ibraniy tilida «Men uning (Xudaning) aldida turuwatqan, Israilning Xudasi Perwerdigar» dégen söz bilen ipadilidu. Iliyas özini padishahning ordisida daim ghojisining aldida turuwatqan xizmetkargha oxshitidu. ■ **18:17** Am. 7:10 ■ **18:21** Ye. 24:15

²³ Emdi bizge ikki buqa bérilsun. Ular özlrige bir buqini tallap, soyup parchilap otunning üstige qoysun, emma ot yaqmisun. Menmu bashqa bir buqini teyyar qilib ot yaqmay otunning üstige qoyay. ²⁴ Siler bolsanglar, öz ilahliringlarning namini chaqirip nida qilinglar. Men bolsam, Perwerdigarning namini chaqirip nida qilimen. Qaysi Xuda ot bilen jawab berse, shu Xuda bolsun, dédi. Hemme xelq: — Bu obdan gep, dep jawab berdi.

²⁵ Iliyas Baalning peyghemberlirige: Siler köp bolghach awwal özünglar üçün bir buqini tallap teyyar qilinglar; andin héch ot yaqmay öz ilahinglarning namini qichqirip nida qilinglar, dédi.

²⁶ Ular uning dégini boyiche özlrige bérilgen buqini élip uni teyyar qildi. Etigendin chüshkiche ular Baalning namini qichqirip: — I Baal, bizge jawab bergin! dep nida qildi. Lékin héch awaz yaki héch jawab bolmidi. Ular raslan'ghan qurban'gah chöriside toxtimay sekreytti. ²⁷ Chüsh kirgende Iliyas ularni zangliq qilib: — Ünlükrek qichqir-inglar; chünki u bir ilah emesmu? Belkim u chongqur xiyalgha chömüp ketkendu, yaki ish bilen chiqip ketkendu, yaki bir seperge chiqip ketkendu? Yaki bolmisa u uxlawatqan bolushi mumkin, uni oyghitishinglar kérek?! — dédi.

²⁸ Ular téximu ünlük chaqirip öz qaidisi boyiche qan'gha milinip ketküche özlrini qilich we neyze bilen tilatti. ²⁹ Chüshtin kéyin ular «bésharet bériwatqan» haletke chüshüp kechlik qurbanliq waqtighiche shu halette turdi. Lékin héch awaz anglanmidi, yaki jawab bergüchi yaki ijabet qil-

ghuchi melum bolmidi. □

³⁰ Iliyas hemme xelqqa: — Yénimgha yéqin kélinglar, dédi. Hemme xelq uninggha yéqin kelgendin kéyin u Perwerdigarning shu yerdiki yiqitilghan qurban'gahini qaytidin qurup chiqti. ³¹ Iliyas on ikki tashni aldi. Bu tashlarning sani Perwerdigarning «Naming Israil bolsun» dégen sözini tapshuruwalghan Yaqupning oghulliridin chiqqan qebililerning sani bilen oxshash idi. ■ ³² Shu tashlardin u Perwerdigarning nami bilen bir qurban'gahni yasidi. U qurban'gahning chöriside ikki séah dan patqudek azgal kolidi. □ ³³ Andin u otunni rastlap, buqini parchilap otunning töpisiqe qoydi.

³⁴ U: — Töt idishni sugha toshquzup uni köydürme qurbanliq we otunning üstige tökünglar, — dédi. Andin: Yene bir qétim qilinglar» — déwidi, ular shundaq qildi. U yene: — Üchinchi mertiwé shundaq qilinglar, dédi. Ular üçinchi mertiwé shundaq qilghanda ³⁵ su qurban'gahning chörisidin éqip chüshüp, kolan'ghan azgalnimu su bilen toldurdi.

³⁶ Kechlik qurbanliqning waqti kelgende Iliyas peyghember qurbanliqqa yéqin kélip mundaq dua qildi: — Ey Perwerdigar, Ibrahim bilen Ishaq we Israilning Xudasi, Özüngning Israilda Xuda bolghiningni ashkara qilghaysen, shundaqla méning Séning qulung bolup bularning hem-

□ **18:29** «Chüshtin kéyin ular «bésharet bériwatqan» haletke chüshüp kechlik qurbanliq waqtighiche shu halette turdi» — «bésharet bériwatqan» ibraniiy tilida «peyghemberchiliq qiliwatqan» dégen ibare bilen ipadilinidu. «kechlik qurbanliq» chüshtin kéyin saet üçlerde bolatti. ■ **18:31** Yar. 32:27; Ye. 4:5, 20; 2Pad. 17:34

□ **18:32** «ikki séah» — bir séah belkim 13.5 litr idi, 2 séah 27 litr.

misini buyruqung bilen qilghanliqimni bügün bildürgeysen. ■ ³⁷ Manga ijabet qilghaysen, ey Perwerdigar, ijabet qilghaysen; shuning bilen bu xelqge sen Perwerdigarning Xuda ikenlikingni hemde ularning qelblirini toghra yolgha yandurghuchi özüng ikenlikingni bildürgeysen, dédi.

³⁸ Shuning bilen Perwerdigarning oti chüshüp köydürme qurbanliqni, otunni, tashlarni we topini köydürüp azgaldiki sunimu yoqitiwetti.

³⁹ Xelqlarning hemmisi buni körüpla, ular düm yiqilip: — Perwerdigar, u Xudadur, Perwerdigar, u Xudadur, déyishti.

⁴⁰ Iliyas xelqge buyrup: — Baalning peyghemberlirini tutunglar, héchqaysini qoyup bermenglar, — dédi. Ular ularni tutqanda Iliyas ularni kishun jilghisigha élip bérip, u yerde qetl qildurdi.

⁴¹ Iliyas Ahabqa bolsa: — Chiqip yep-ichkin. Chünki qattiq yamghurning shaldirlighan awazi anglanmaqta, — dédi.

⁴² Ahab qopup yep-ichish üçhün chiqti. Emma Iliyas Karmelning choqqisigha chiqip yerge éngiship, béshini tizining otturisigha qoyup tizlinip

⁴³ xizmetkarigha: — Chiqip déngiz terepke qarighin, dédi. U chiqip sepsélip qarap: — Héchnerse körünmeydu, dédi. U jemiy yette qétim: — Bérip qarap baqqin, dep buyrudi.

⁴⁴ Yettinchi qétim kelgende u: — Mana, déngizdin chiqiwatqan, adem aliqinidek kichik bir bulutni kördüm — dédi. Iliyas uninggha: — Chiqip Ahabqa: — «Harwini qétip töwen'ge chüshkin, bolmisa yamghur séni tosuwalidu», dep éytqin, —

dédi.

⁴⁵ Angghuche asman bulut bilen tutulup, boran chiqip qattiq bir yamghur yaghdı. Ahab harwigha chiqip Yizreelge ketti. ⁴⁶ Perwerdigarning qoli Iliyasning wujudida turghach, u belini baghlap Ahabning aldida Yizreelning kirish éghizighiche yügürüp mangdı.

19

Iliyas peyghember Yizebeldin qachidu

¹ Lékin Ahab Iliyasning hemme qilghinini, jümlidin hemme peyghemberlerni qilichlap öltürginini Yizebelge éytip berdi.

² Yizebel bolsa Iliyasqa bir xewerchi ewetip: — Eger ete mushu waqitqiche sen shularning janlirigha qilghiningdek men séning jéningni oxshash qilmisam, ilahlar mangimu shundaq qilsun hemde uningdinmu ziyade qilsun! — dep éytquzdı.

³ U buni bilgende, öz jénini qutquzmaq üçün qéchip Yehuda tewesidiki Beer-Shébagha bardı. U u yerde öz xizmetkarini qaldurup qoyup, ⁴ Özi chölning ichige qarap bir kün yol mangdı. U u yerdiki bir shiwaqning qéshigha kélip uning astida olturup, özining ölümige tilek tilep: — I Perwerdigar emdi boldı, jénimni alghin; némila dégenbilen men ata-bowilirimdin artuq emesmen, — dédi.

⁵ U shu shiwaq astida yétip uxlap qaldı. Mana bir perishte uni noqup uninggha: — Qopup, nan yégin, dédi.

⁶ U qarisa béshida qiziq choghlarda pishiwatqan bir poskal we bir koza su turatti. U yep-ichip yene uxlighili yatti. ⁷ Andin Perwerdigarning perishtisi yene kélip ikkinchi qétim uni noqup uninggha: — Qopup nan yégin. Bolmisa yolungning éghirini kötürelmeysen, dédi.

⁸ U qopup yep-ichti. Shu taamdin alghan quwwet bilen u qiriq kéche-kündüz méngip Xudaning téghi Horebge yétip bardı. □ ■ ⁹ U u yerdiki ghargha kirip qondi. We mana, Perwerdigarning sözi uninggha kélip mundaq déyildi: — I Iliyas, bu yerde néme qiliwatisen?□

¹⁰ U jawab bérıp: — Samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda Perwerdigar üchün zor otluq muhebbet bilen heset qildim. Chünki Israillar Séning ehdengni tashlap qurban'gahliringni yiqitip, Séning peyghemberliringni qilich bilen öltürdi. Men, yalghuz menla qaldim we ular méning

□ **19:8** «Xudaning téghi Horeb» — «Horeb téghi» del Paran chöl-bayawanigha jaylashqan, Musa peyghember turup Israil üchün «Tewrat qanuni»ni qobul qilghan «Sinay téghi»dur. ■ **19:8** Mis. 34:28; Mat. 4:2 □ **19:9** «U u yerdiki ghargha kirip qondi» — ibranıy tilida «U **ashu** ghargha kirip qondi» déyilidu. «Ashu ghar» dégen sözge qarighanda oylaymızki, bu ghar tonush bir jay bolsa kérek. Yehudiy ölimilar bu gharnı Xuda Musa peyghemberni yoshurup qoyghan jay idi dep qaraytti, biz bu pikirge qayilmız («Mis.» 33:21-22ni körüng).

jénimni alghili qestlewatidu, dédi. □ ■

¹¹ U uninggha: — Chiqip, Perwerdigarning al-dida taghda turghin, dédi. Mana, Perwerdigar ötüp kétiwatatti; *uning aldida* zor küchlük bir shamal chiqip, taghlarni sundurup, qoram tashlarni parchilap chéqiwetti. Lékin Perwerdigar shamalda emes idi. Shamaldin kéyin bir yer tewresh boldi. Lékin Perwerdigar yer tewreshte emes idi. ¹² Yer tewreshtin kéyin bir lawuldighan ot kötürüldi. Lékin Perwerdigar otta emes idi. Ot-tin kéyin boshqina, mulayim bir awaz anglandi. □

¹³ We shundaq boldiki, Iliyas shuni anglap, yüzini yépinchisi bilen orap gharning aghzigha bérip turdi. Mana, bir awaz chiqip uninggha: — I Iliyas, sen bu yerde néme qiliwatisen? — dédi.

¹⁴ U jawab bérip: — Samawi qoshunlarning Serdari bolghan Xuda Perwerdigar üçün zor otluq muhebbet bilen heset qildim. Chünki Israil-lar Séning eh dengni tashlap qurban'gahliringni yiqitip, Séning peyghemberliringni qilich bilen öltürdi. Men yalghuz menla qaldim we ular méning jénimni alghili qestlewatidu, dédi.

¹⁵ Perwerdigar uninggha mundaq dédi: — Barghin, kelgen yolung bilen qaytip, andin

□ **19:10** «Perwerdigar üçün zor otluq muhebbet bilen heset qildim» — démisekmu, Iliyasning: «otluq muhebbet bilen heset qildim» déginini özining Israilning Xudagha emes, belki türlük yirginchlik butlarga ibadet qilghanliqigha qarap «ibadet peqet Xudaghila mensup bolush kérek» dep butlarga yaki butlarning keynide turuwtqan jin-sheytanlarga we ularning wekili bolghan saxta peyghemberlerge bolghan hesitini körsitidu. ■ **19:10** Rim. 11:3 □ **19:12** «boshqina, mulayim bir awaz anglandi» — yaki «yénik, bosh bir tinish awaz anglandi».

Demeshqning chölige barghin. U yerge barghanda Hazaelni Suriye üstige padishah bolushqa mesih qilghin. □ ¹⁶ Andin Nimshining oghli Yehuni Israilning üstige padishah bolushqa mesih qilghin; öz ornunggha peyghember bolushqa Abel-Meholahliq Shafatning oghli Élishanimu mesih qilghin. ¹⁷ We shundaq boliduki, Hazaelning qilichidin qéchip qutulghan herbirini Yehu öltüridu; Yehuning qilichidin qéchip qutulghan herbirini Élisha öltüridu. ■ ¹⁸ Lékin Israilda yette ming kishini, yeni Baalning aldida tizlirini pükmegen we uninggha aghzini söygüzmegen herbirini özümge saqlap qaldurdum, — dédi. □ ■

¹⁹ U u yerdin chiqip, Shafatning oghli Élishani tapti. U chaghda u yer heydewatatti; uning aldida on ikki jüp uy bar idi, u on ikkinchisi bilen qosh heydewatatti. Iliyas kélip uning üstige öz yépinchisini tashlap artip qoydi. □ ²⁰ U uylarni tashlap Iliyasning keynidin yügürüp kélip: — Méni bérip atam bilen anamni söygili qoyghin, andin men kélip sanga egishey, — dédi. U uninggha: — Qaytqin;

□ **19:15** «Hazaelni Suriye üstige padishah bolushqa mesih qilghin» — «mesih qilish» toghrisida 1:34diki izahatni körüng. ■ **19:17** 2Pad. 9:14-37 □ **19:18** «uninggha aghzini söygüzmegen herbirini özümge saqlap qaldurdum, — dédi» — Xudaning Iliyas peyghemberge éytqan sözlirining ehmiyiti, shundaqla Iliyasning Horeb téghigha sepirining meqsiti toghruluq «qoshumche söz»imizni körüng. ■ **19:18** Rim. 11:4 □ **19:19** «Iliyas... Shafatning oghli Élishani tapti... uning üstige öz yépinchisini tashlap artip qoydi» — Iliyas mushu herikiti bilen «Sen Élishagha peyghemberlik xizmitim tapshuruldi» dégendek idi.

men sanga néme qildim? — dédi.□

²¹ U uningdin ayrilip, özi ishletken bir jüp uyni soyup, ularning jabduqini otun qilip, göshini pishurup xelqge bériwidi, ular yédi. Andin u ornidin qopup İliyasning keynidin egiship, uning xizmitide boldi.

20

Xuda Israilni Suriyedin qutquzidu

¹ Suriyening padishahi Ben-Hadad pütkül qoshunini jem qildi; u ottuz ikki padishahni at we jeng harwiliri bilen élip chiqip, Samariyege qorshap hujum qildi. ² U elchilerni sheherge kirgüzüp Israilning padishahi Ahabning qéshigha ewetip uninggha: — ³ «Ben-Hadad mundaq deydu: — Séning kümüş bilen altunung, séning eng chirayliq xotunliring bilen baliliringmu méningkidur» dep yetküzdi.

⁴ Israilning padishahi uninggha: — I ghojam padishah, silí éytqanliridek men özüm we barliqim siliningkidur, dep jawab berdi.

⁵ Elchiler yene kélip: — «Ben-Hadad söz qilip mundaq deydu: — Sanga derweqe: — Séning kümüş bilen altunungni, séning xotunliring bilen baliliringni manga tapshurup bérisen, dégen xewerni ewettim. ⁶ Lékin ete mushu waqitlarda

□ **19:20** «Qaytqin; **men sanga néme qildim?»** — İliyasning bu dégini belkim Élishagha: «Peyghemberlik yoli tes, séningde Xudaning chaqiriqi bolmisa manga hergiz egeshme!» dégendek bir agah bolushi mumkin. «Padishahlar (2)» 2-babta İliyas Élishagha yene buninggha oxshap kétidighan sözni qilidu.

xizmetkarlirimni yéninggha ewetimen; ular ordang bilen xizmetkarliringning öylirini axturup, séning közliringde néme eziz bolsa, ular shuni qoligha élip kélidu» — dédi.

⁷ U waqıtta Israilning padishahi zémindiki hemme aqsaqallarni chaqirip ulargha: — Bu kishining qandaq awarichilik chiqarmaqchi bolghanliqini bilip qélinglar. U manga xewer ewetip mendin xotunlirim bilen balilirim, kümüş bilen altunlirimni telep qilghinida men uninggha yaq démidim, dédi.

⁸ Barliq aqsaqallar bilen xelqning hemmisi uninggha: — Qulaq salmighin, uninggha maqul démigın, dédi.

⁹ Buning bilen u Ben-Hadadning elchilirige: — Ghojam padishahqa, sili adem ewetip, öz kemiliridin deslepte sorighanning hemmisini ada qilimen; lékin kényinkisige maqul déyelmeymen, dep béringlar, — dédi. Elchiler yénip bérip shu sözni yetküzdi.

¹⁰ Ben-Hadad uninggha yene xewer ewetip: — «Pütkül Samariye shehiride manga egeshkenlerning qollirigha ochumlighudek topa qélip qalsa, ilahlar mangimu shundaq qilsun we uningdin ashurup qilsun!» — dédi.

¹¹ Lékin Israilning padishahi jawab bérip: — «Sawut-qorallar bilen jabdun'ghuchi sawut-qorallardin yéshin'güchidek maxtinip ketmisun!» dep éytinglar, — dédi.□

□ **20:11** «Sawut-qorallar **bilen jabdun'ghuchi sawut-qorallardin yéshin'güchidin maxtinip ketmisun!**» — dégen maqal-temsilning menisi belkim «Jeng aldida turup özüngni ghelibichi sanima» — «Chüchürini xam sanima» dégendek.

12 Ben-Hadad bu sözni anglighanda herqaysi padishahlar bilen chédirlirida sharab ichishiwatatti. U xizmetkarlirigha: — Sepke tizilinglar, dédi. Shuni déwidi, ular sheherge hujum qilishqa tizilishti.

Perwerdigar Israilni qutquzidu

13 U waqitta bir peyghember Israilning padishahi Ahabning qéshigha kélip: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Bu zor bir top ademni kördüngmu? Mana, Men bu küni ularni séning qolunggha tapshurimen; shuning bilen sen Méning Perwerdigar ikenlikimni bilisen», dédi.

14 Ahab: — Kimning wasitisi bilen bolidu? dep soridi. U: — Perwerdigar mundaq deydu: «Waliylarning ghulamliiri bilen bolidu», dédi. U yene: — Kim hujumni bashlaydu? — dep soridi. U: — Sen özüng, dédi.

15 U waqitta waliylarning ghulamliirini saniwidi, ularning sani ikki yüz ottuz ikki neper chiqti. Andin kéyin u hemme xelqni, yeni barliq Israillarni saniwidi, ularning sani yette ming neper chiqti. 16 Israillar sheherdin chüsh waqtida chiqti. Ben-Hadad bilen shu padishahlar, yeni yardemge kelgen ottuz ikki padishah bolsa chédirlirida sharab ichip mest bolushqanidi.

17 Waliylarning ghulamliiri yürüshte awwal mangdi. Ben-hadad adem ewetiwidi, ular uninggha xewer béríp: — «Samariyedín ademler kéliwatidu» — dédi.

18 U: — Eger sülhi tüzüshke chiqqan bolsa ularni tirik tutunglar, eger soqushqili chiqqan bolsimu

ularni tirik tutunglar, dédi.

¹⁹ Emdi waliylarning bu ghulamliiri we ularning keynidiki qoshun sheherdin chiqip, ²⁰ herbiri özige uchriqan ademni chépip öltürdi. Suriyeler qachti; Israil ularni qoghlidi. Suriyening padishahi Ben-Hadad bolsa atqa minip atliqlar bilen qéchip qutuldi. ²¹ Israilning padishahi chiqip hem atliqlarni hem jeng harwilirini bichit qilip Suriylerni qattiq qir-chap qildi.

²² Peyghember yene Israilning padishahining qéshigha kélip uninggha: — Özüngni mustehkemlep, özüngni obdan dengsep, néme qilishing kéreklikini oylap baqqin. Chünki kéler yili etiyazda Suriyening padishahi sen bilen jeng qilghili yene chiqidu, dédi.

²³ Suriyening padishahining xizmetkarliiri uninggha mundaq dédi: — «Ularning ilahi tagh ilahi bolghachqa, ular bizge küchlük keldi. Lékin biz tüzlenglikte ular bilen soqushsaq, jezmen ulargha küchlük kélimiz. ²⁴ Emdi shundaq qilghayliki, padishahlarning herbirini öz mensipidin chüshürüp, ularning ornida waliylarni tikligeyla. ²⁵ Andin sili mehrum bolghan qoshunlirigha barawer bolghan yene bir qoshunni, yeni atning ornigha at, harwining ornigha harwa teyyar qildurup özlirige yighqayla; biz tüzlenglikte ular bilen soqushayli; shuning bilen ulargha küchlük kelmemduq?». U ularning sözige qulaq sélip shundaq qildi.

²⁶ Kéyinki yili etiyazda Ben-Hadad Suriylerni éditlap toluq yighip, Israil bilen jeng qilghili Afek shehirige chiqti. ²⁷ Israillarmu özlirini éditlap,

ozuq-tülük teyyarlap, ular bilen jeng qilishqa chiqti. Israillar ularning udulida bargah tikliwidi, Suriylerning aldida xuddi ikki top kichik oghlaq padisidek köründi. Lékin Suriyler pütkül zéminni qaplighanidi.

²⁸ Emma Xudaning adimi Israilning padishahining qéshigha kélip uninggha: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Suriyler: Perwerdigar tagh ilahidur, jilghilarning ilahi emes, dep éytqini üçhün, Men bu zor bir top ademning hemmisini séning qolunggha tapshurimen; shuning bilen siler Méning Perwerdigar ikenlikimni bilip yétisiler», dédi.

²⁹ Ikki terep yette kün bir-birining udulida bargahlirida turdi. Yettinchi künü soqush bashlandi. Israillar bir künde Suriylerdin yüz ming piyade eskerni öltürdi. ³⁰ Qalghanlar Afek shehirige qéchip kiriwaldi; lékin sépili örülüp ulardin yigirme yette ming ademning üstige chüshüp bésip öltürdi. Ben-Hadad özi beder qéchip sheherge kirip ichkiridiki bir öyge möküwaldi.

³¹ Xizmetkarliri uninggha: — Mana biz Israilning padishahlirini rehimlik padishahlar dep angliduq; shuning üçhün bellirimizge böz baghlap bashlirimizgha kula yögep Israilning padishahigha teslimge chiqayli. U silining janlirini ayarmikin? — dédi. ³² Shuning bilen ular bellirige böz baghlap bashlirigha kula yögep Israilning padishahining qéshigha bérup uninggha: — Keminiliri Ben-Hadad: «Jénimni ayighayla», dep iltija qildi, dédi. U bolsa: — U téxi hayatmu? U méning buradirim, dédi.

³³ Bu ademler bu sözni yaxshiliqning alamiti, dep oylap, derhalla uning bu sözini ching tutuwélip: — Ben-Hadad silining buraderliridir! — dédi. U: — Uni élip kélinglar, dep buyrudi. Shuning bilen Ben-Hadad uning qéshigha chiqti; shuning bilen u uni qolidin tartip jeng harwisigha chiqardi.

³⁴ Ben-Hadad uninggha: — Méning atam silining atiliridin alghan sheherlerni silige qayturup bérey. Atam Samariyede reste-bazarlirini tikligendek sili özliri üçün Demeshqte reste-bazarlarni tikleyla, — dédi. Ahab: — Bu shert bilen séni qoyup bérey, dédi. Shuning bilen ikkisi ehde qilishi we u uni qoyup berdi.

³⁵ Peyghemberlerning shagirtlirining biri Perwerdigarning buyruqi bilen yene birige: — Sendin ötünimen, méni urghin, dédi. Lékin u adem uni urghili unimidi. □ ³⁶ Shuning bilen u uninggha: — Sen Perwerdigarning sözini anglimighining üçün mana bu yerdin ketkinginde bir shir séni boghup öltüridu, — dédi. U uning yénidin chiqqanda, uninggha bir shir uchrap uni öltürdi.

³⁷ Andin kéyin u yene bir ademni tépip uninggha: — Sendin ötünimen, méni urghin, dédi. U adem uni qattiq urup zeximlendürdi. ³⁸ Andin peyghember bérip öz qiyapitini özgertip, közlrini téngiq bilen téngip yol boyida padishahni kütüp turdi.

³⁹ Padishah shu yerdin ötkende u padishahni chaqirip: — Keminiliri keskin jeng meydanigha chiqqanidim, we mana, bir adem manga burulup, bir kishini tapshurup: «Bu kishige ching qarighin,

□ **20:35** «Peyghemberlerning **shagirtliri**» — bu ibare söz ibraniy tilida «peyghemberlerning oghulliri» dégenlik bilen ipadilinidu.

herqandaq sewebtin u yoqap ketse, sen öz jéniningni uning jénining ornigha töleysen; bolmisa bir talant kümüş töleysen», dédi. ⁴⁰ Lékin men keminiliri u-bu ish bilen bend bolup kétip, uni yoqitip qoydum, dédi. Israilning padishahi uninggha: — Özüng békitkingdek sanga höküm qilinidu! — dédi.

⁴¹ U derhal közliridin téngiqni éliwetti; Israilning padishahi uni tonup uning peyghemberlerdin biri ikenlikini kördi. ⁴² Peyghember uninggha: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Men halaketke békitken ademni qolungdin qutulghili qoyghining üçhün séning jéning uning jénining ornida élinidu; séning xelqing uning xelqining ornida élinidu», dédi.■

⁴³ Shuning bilen Israilning padishahi xapa bolup, gheshtlikke chömgen halda Samariyege qaytip ordisigha kirdi.

21

Ahab qatilliq qilip Nabotni öltüridu

¹ Bu ishlardin kéyin shundaq boldiki, Yizreellik Nabotning Yizreelde, Samariyening padishahi Ahabning ordising yénida bir üzümzarliq bar idi.

² Ahab Nabotqa söz qilip: — Öz üzümzarliqingni manga bergin, méning öyümge yéqin bolghach, uni bir sey-köktatliq bagh qilay. Uning ornida sanga obdanraq bir üzümzarliq bérey yaki layiq körseng bahasini neq bérimen, dédi.

■ 20:42 1Pad. 22:37, 38

³ Emma Nabot Ahabqa: — Perwerdigar méni ata-bowilirimning mirasini sanga sétishni mendin néri qilsun, dédi.

⁴ Ahab Yizreellik Nabotning: «Ata-bowilirimning mirasini sanga bermeymen» dep éytqan sözidin xapa bolup gheshlikke chömgen halda ordisigha qaytti; u kariwatta yétip yüzini *tam* terepke örüp nanmu yémidi. ⁵ Xotuni Yizebel uning qéshigha kélip: Rohiy keypiyating némishqa shunche töwen, némishqa nan yémeysen? — dédi.

⁶ U uninggha: — Men Yizreellik Nabotqa söz qilip: «Üzümzarliqingni manga pulgha berseng, yaki layiq körseng uning ornigha bashqa üzümzarliq bérey» dédim. Lékin u: «Sanga üzümzarliqimni bermeymen» dédi, — dédi.

⁷ Xotuni Yizebel uninggha: — Sen hazir Israilning üstige seltenet qilghuchi emesmu? Qopup nan yep, könglüngni xush qilghin; men sanga Yizreellik Nabotning üzümzarliqini érishtürimen, dédi.

⁸ Andin u Ahabning namida bir xet yézip, üstige uning möhürini bésip, xetni Nabotning shehiride uning bilen turuwatqan aqsaqallar we mötiwerlerge ewetti. ⁹ Xette u mundaq yazghanidi: — «Roza tutush kérek dep buyrup, xelqning arisida Nabotni törde olturghuzghin; ¹⁰ ikki ademni, yeni Béliyaling balisini uning udulida olturghuzup, ularni Nabotning üstidin erz qilghuzup: «Sen Xudagha we padishahqa lenet oqudung» dep guwahliq bergüzünglar. Andin uni élip chiqip chalma-késeq qilip öltürünglar».□

□ **21:10 «Béliyaling balisi»** — ibraniy tilida «Bérial» Iblisning (yeni Sheytanning) yene bir ismi. Démek, bu söz tolimu iplas ademni körsitidu.

11 Sheharning adamlari, yeni uning shehiride turawatqan aqsaqalar bilan mötiwerler Yizebelning ulargha ewetken xétide pütülgendek qildi; 12 ular rozini buyrup, xelqning arisida Nabotni törde olturghuzdi. 13 Andin u ikki adem, yeni Béliyalning baliliri xelqning aldida Nabot üstidin erz qilip: «Nabot Xudagha we padishahqa deshnem qildi» dep guwahliq berdi. Shuning bilen ular Nabotni sheharning tashqirigha sörep élip chiqip, tashlar bilen chalma-késesek qilip öltürdi. 14 Andin ular Yizebelge adem ewetip: «Nabot chalma-késesek qilip öltürüldi» dep xewer berdi.

15 Yizebel Nabotning chalma-késesek qilinip öltürülgenlikini anglighanda Ahabqa: Qopup, Yizreellik Nabotning sanga pulgha bergili unimighan üzümzarliqini tapshurup alghin; chünki Nabot hayat emes, belki öldi, dédi.

16 Shundaq boldiki, Ahab Nabotning ölgenlikini anglap, Yizreellik Nabotning üzümzarliqini igilesh üçün shu yerge bardı. 17 Lékin Perwerdigarning sözi Tishbiliq Iliyasqa kélip mundaq déyildi: — 18 «Qopup bérip, Samariyede olturushluq Israil padishahi Ahab bilen uchrashqin; mana u Nabotning üzümzarliqida turidu; chünki uni igiliwélish üçün u yerge bardı. 19 Uninggha: — «Adem öltürdüngmu, yérini igiliwaldingmu?» — dégin. Andin uninggha yene söz qilip: — Perwerdigar mundaq deydu: — «Nabotning qénini itlar yalighan jayda séning qéningnimu itlar yalaydu» — dégin».

20 Ahab Iliyasqa: — I düşminim, méni tapt-ingmu? — dédi. U jawaben mundaq dédi: — Rast, men séni taptim; chünki sen Perwerdi-

garining neziride rezillik qilish uchün özüngni sétiwetting. ²¹ Perwerdigar: «Mana, Men üstüנגge bala chüshürüp neslingni yoqitip, sen Ahabning Israilda qalghan jemetidiki hemme erkekni, hetta ajiz yaki méyip bolsun, hemmisini üzüp yoqitimen; □ ■ ²² we sen Méning ghezipimni qozghap Israilni gunahqa azdurghining uchün séning jemetingni Nibatning oghli Yeroboamning jemeti we Axiyahning oghli Baashaning jemetige oxshash qilimen» — deydu, — dédi.■

²³ — Yizebel toghrisidimu Perwerdigar söz qilip: «Yizreelning sépilining téshida itlar Yizebelni yeydu. ■ ²⁴ Ahabning jemetidikilerdin sheherde ölgenlerni itlar yeydu; sehrada ölgenlerni bolsa asmandiki qushlar yeydu» dédi ²⁵ (Berheq, xotuni Yizebelning qutritishliri bilen Perwerdigarning neziride rezillik qilghili özini satqan Ahabdek héchkim yoq idi. ■ ²⁶ U Perwerdigar Israilarning aldidin heydep qoghliwetken Amoriylarning qilghinidek qilip, yirginchlik butlarga tayinip egiship, lenetlik ishlarni qilatti).

²⁷ Lékin Ahab bu sözlerni anglighanda öz kiyimlirini yirtip bedinige böz yögep, roza tutti. U böz rextte yatatti, jimjit mangatti.

²⁸ U waqitta Perwerdigarning sözi Tishbiliq

□ **21:21** «Men ... **neslingni yoqitip,...**» — yaki «Men neslingni...köydüriwétip,...». «Ahabning Israilda qalghan jemetidiki **hemme erkek**» — ibraniy tilida: «Ahabning Israilda qalghan jemetide, tamgha qarap siyidighan herbiri» dégenlik bilen ipadilinidu. «**hetta ajiz yaki méyip bolsun, hemmisini...**» — buning bashqa birxil terjimisi: «yaki qul yaki hör bolsun, hemmisini...». ■ **21:21** 2Pad. 9:7, 8, 9 ■ **21:22** 1Pad. 15:29; 16:3, 11 ■ **21:23** 2Pad. 9:35, 36, 37 ■ **21:25** 1Pad. 16:33

Ilyasqa kélip: —

²⁹ «Ahabning Méning aldimda özini qandaq töwen tutuwatqanliqini kördüngmu? U özini Méning aldimda töwen tutuwatqanliqi tüpeylidin, bu balani uning künliride keltürmeymen, belki uning oghlining künliride uning jemetige keltürimen» — déyildi.

22

Ahab jengde ölidu

2Tar. 18:2-34

¹ Üch yilghiche Suriye bilen Israilning otturisida jeng bolmighachqa, ular tinchliqta ötti. ² Üchinchi yilda bolsa Yehudaning padishahi Yehoshafat Israilning padishahini yoqlap bardı. ³ Israilning padishahi öz xizmetkarlirigha: — Giléadtiki Ramot bizningki ikenlikini bilisilerghu? Shundaq iken, némishqa biz jim olturup, téxiche Suriyening padishahining qolidin uni almaymiz? — dédi.

⁴ U Yehoshafatqa: — Jeng qilghili méning bilen Giléadtiki Ramotqa bérishqa maqul bolamdila? — dep sorıdı. Yehoshafat Israilning padishahigha jawab bérıp: — Biz silining-méning dep ayrimaymiz; méning xelqim özlrining xelqidur, méning atlirim silining atliridur, dédi.□

⁵ Lékin Yehoshafat Israilning padishahigha: — Ötünimenki, bugün awwal Perwerdigarning sözini sorap körgeyla, dédi.

□ **22:4** «Biz silining-méning dep ayrimaymiz» —Ibraniy tilida «Men özüm sanga oxshash bolimen» dégen söz bilen ipadilınidu.

⁶ Shuning bilan Israilning padishahi peyghemberlarni, yeni töt yüzche ademni yighdurup ulardin: — Soqushqili Giléadtiki Ramotqa chiqsam bolamdu, yoq? — dep soriwidi, ular: — Chiqqin, Reb uni padishahning qoligha béridu, déyishti.

⁷ Lékin Yehoshafat bolsa: — Bulardin bashqa, yol sorighudek Perwerdigarning birer peyghembiri yoqmu? — dep soridi. □

⁸ Israilning padishahi Yehoshafatqa jawab béríp: — Perwerdigardin yol soraydighan yene bir adem bar; lékin u méning toghramda qutluqni emes, belki balayi'apetni körsitip bésharet bergechke, men uni öch körimen. U bolsa Imlahning oghli Mikayadur, dédi. Yehoshafat: — I aliyliri, sili undaq démigeyla, dédi.

⁹ Andin Israilning padishahi bir chakirini chaqirip uninggha: — Chaqqan béríp, Imlahning oghli Mikayani chaqirtip kel, dep buyrudi.

¹⁰ Emdi Israilning padishahi bilen Yehudaning padishahi Yehoshafat shahane kiyimlirini kiyiship, Samariyening derwazisining aldidiki xamanda herbiri öz textide olturushti. Ularning aldida peyghemberlarning hemmisi bésharet bermekte idi. ■ ¹¹ Kenanahning oghli Zedekiya bolsa özi tömürdin münggüzlerni yasap chiqip:

□ **22:7 «Bulardin bashqa, yol sorighudek Perwerdigarning birer peyghembiri yoqmu?»** — Yehoshafat (5-ayette): «Bügün awwal Perwerdigarning sözini sorap körgeyla» deydu . Lékin «peyghemberler» «Perwerdigar» (ibraniy tilida «Yehwe, Yehowah») dégen namni (awwal) ishletmey, belki «Xuda» (ibraniy tilida «Elohim») yaki «Reb» («Adonay») dep ishlitidu. Shunga Yehoshafat «peyghemberler»ning bésharetliridin qattiq guman qilghan bolsa kérek. 7-ayet we keyinki ayetlernimu körüng. ■ **22:10** 2Tar. 18:9

— Perwerdigar mundaq deydu: — «Mushu münggüzler bilen Suriylerni yoqatquche üsüp ursila», dédi. ¹² Hemme peyghemberler shuninggha oxshash bésharet bérip: «Giléadtiki Ramotqa chiqip sözsiz muweppeqiyet qazinila; chünki Perwerdigar uni padishahning qoligha tapshuridikén», déyishti.

¹³ Mikayani qichqirghili barghan xewerchi uninggha: — Mana, hemme peyghemberler birdek padishahqa yaxshi xewer bermekte; emdi ötünimen, séning sözüngmu ularning sözi bilen birdek bolup, yaxshi bir xewerni bergin, dédi.

¹⁴ Emma Mikaya: — Perwerdigarning hayati bilen qesem qilimenki, Perwerdigar manga néme éytsa, men shuni éytimen, dédi.

¹⁵ U padishahning aldigha kelgende padishah uningdin: I Mikaya, jeng qilghili Giléadtiki Ramotqa chiqsaq bolamdu, yoq? — dep soriwidi, u uninggha jawab bérip: — Chiqip muweppeqiyet qazinisen; chünki Perwerdigar sheherni padishahning qoligha béridu, dédi.□

¹⁶ Lékin padishah uninggha: — Men sanga qanche qétim Perwerdigarning namida rast geptin bashqisini manga éytmasliqqa qesem ichküzüshüm kérek?! — dédi.

¹⁷ Mikaya: — Men pütkül Israilning taghlarda padichisiz qoylardek tarilip ketkenlikini kördüm. Perwerdigar: «Bularning igisi yoq; bularning herbiri tinch-aman öz öyige qaytsun», dédi, — dédi.

□ **22:15** «Perwerdigar sheherni padishahning qoligha béridu» — shübhisizki, Mikaya bu sözni kinayilik teleppuz bilen éytidu. Chünki padishah derhal uningdin gumanlinip qalidu (16-ayetni körüng).

18 Israilning padishahi Yehoshafatqa: — Mana, men silige «U méning toghramda qutluqni emes, belki haman balayi'apetni kórsitip bésharet béridu», démigenmidim? — dédi.

19 Mikaya yene: — Shunga Perwerdigarning sözini anglighin; men Perwerdigarning öz textide olturghanliqini, asmanning pütkül qoshunliri uning yénida, ong we sol teripide turghanliqini kördüm. ■ 20 Perwerdigar: «Kim Ahabni Giléadtiki Ramotqa chiqip, shu yerde halak bolushqa aldaydu?» — dédi. Birsida undaq, birsi mundaq déyishti; 21 shu waqitta bir roh chiqip Perwerdigarning aldida turup: «Men bérip alday», dédi. Perwerdigar uningdin: «Qandaq usul bilen alday-sen?» — dep soriwidi, 22 u: — «Men chiqip uning hemme peyghemberlirining aghzida yalghanchi bir roh bolimen», dédi. Perwerdigar: — «Uni aldap ilkingge alalaysen; bérip shundaq qil» — dédi. □ 23 Mana emdi Perwerdigar séning bu hemme peyghemberliringning aghzigha yalghanchi bir rohnida saldi; Perwerdigar séning toghrangda balayi'apet kórsitip sözlidi» — dédi.

24 Shuni anglap Kenanahning oghli Zedekiya kélip Mikayaning kachitigha birni sélip: — Perwerdigarning Rohi qaysi yol bilen mendin ötüp, sanga söz qilishqa bardu?! — dédi.

■ 22:19 2Tar. 18:18; Ayup 1:6-12; 2:1 □ 22:22 «U roh: - «Men chiqip uning hemme peyghemberlirining aghzida yalghanchi bir roh bolimen», dédi. Perwerdigar: — «uni aldap ilkingge alalaysen; bérip shundaq qil» — dédi» — bu ayetlerdin bu rohning bir yalghan sözleydighan jin ikenlikini kórünüdu. Xudaning Öz Rohi yaki perishtiliri héchqachan yalghan söz qilalmaydu. Démek, Xuda jin-sheytanlarga Ahab padishahni aldashqa yol qoyidu.

²⁵ Mikaya jawab béríp: — Özüngni yoshurush üçün ichkiridiki öyge yügürgen künide shuni körisen, dédi.□

²⁶ Israilning padishahi emdi: — Mikayani élip qayturup béríp, sheher hakimi Amon bilen padishahning oghli Yoashqa tapshurup, ²⁷ ulargha tapilap: «Padishah mundaq deydu: — Uni zindan'gha solap men tinch-aman yénip kelgüchilik qiynap nan bilen suni az-az béríp turunglar» — dégin, dep buyrudi.

²⁸ Mikaya: — Eger sen heqiqeten tinch-aman yénip kelseng, Perwerdigar méning wasitem bilen söz qilmighan bolidu, dédi. Andin u yene: — Ey jamaet, herbiringlar anglanglar, dédi.■

²⁹ Israilning padishahi bilen Yehudaning padishahi Yehoshafat Giléadtiki Ramotqa chiqti.

³⁰ Israilning padishahi Yehoshafatqa: — Men bashqa qiyapetke kirip jengge chiqay; sili bolsila öz kiyimlirini kiyip chiqqayla, dédi. Israilning padishahi bashqa qiyapet bilen jengge chiqti.

³¹ Suriyening padishahi jeng harwiliri üstidiki otuz ikki serdargha: — Chongliri yaki kichikliri bilen emes, peqet Israilning padishahi bilen soqushunglar, dep buyrudi.

³² we shundaq boldiki, jeng harwilirining serdarliri Yehoshafatni körgende: — Uni choqum Israilning padishahi dep, uninggha hujum qilghili buruldi. Lékin Yehoshafat peryad kötürdi. ³³ jeng harwilirining serdarliri uning

□ 22:25 «Özüngni yoshurush üçün ichkiridiki öyge yügürgen küni...» — yaki «Özüngni yoshurush üçün öydin öyge yügürgen küni...». ■ 22:28 Mik. 1:2

Israilning padishahi emeslikini körgende uni qoghlimay, burulup kétip qélishiti. ³⁴ Emma bireylen qarisighila bir oqya étiwidi, oq Israilning padishahining sawutining mürisidin töwenki uliqidin ötüp tegdi. U harwikéshige: Harwini yandurup méni septin chiqarghin; chünki men yaridar boldum, dédi. ³⁵ U küni jeng barghanséri qattiq boldi. Padishah bolsa Suriylarning udulida öz jeng harwisigha yölinip öre turdi. Zexmidin qéni harwining tégigiche éqip, kech kirgende u öldi. ³⁶ Kün patarda qoshun arisida bir qattiq sada anglinip: — Her adem öz shehirige yansun! Herbiri öz yurtigha yénip ketsun! — déyildi.

³⁷ Padishah öldi, kishiler uni Samariyege élip keldi; ular padishahni Samariyede depne qildi.

³⁸ Birsi padishahning harwisini Samariyening kölide *yughanda* (bu köl paxishe ayallar yuyunidighan jay idi), Perwerdigarning éytqan sözi emelge ashurulup, itlar uning qénini yalidi.

³⁹ Ahabning bashqa ishliri, qilghanlirining hemmisi, jümlidin uning yasighan «pil chish sariyi» we bina qilghan hemme sheherler toghruluq «Israil padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

⁴⁰ Ahab ata-bowiliri arisida uxlidi. Andin uning oghli Ahaziya ornida padishah boldi.

Yehoshafat Yehuda üstide höküm süridu

2Tar. 20:30-37; 21:1

⁴¹ Asaning oghli Yehoshafat Israilning padishahi Ahabning seltenitining tötinchi yilida Yehudagha

padishah boldi. ■ 42 Yehoshafat padishah bolghanda ottuz besh yashta idi, u Yérusalémda yigirmé besh yil seltenet qildi. Uning anisining ismi Azubah bolup, u Shilhining qizi idi. 43-44 U her ishta atisi Asaning barliq yollirida yürüp, ulardin chiqmay Perwerdigarning neziride durus bolghanni qilatti. Peqet «yuqiri jaylar»la yoqitilmighanidi; xalayıq yenila «yuqiri jaylar»da qurbanliq qilip xushbuy yaqatti.

45 We Yehoshafat bilen Israilning padishahi otturisida tinchliq boldi.

46 Yehoshafatning bashqa ishliri, uning körsetken qudriti, qandaq jeng qilghanliri toghrisida «Yehuda padishahlirining tarix-tezkiriliri» dégen kitabta pütülgen emesmidi?

47 U atisi asaning künliride zémindin qoghliwétilmigen kespiy bechchiwazlarni zéminidin heydep chiqardi.□

48 U waqıtta Édomning padishahi yoq idi, belki bir waliy höküm süretti.

49 Yehoshafat Ofirdin altun élip kélish üçün bir «Tarshish kéme» etritini qurdi. Lékin kémiler héchyerge baralmidi; chünki ular Ezion-Geberde urulup weyran bolghanidi.□

50 U waqıtta Ahabning oghli Ahaziya Yehoshafatqa: — Méning xizmetkarlirim séning

■ 22:41 2Tar. 20:31 □ 22:47 «kespiy bechchiwazlar» — bu kishiler butpereslikke yaki butxanilargha munasiwetlik idi.

□ 22:49 «Yehoshafat ... bir «Tarshish kéme» etritini qurdi» — «Tarshish kéme» belkim Tarshish dégen portqa bérıp kélishtiki uzun seperge chidamliq bolghan kémini körsitetti. «Tarshish» dégen isim Ispaniye, shimaliy Afriqa yaki Britaniyeni yaki üçining hemmisini körsitidu.

xizmetkarliring bilen kémilerde barsun, dédi. Lékin Yehoshafat unimidi.

⁵¹ Yehoshafat öz ata-bowiliri arisida uxlidi we «Dawutning shehiri»de ata-bowilirining qebriside depne qilindi. Andin oghli Yehoram ornida padishah boldi.

Ahaziya Israil üstide höküm süridu

⁵² Ahabning oghli Ahaziya Yehudaning padishahi Yehoshafatning seltenitining on yettinchi yilida Samariyede Israilning üstide padishah bolup ikki yil seltenet qildi. ⁵³ U Perwerdigarning neziride rezil bolghanni qilip atisining yolida we anising yolida yürüp, shundaqla Israilni gunahqa putashturghan Nibatning oghli Yeroboamning yolida mangdi; ⁵⁴ u atisi qilghanning hemmisini qilip, Baalning qulluqida bolup, uninggha sejde qilip, Israilning Xudasi Perwerdigarning ghezipini qozghidi.

Muqeddes Kalam (latin yéziq)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Latin script

Copyright © 2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 12 Sep 2021

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5